

STRASAK-rapporten

Anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling

2018

15.02.19

INNHOOLD

1.	INNLEDNING	4
2.	SAMMENDRAG OG VURDERING	6
2.1.	Antall anmeldelser	6
2.2.	Straffesaksbehandlingen	7
2.3.	Involverte personer	9
2.4.	Vurderinger	10
3.	KRIMINALITET I DAG	14
3.1.	Trender i kriminaliteten	14
3.1.1.	Utfordringer	14
3.1.2.	Forventet utvikling	15
3.1.3.	Kriminalitetstrender	17
3.2.	Antall anmeldelser	19
3.2.1.	Utviklingen innen ulike kriminalitetstyper	20
3.2.2.	Forholdsmessig fordeling av kriminalitetstyper	24
3.2.3.	Geografiske forskjeller	25
4.	POLITIETS STRAFFESAKSBEHANDLING	27
4.1.	Påtaleavgjorte saker	27
4.2.	Oppklarte saker	30
4.3.	Saksbehandlingstid	38
4.3.1.	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid – alle saker	38
4.3.2.	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid- innen de ulike kriminalitetstypene	38
4.3.3.	Saker med krav til særskilt saksbehandlingstid	39
4.4.	Tilrettelagte avhør	42
5.	SAKER UNDER ARBEID	43
5.1.	Saker under arbeid	43
5.2.	Restanser – ikke påtaleavgjorte saker over 3 måneder	43
5.3.	Påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker	45
6.	PÅTALEAVGJØRELSE MOT PERSON - MISTENKTE	46
7.	FORNÆRMEDE	49
8.	UTVALGTE KRIMINALITETSSOMRÅDER	52
8.1.	Vinningslovbrudd	53
8.1.1.	Vinningslovbrudd, generelt	53
8.1.2.	Grovt tyveri fra bolig	55
8.1.3.	Tyveri/grovt tyveri fra person på offentlig sted	56
8.1.4.	Ran	58
8.2.	Narkotikalovbrudd	60
8.2.1.	Narkotikalovbrudd	61
8.2.2.	Dopinglovbrudd	64
8.3.	Voldslovbrudd	65
8.3.1.	Voldslovbrudd generelt	65
8.3.2.	Drap	66
8.3.3.	Grov kroppskrenkelse og kroppsskade	67
8.3.4.	Mishandling i nære relasjoner	68
8.3.5.	Trusler	69
8.3.6.	Grupper med særskilt vern	70
8.3.7.	Menneskehandel	71
8.4.	Seksuallovbrudd	73
8.4.1.	Seksuallovbrudd generelt	73
8.4.2.	Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år	74
8.4.3.	Seksuell omgang med barn 14-16 år	76
8.4.4.	Seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uansett atferd overfor barn u/16 år	77
8.4.5.	Voldtekt	78
8.4.6.	Overgrepsmateriale og pornografilovbrudd	79
8.4.7.	Annet eller uspesifisert seksuallovbrudd	80
8.5.	Hatkriminalitet	81
8.5.1.	Antall anmeldelser	82
8.5.2.	Påtaleavgjorte saker	85

8.6.	Datakriminalitet og IKT-relatert kriminalitet.....	87
8.6.1.	Overordnet om teknologiutviklingen og politioppdraget.....	87
8.6.2.	Statistikk over IKT-kriminalitet	88
9.	BARNE- OG UNGDOMSKRIMINALITET	90
9.1.	Bakgrunn	90
9.2.	Avgrensning og metode	90
9.3.	Registrerte straffbare forhold totalt og fordeling på kjønn, alder og statsborgerskap	92
9.4.	Gjentagende kriminalitet	99
9.5.	Positive påtaleavgjørelser.....	104
9.6.	Alternative straffereaksjoner.....	106
10.	INNDRAGNING	107
	VEDLEGG 1 DATAGRUNNLAG.....	108
	VEDLEGG 2 MØRKETALL	110
	VEDLEGG 3 LOVBRUDDSKATEGORIER.....	123

1. Innledning

Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig, jf. politiloven § 1.

I kriminalitetsbekjempelsen følges to hovedstrategier:

- generelle forebyggende tiltak for å hindre kriminalitet
- straffesaksbehandling

En grunnleggende forutsetning for at straffesaksbehandlingen skal bidra til redusert kriminalitet er at straffbare forhold blir avdekket og oppklart, slik at gjerningspersonene kan straffeforfølges og ilegges adekvate reaksjoner. Straffesaksbehandlingen må videre være troverdig og inngi tillit i samfunnet. Dette skapes gjennom en effektiv saksbehandling av høy kvalitet preget av samvittighetsfull og grundig innsats, og legitime avgjørelser hvor rettsikkerhet, objektivitet og menneskerettigheter blir ivaretatt. Straffesaksbehandlingen i politiet og påtalemyndigheten omfatter etterforskning, påtaleavgjørelser, irettføring, ordre om iverksetting av straff mv. De overordnede mål for saksbehandlingen er

- Høy kvalitet
- Høy oppklaring
- Kort saksbehandlingstid
- Adekvat reaksjon

Høy kvalitet er et ufravikelig krav i seg selv og dessuten en forutsetning for at de øvrige målene kan nås. Kravet gjelder alle sider av straffesaksbehandlingen og knytter seg både til generelle rutiner for oppgaveutførelsen og saksbehandlingen i den enkelte sak.

Den generelle samfunnsutviklingen og kriminalitetsutviklingen er viktige faktorer som påvirker politiets mulighet til å kunne løse sine oppgaver. En god forståelse av disse faktorene er derfor viktig som grunnlag for bedre å forstå de utfordringer og krav politiet står overfor, både på kort og lang sikt.

Kriminalitetsbekjempelse er i kjernen av politiets samfunnsoppdrag, og en målrettet og adekvat etterretning er avgjørende for å møte kriminalitetstruslene. Politiet kan ikke forebygge kriminalitet alene og skal derfor aktivt søke samvirke med øvrige relevante aktører i offentlig og privat sektor, samt frivillige organisasjoner. Politiet skal dele informasjon slik at også andre settes i stand til å forebygge kriminalitet, for eksempel gjennom politiråd og politikontakter. Kunnskapsdeling og et felles situasjonsbilde gjør at man kan jobbe målrettet mot kriminalitetstruslene både lokalt og nasjonalt.

I denne rapporten presenteres en oversikt over trender i kriminaliteten, anmeldte lovbrudd, mørketall og hovedresultater for politiets straffesaksbehandling i 2018, herunder antall påtaleavgjørelser, saksbehandlingstid, oppklaringsprosent mv., fordelt på ulike kriminalitetstyper. I tillegg er det blant annet sett nærmere på utvalgte prioriterte saksområder angitt i overordnede styringsdokumenter. Resultatene er i stor grad sammenholdt med utviklingen de siste fem år. Rapporten bygger på informasjon hentet ut fra tilgjengelig statistikk i politiet og omhandler i liten grad kvaliteten på politiets straffesaksarbeid. Dette er forhold som ses nærmere på gjennom statsadvokatens fagledelse

og egne kvalitetsundersøkelser. Rapporten sier heller ikke noe særskilt om politiets arbeid med organisert kriminalitet.

Rapporten omfatter en oversikt over antall fornærmede og mistenkte og utvikling i kriminalitet begått av barn og unge.

Datagrunnlaget er hentet fra politiets arbeidsregister på straffesaksområdet (STRASAK). Det er Statistisk sentralbyrå som publiserer den offisielle kriminalitetsstatistikken, etter en kvalitetssikring og bearbeiding av blant annet dataene fra STRASAK. Hvis ikke annet er oppgitt er tallmaterialet det henvises til hentet ut per 1. januar det påfølgende år. En nærmere beskrivelse av datagrunnlaget er gitt i vedlegg 1. Her er det også redegjort nærmere for datagrunnlaget for de beskrivelser som gis om mistenkte og fornærmede

Det gjøres oppmerksom på at det kan forekomme at avrunding fører til at summen/endring i prosent og prosentpoeng ikke blir lik summen av de oppgitte tallene.

Rapportens kapittel 1,2, 4 og 5, i tillegg til kapittel 3.2, er utarbeidet i samarbeid med riksadvokaten.

2. Sammendrag og vurdering

2.1. Antall anmeldelser

Det totale antallet registrerte lovbrudd er på tilnærmet samme nivå som 2017, men betydelig redusert fra 2014

I 2018 ble det anmeldt 318 566 lovbrudd¹, noe som er en reduksjon på 0,2 prosent sammenlignet med 2017. Ser man tilbake til 2014 har det vært en reduksjon i det totale antallet anmeldte lovbrudd på hele 14,6 prosent. Den markante nedgangen man har registrert i den anmeldte kriminaliteten i de senere år synes således å ha stagnert i 2018.

Fortsatt nedgang i anmeldt vinningskriminalitet

Det er særlig antall anmeldelser innen kriminalitetstypen *vinning* som i de senere år har blitt redusert. Reduksjonen er på hele 36,3 prosent sammenlignet med 2014. En del av endringen skyldes imidlertid en omlegging av statistikkgrunnlaget da alminnelige bedragerier i oktober 2015 ble flyttet fra kriminalitetstypen *vinning* til *økonomi*. Hadde disse lovbruddene fortsatt vært tilordnet *vinning* ville det vært en reduksjon på 23,8 prosent fra 2014 til 2018. Fra 2017 til 2018 konstateres en reduksjon på 2,3 prosent, og *vinning* utgjorde i 2018 31 prosent av den registrerte kriminaliteten.

Fortsatt nedgang i anmeldt narkotikakriminalitet

Den registrerte *narkotikakriminaliteten* viser en fortsatt nedgang i 2018. Her ses en reduksjon på 4,0 prosent fra 2017 til 2018 og på 26,6 prosent fra 2014. Kriminalitetstypen utgjorde 11 prosent av den registrerte kriminaliteten i 2018.

Fortsatt økning i anmeldt økonomikriminalitet

Kriminalitetstypen *økonomi* har fra 2014 til 2018 hatt en økning på 280,9 prosent, og fra 2017 til 2018 på 9,4 prosent. Hovedårsaken til økningen fra 2014 skyldes den foran nevnte endring av statistikkgrunnlaget, da alminnelige bedragerier fra oktober 2015 ble tilordnet *økonomi* og ikke *vinning* som tidligere. Tas disse ut ville økningen fra 2014 til 2018 vært på 28,1 prosent, mens det fra 2017 til 2018 ville vært en nedgang på 0,5 prosent. *Økonomi* utgjorde i 2018 9 prosent av den registrerte kriminaliteten.

Fortsatt økning i antall volds- og seksuallovbrudd

Antall registrerte volds- og seksuallovbrudd viser en fortsatt økning. For *seksuallovbruddene* har det vært det en økning på hele 75,2 prosent sammenlignet med 2014, mens økningen fra 2017 til 2018 var på 5,0 prosent. Seksuallovbruddene utgjorde i 2018 3 prosent av den registrerte kriminaliteten mot 1 prosent i 2014.

Kriminalitetstypen *vold* har fra 2014 økt med 23,3 prosent. Noe av økningen skyldes også her endringer i statistikkgrunnlaget, da enkelte forhold knyttet til trusler fra oktober 2015 ble flyttet fra kriminalitetstypen *annen* til *vold*. Tas disse ut har økningen vært på 19,3 prosent. Når det gjelder trusselsakene har det særlig vært en økning i saker hvor truslene er rettet mot yrkesgrupper med særskilt vern, som politi, ansatte i stat og kommune mv. Fra 2017 til 2018 var den generelle økningen innen kriminalitetstypen kun 1,1 prosent og den

¹ Hvis annet ikke fremgår omfatter statistikken alle anmeldelser registrert i Norge. Det innebærer at også lovbrudd begått i utlandet, men anmeldt i Norge, innbefattes.

utgjorde i 2018 10 prosent av den registrerte kriminaliteten, mot 7 prosent i 2014. Det ble i 2018 begått 25 drap.

Økt hatmotivert kriminalitet

Antall anmeldelser knyttet til hatmotivert kriminalitet har økt med 13,7 prosent fra 2017 til 2018. Det har siden 2014 vært en jevn økning i antall anmeldelser for hatefulle ytringer og diskriminering samt andre lovbrudd hvor hat har vært registrert som motiv for lovbruddene. Økningen har vært mindre markant de to siste årene enn i første del av femårsperioden. Hudfarge/nasjonal/etnisk tilhørighet var i 2018 anført som hatmotiv i 73 prosent av sakene, mens religion og livssyn var registrert som motiv i 18 prosent.

For en mer detaljert gjennomgang av utviklingen innen de enkelte kriminalitetstypene vises det til kapittel 8.

Tabell 1.1 Hovedtall, 2014–2018

Kriminalitetstype	Anmeldelser				Påtaleavgjorte saker				
	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18	Andel	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18	Andel	Oppklaringsprosent
Vinning	99 541	-2,3 %	-36,3 %	31 %	102 061	-0,4 %	-36,6 %	31 %	23 %
Trafikk	54 092	-1,1 %	-9,6 %	17 %	55 010	2,0 %	-9,9 %	17 %	84 %
Annen	39 267	2,4 %	-20,0 %	12 %	40 056	7,6 %	-19,0 %	12 %	73 %
Narkotika	35 296	-4,0 %	-26,6 %	11 %	37 025	-1,0 %	-26,9 %	11 %	79 %
Vold	32 884	1,1 %	23,3 %	10 %	32 877	9,1 %	20,6 %	10 %	57 %
Økonomi	29 401	9,4 %	280,9 %	9 %	29 033	10,2 %	277,5 %	9 %	32 %
Skadeverk	16 889	-1,7 %	-3,3 %	5 %	17 282	1,3 %	-3,3 %	5 %	22 %
Seksuallovbrudd	8 374	5,0 %	75,2 %	2,6 %	8 439	23,0 %	70,0 %	2,6 %	64 %
Miljø	1 962	-9,8 %	-11,0 %	0,6 %	1 936	-14,2 %	-14,2 %	0,6 %	60 %
Arbeidsmiljø	860	3,0 %	-0,7 %	0,3 %	829	2,6 %	-6,5 %	0,3 %	63 %
Totalsum	318 566	-0,2 %	-14,6 %	100 %	324 548	3,2 %	-15,3 %	100 %	52 %

Kilde: JUS065, JUS309

2.2. Straffesaksbehandlingen

Flere påtaleavgjorte saker enn i 2017

Det ble påtaleavgjort 324 548 saker i 2018, noe som gir en økning på 3,2 prosent sammenlignet med 2017. Sett opp mot 2014 er det imidlertid en reduksjon i antall påtaleavgjørelser på 15,3 prosent, noe som må ses i sammenheng med at antall anmeldelser i samme periode har blitt redusert. Antall påtaleavgjorte saker var i 2018 noe høyere enn antall registrerte anmeldelser.

Oppklaringsprosenten er på tilnærmet samme nivå som 2017

Av de påtaleavgjorte lovbruddene i 2018 var 157 522 avgjort med en kode som regnes som oppklart², noe som gir en oppklaringsprosent på 52 prosent. Dette er noe lavere enn i 2017

² Det er ikke bare saker som får en positiv påtaleavgjørelse (siktelse med forslag til ståtalsdom, tiltale, forelegg, overføring til konfliktråd eller påtaleunntatelse) som regnes som oppklarte, men også en del avgjørelser som innebærer at den strafferettslige forfølgning henlegges. I tillegg er det flere avgjørelseskoder i Strasak som holdes utenfor ved beregning av oppklaringsprosenten. Eksempler er henleggelse begrunnet i at det ikke er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold, henleggelse fordi anmeldelsen vurderes å være åpenbart grunnløs og henleggelse fordi det anmeldte forhold er vurdert ikke å være straffbart (ikke rammes av noen straffebestemmelse).

da den var 53 prosent. Den høyeste oppklaringsprosenten i siste femårsperiode var i 2015, da den var 54 prosent. Trafikk- og narkotikasakene har også i 2018 den høyeste oppklaringsprosenten med henholdsvis 84 og 79 prosent.

Oppklaringsprosenten for volds- og seksuallovbrudd øker

Det har vært en positiv økning i oppklaringsprosent for seksuallovbruddene. Den var i 2018 på 64 prosent, mens den i 2014 var 60 prosent. Samtidig har oppklaringsprosenten for voldssakene økt fra 56 prosent i 2014 til 57 prosent i 2018.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid øker

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid fra anmeldelse til påtaleavgjørelse for alle påtaleavgjorte saker var i 2018 77 dager, mens den var 101 dager for de oppklarte sakene. De oppklarte sakene har hatt en økning på 5 dager fra 2017, men en nedgang på 1 dag sammenlignet med 2014. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid har økt innen de fleste kriminalitetstypene i 2018. Det er kun økonomi og arbeidsmiljø som viser en nedgang i forhold til 2014. Seksuallovbruddsakene har den største økningen. Her har det for de oppklarte sakene vært en økning på 37 dager fra 2017, dvs. fra 171 dager til 208 dager.

Saksbehandlingstiden for voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist øker

Det er for utvalgte voldssaker fastsatt at saksbehandlingstiden for oppklarte saker ikke skal overstige 90 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre omstendigheter gir grunn til det. I 2018 hadde disse sakene en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 152 dager, mot 128 dager i 2017, dvs. en økning på 23 dager. Sammenlignet med 2014 er økning 47 dager.

Saksbehandlingstiden i voldtektssaker øker

Politidirektoratet har i samråd med riksadvokaten besluttet at gjennomsnittlig saksbehandlingstid i voldtektssaker (mot voksne) ikke skal overstige 130 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var i 2018 på 217 dager, mot 198 dager i 2017, dvs. en økning på 20 dager. Sammenlignet med 2014 registreres en økning på 30 dager.

Saksbehandlingstiden i saker hvor gjerningspersonen er under 18 år øker

I saker mot personer som er under 18 år på gjerningstidspunktet skal spørsmålet om tiltale avgjøres innen seks uker etter at vedkommende er å anse som mistenkt i saken, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre omstendigheter gir grunn til det. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle påtaleavgjorte saker for denne gruppen var i 2018 55 dager, mens den for oppklarte saker var 50 dager. Dette gir en økning på 11 dager for alle forhold og 10 dager for de oppklarte sakene sammenholdt med 2017.

Antall restanser/ikke påtalebehandlede saker eldre enn tre måneder øker

Ved utgangen av 2018 hadde politiet 40 735 ikke påtalebehandlede saker eldre enn 3 måneder (restanser) hvorav 8 183 var over 12 måneder. Det har vært en økning i antall ikke påtalebehandlede saker både mellom 3-12 måneder og eldre enn 12 måneder fra 2017. Økningen er på henholdsvis 2,7 og 12,0 prosent.

Antall påtalebehandlede, men *ikke* rettskraftige saker har totalt økt med 4,8 prosent fra 2017. Økningen i de eldste sakene, dvs. over 12 måneder, er for denne saks kategorien 7,7 prosent.

Samlet inndragningsbeløp er mindre enn i 2017

Samlet inndragningsbeløp var i 2018 på kr 108,6 mill. kroner. Dette er en betydelig nedgang fra foregående år. Enkelt saker kan imidlertid ha stor påvirkning på resultatet i det enkelte år og resultatene for 2018 må derfor vurderes nærmere.

2.3. Involverte personer

Mistenkte

80 prosent av de mistenkte som i 2018 var gitt en påtaleavgjørelse var menn. En liten andel av de mistenkte, dvs. 15 prosent, kan knyttes til 50 prosent av de avgjorte forholdene. Gjennomsnittsalderen var 34 år. 24 prosent av forholdene hvor menn har vært mistenkt er knyttet til trafikk, 17 prosent til narkotika og 16 prosent til vold. Der kvinner har vært mistenkt utgjør trafikk 19 prosent, narkotika 14 prosent og vold 15 prosent.

Barn og unge (10–22 år)

I 2018 ble 25 150 barn og unge mellom 10–22 år registrert som mistenkt for lovbrudd. 2 500 var mellom 10–14 år, 6 250 mellom 15–17 år, mens 16 400 var mellom 18–22 år. Personene var registrert som mistenkt i ca. 48 600 straffbare forhold, hvorav 20 prosent av forholdene var narkotikalovbrudd. Til sammenligning var barn og unge i 2017 mistenkt i 49 400 straffbare forhold. Majoriteten av de mistenkte, dvs. 84 prosent, var gutter og 85 prosent var norske statsborgere. Ca. 50 prosent var registrert med kun ett straffbart forhold. En gruppe på 500 personer var imidlertid registrert med 21 eller flere forhold.

Fornærmede

Det var oppgitt 167 187 fornærmede i saker anmeldt i 2018, hvorav 57 prosent var menn. Innen kriminalitetstypen seksuallovbrudd var imidlertid 80 prosent av de fornærmede kvinner. 60 prosent av de fornærmede var mellom 20–49 år, mens gjennomsnittsalderen var 38 år.

2.4. Vurderinger

Det er positivt at antall registrerte *vinningslovbrudd* viser en fortsatt reduksjon, selv om denne nå er mindre markant enn tidligere. Nedgang i antall vinningslovbrudd har vært en trend som er sett i flere europeiske land. Det er knyttet usikkerhet til hva som er den direkte årsaken. Mulige årsaker kan være økt digitalisering av økonomiske verdier, endrede betalingsmåter, mer effektive sikringstiltak, samt en generell bedring av levekårene.

For grove tyverier fra bolig er nedgangen fra 2014 til 2018 på 50,2 prosent, mens nedgangen fra 2017 til 2018 er på 24,2 prosent. Innbrudd og tyveri fra bolig er erfaringsmessig kriminalitet som skaper stor utrygghet for de utsatt og en nedgang i denne typen lovbrudd har vært ønsket. Nedgangen antas i stor grad å skyldes bedre sikringstiltak og mindre marked for salg av tyvegods, mens færre tyveri fra personer på offentlig sted i stor grad skyldes økt oppmerksomhet og målrettet innsats mot denne kriminaliteten hos politiet, særlig i de store byene.

Antall anmeldelser for narkotikalovbrudd vil i stor grad avhenge av politiets innsats og prioriteringer, og den fortsatte nedgangen i registrerte saker antas i stor grad å avspeile at politiet i de senere år har hatt mindre oppmerksomhet mot å avdekke og straffeforfølge saker som *alene* gjelder ulovlig bruk av narkotika. Innsatsen mot den grove og organiserte narkotikakriminaliteten skal imidlertid fortsatt gis høy prioritet.

Stort omfang av integritetskrenkelser som vold i samfunnet generelt og i nære relasjoner er bekymringsfullt, og politiets mål er gjennom kunnskapsbasert arbeid og samvirke med andre relevante aktører å bidra til en effektiv bekjempelse av denne typen kriminalitet. Gjennom økt og målrettet innsats har man i de senere år ønsket å avdekke og straffeforfølge flere *voldslovbrudd*, og dette antas til en viss grad å forklare noe av den registrerte økningen i antall anmeldelser innen denne kriminalitetstypen.

Den fortsatte økning i antall *seksuallovbrudd* er urovekkende selv om utviklingen også her i noen grad antas å skyldes økt avdekking av mørketall og således har vært en ønsket utvikling for å synliggjøre omfanget av et alvorlig samfunnsproblem. Samtidig har den teknologiske utviklingen i større grad muliggjort nettrelaterte overgrep, og man har fått en betydelig økning i denne sakstypen med barn og unge som fornærmede. Dette er en urovekkende utvikling som må møtes med nødvendig oppmerksomhet. Ofrene må søkes identifisert så langt det er praktisk mulig, slik at de får nødvendig hjelp, støtte og beskyttelse, samtidig som innsatsen for å avdekke og straffeforfølge gjerningsmennene må videreføres.

Noe av økningen i den hatmotiverte kriminaliteten kan skyldes bedre registreringsrutiner hos politiet, men er likefullt bekymringsfull. Kriminalitet som retter seg mot personer eller grupper med utgangspunkt i hvem de er, hva de gir uttrykk for eller hvordan de ser ut rammer ikke bare det enkelte offer, men skaper redsel og utrygghet hos alle med samme bakgrunn og skal derfor behandles med stort alvor og gis særskilt oppfølging og prioritet.

Sentrale forutsetninger for at straffesaksbehandlingen skal bidra til redusert kriminalitet er, som nevnt innledningsvis, høy kvalitet, høy oppklaring, kort saksbehandlingstid og

adekvate reaksjoner³. Dette er *mål* som vil bli videreført også i 2019. Selv om denne rapporten ikke vurderer kvaliteten på politiets straffesaksbehandling påpekes at kravet om høy kvalitet er ufravikelig og en forutsetning for at straffesaksbehandlingen skal ha den nødvendige tillit i samfunnet og slik bidra til redusert kriminalitet⁴.

En rekke forutsetninger må være oppfylt for at målet om høy kvalitet og stabilt gode resultater innen straffesaksarbeidet skal oppnås. Engasjerte, kompetente og ansvarsfulle medarbeidere innen alle ledd av straffesakskjeden er viktig, samt en ledelse i politidistriktene som legger til rette for og sikrer en kontinuerlig oppfølging av straffesaksbehandling. Det påligger politimesteren gjennom dennes virksomhetsstyring å sikre at straffesaksarbeidet gis nødvendig legitimitet i egen organisasjon og påse at arbeidet sikres ressurser av et slikt omfang, det være seg av personell, utstyr eller økonomiske midler, at det muliggjør en adekvat oppgaveutførelse.

Politidistriktene har vært inne i en krevende og omfattende reform, som har medført store endringer også for straffesaksarbeidet i form av organisasjonsmessige tilpasninger og nye arbeidsrutiner. Det legges til grunn at den uro som dette har skapt har påvirket effektiviteten i straffesaksarbeidet i 2018. Det er imidlertid viktig at distriktene ved den videre implementering av reformen ivaretar straffesaksarbeidet på en måte som sikrer at arbeidet får nødvendige ressurser samt gode organisatoriske forhold slik at arbeidet kan holde en kvalitetsmessig høy standard og de negative utviklingstrekkene som registreres i 2018 kan snus.

Ved den fremtidige ressurssettingen og driften av straffesaksområdet er det viktig å være oppmerksom på og hensynta de endringer og trender som registreres i kriminalitetsbildet. Den økning som i den senere tid er registrert i antall volds- og seksuallovbrudd antas i stor grad å påvirke politiets kapasiteter innen straffesaksområdet. Alvorlige volds- og seksuallovbruddene faller inn under de sentralt prioriterte sakstypene, og en adekvat avdekking og iretteføring av sakene forutsetter ofte høy fagkompetanse og omfattende etterforskning. Selv om begge kriminalitetstypene relativt sett utgjør en mindre andel av den registrerte kriminaliteten, medfører den siste tids økning et stort ressursbehov. Dette er av et slikt omfang at det ikke fullt ut kan anses kompensert gjennom den nedgangen man har registrert innen andre kriminalitetstyper som trafikk, narkotika og vinning, da dette er sakstyper som det erfaringsmessig er mindre ressurskrevende å saksbehandle.

Det følger av straffeprosessloven og EMK artikkel 6 at politiets etterforskning skal gjennomføres så snart som mulig slik at ingen unødig blir utsatt for mistanke eller ulempe. En effektiv etterforskning bidrar videre til ressurseffektivitet og mer adekvate straffer fordi man unngår eventuell reduksjon i straffen på grunn av sendrektig saksbehandling. En rask straffereaksjon antas også i større grad å sikre straffens tilsiktede og ønskede preventive effekt. I 2018 ses, foruten en generell økning av den gjennomsnittlige *saksbehandlingstiden*, også en økning innen de sakstyper hvor det er satt særskilte frister. Det er grunn til å understreke at dette er saker hvor det både av hensyn til de involverte og bevisene i saken er ønskelig med en rask avklaring. Den utviklingen som nå ses er uheldig og bekymringsfull.

³ Jf. Riksadvokatens årlige mål- og prioriteringsskriv for straffesaksbehandlingen.

⁴ Jf. Riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 Kvalitetsrundskrivet.

Det er en forutsetning at fastsatte frister aktivt søkes overholdt og det har over tid og gjentatt blitt påpekt at fristsakene skal gis nødvendig prioritet. En lang saksbehandlingstid i voldtektssakene kan i stor grad ha sammenheng med at dette er saker som kan ha et komplekst bevisbilde og kreve en omfattende etterforsking. Samtidig antas den økte saksbehandlingstiden innen denne sakstypen å være en konsekvens av flere anmeldelser, noe som har utfordrer politiets saksbehandlingskapasitet. Den økte saksbehandlingstiden i saker med unge gjerningsmenn antas også i noen grad å ha sammenheng med at antall saker har økt. Den negative utviklingen krever oppmerksomhet og oppfølging i politidistriktene. Viktige tiltak for å oppnå en effektiv saksbehandling er generelt sett at etterforskningen allerede fra initialfasen målrettes og styres eksempelvis ved bruk av etterforskningsplaner. Et viktig formål med slike planer er å sikre bedre styring og kontroll med fremdriften av den enkelte sak og hindre at saken blir liggende uten aktiv oppfølging. Videre må liggetid og restanser unngås gjennom aktiv porteføljestyring som sikrer en løpende og forpliktende oppfølging av alle saker, og straffesaksarbeidet må, som nevnt, sikres ressurser og en organisering som muliggjør en høy og effektiv produksjon av påtaleavgjørelser.

Sett hen til at antall anmeldelser over tid er redusert kunne man ha forventet en nedgang i antall restanser. Økningen i antall ressurskrevende volds- og seksuallovbrudd antas imidlertid i stor grad å være årsaken til at man ikke har fått en slik effekt, da disse sakene, som nevnt foran, medfører et større kapasitetsbehov enn de sakstypene som er redusert. Det er særlig *ikke påtalebehandlede saker* over 12 måneder som er økt, samtidig som det også ses en økning i de eldste påtaleavgjorte, men *ikke rettskraftige sakene*. Antall påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker, vil i stor grad avhenge av tidsbruken frem til påtaleavgjørelse og hvor mange positive påtaleavgjørelser som blir truffet. Det vil alltid måtte påregnes noe tid før de positivt avgjorte sakene blir rettskraftige, fordi mange eksempelvis må undergis en videre rettslig behandling. Selv om aktører utenfor politiet, som eksempelvis domstolene, til en viss grad vil være avgjørende for den endelige slutføringen av mange av disse sakene, er det viktig at politiet bidrar til en aktiv fremdrift blant annet gjennom en systematisk oppfølging av ikke vedtatte forelegg, hurtige berammelser mv. Det er grunn til å bemerke at det kan gjenstå mye ressurs- og tidkrevende arbeid i sakene etter at det er truffet positive påtaleavgjørelser, ikke minst der sakene skal iretteføres for domstolene. Dette er forhold som det er viktig å ta hensyn til i politidistriktenes virksomhetsstyring og lokale ressursfordeling. At det nå registreres en økning i antall restanser og særlig de eldre sakene, vil nødvendigvis over tid ha en negativ innvirkning på saksbehandlingstiden. Restansesituasjonen må fremover vies særskilt oppmerksomhet, og det må unngås at enkeltsaker håndteres på en måte som fører til brudd på EMK.

Oppklaringsprosenten varierer erfaringsmessig mellom de ulike kriminalitetstypene da muligheten for å oppklare en sak vil avhenge av tilgjengelige beviser og de ressurser som kan anvendes i arbeide med den enkelte sak. Mindre alvorlige narkotikasaker og trafikksaker har erfaringsmessig høy oppklaringsprosent, da de ofte avdekkes gjennom politiets egne kontroller og i stor grad vil være oppklart idet de anmeldes. Samtidig utgjør sakene en stor andel av de påtaleavgjorte sakene og vil derfor i stor grad påvirke den gjennomsnittlige oppklaringsprosenten i positiv retning. Også vinningssakene utgjør en stor andel av de påtaleavgjorte sakene, men disse har erfaringsmessig en lav oppklaringsprosent og vil således ha en negativ innvirkning på den gjennomsnittlige oppklaringsprosenten. Som riksadvokaten har påpekt i sine årlige mål og prioriteringsrundskriv skal det tilstrebes høy oppklaring i de prioriterte sakene, og riksadvokaten har over år særlig understreket viktigheten av å prioritere voldssakene. Vold

generelt, og kanskje særlig mishandling i nære relasjoner, innebærer et alvorlig samfunns- og folkehelseproblem, og at sakene skal prioriteres innebærer at de skal gis forrang ved knapphet på ressurser. Både vold- og seksuallovbrudd er kriminalitetstyper hvor en stor andel av saken er sentralt prioriterte og det er derfor positivt at det for disse sakstypene nå registreres en høyere oppklaringsprosent enn tidligere år. Selv om antall vinningslovbrudd er redusert utgjør denne kriminalitetstypen en stor andel av den registrerte kriminaliteten, og politiets evne til å avdekke og oppklare denne type kriminalitet er fortsatt viktig. Dette er kriminalitet som ofte rammer folk flest og svake resultater på dette området kan over tid svekke den enkelte borgers trygghet og svekke befolkningen generelle tillit til politiet. Det er derfor viktig at også mindre alvorlig kriminalitet blir viet oppmerksomhet gjennom god etterforskning og irettføring.

Rapporten omhandler ikke organisert kriminalitet spesielt. Som ved tidligere år har imidlertid riksadvokaten også i 2018 fremhevet at trusselen fra organiserte kriminelle miljøer og alvorlige kriminaliteten skal møtes med tilstrekkelig alvor, især integritetskrenkelser og grov profittmotivert kriminalitet. Dette vil være sentralt også fremover, og antall etterforskede og oppklarte straffesaker om grov narkotikaovertruede anses fortsatt å være en viktig markør for politiets innsats mot den organiserte kriminaliteten.

Kriminelle handlinger rettet mot datasystemer, og bruk av IKT som verktøy ved utførelse av kriminalitet, antas å ville øke og stille nye krav til politiets kompetanse så vel som metoder og utstyr. Manglende virkemidler for å møte utviklingen vil svekke politiets evne til å drive en effektiv kriminalitetsbekjempelse så vel som en hensiktsmessig straffesaksbehandling. Det vil derfor være nødvendig å øke politiets kapasitet og kompetanse på dette området fremover.

Det er et kriminalpolitisk mål at straffbare handlinger ikke skal lønne seg, og det har gjennom sentrale styringsdokumenter gjentatt blitt stilt krav om økt bruk av inndragning av utbytte. På grunn av enkeltsaker kan det være store variasjoner i inndragningsbeløpene fra år til år. Den nedgangen som ses i 2018 må derfor vurderes nærmere. Det understrekes at det også fremover vil være viktig å undersøke "pengesporet" og slik søke å avdekke utbytte ved all etterforskning av profittmotivert kriminalitet, slik at profitten kan fratas gjerningspersonene.

3. Kriminalitet i dag

3.1. Trender i kriminaliteten

Den teknologiske og sosiale utviklingen i en globalisert verden og de rettspolitiske rammebetingelsene som følger av dette, er avgjørende for politiets oppgaver og oppgaveløsning. Kunnskap om befolkningens størrelse, sammensetning og endring er et viktig grunnlag for politikkutvikling, planlegging og beslutninger på flere samfunnsområder.

3.1.1. Utfordringer

Utfordringer i arbeids- og demografibildet

Ser man den befolkningsmessige utviklingen 10–15 år fram i tid, vil Norge ha en befolkning som har passert 6 millioner. Såfremt fødselsraten holder seg på dagens nivå, vil innvandrere fortsatt være en økende andel av befolkningen. Samtidig vil den gjennomsnittlige levealderen fortsatt stige. Den forventede teknologiutviklingen antas i samme perioden å medføre at en stor andel av dagens arbeidsoppgaver/jobber vil bli erstattet av maskiner/digitaliseres. Det er særlig jobber som krever liten formell kompetanse som på grunn av dette antas å forsvinne. Dette medfører at den gruppen som i dag har størst problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet, unge gutter og da i særdeleshet unge gutter uten utdanning og med innvandrerbakgrunn, ytterligere vil øke^{5 6}. Tiltak overfor denne gruppen vil kreve sektorovergripende tiltak. Særlig vil dette omfatte kommunale tiltak overfor foreldre, barn og unge knyttet til oppvekstsvilkår og skolegang.

Utfordringer i den globale utviklingen

Konflikter, naturkatastrofer og fattigdom i verden driver mange mennesker på flukt, noe som også kan danne grobunn for kriminalitet. De sikkerhetsmessige og sosioøkonomiske forholdene er fortsatt svært vanskelige i mange land. Migrasjonspotensialet er derfor globalt sett fortsatt stort⁷. De globale utfordringene skaper kriminalitet som menneskehandel, -smugling og arbeidslivskriminalitet. Arbeidslivskriminalitet er særlig utfordrende fordi den kan undergrave viktige spilleregler i et etablert arbeidsdemokrati. Det er også utfordringer knyttet til hvordan man skal sikre inndragning av verdier i et slikt globalt perspektiv. Den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa og i nærliggende områder er stabil, men uforutsigbar, og nye trusler utvikler seg raskt, både fra fremmed etterretning og fra ulike ekstremistmiljøer, deriblant islamistiske og høyreekstreme⁸.

Kriminelle aktører opptrer nå i større grad transnasjonalt og utfordrer nasjonalstatene på en helt ny måte. Dette ikke minst innenfor våpenhandel, narkotika og ulike former for menneskehandel. I tillegg kommer den økende utfordringen med hensyn til kriminalitet som utføres i det digitale rom. Kriminelle aktører vet å utnytte mulighetene ny teknologi gir til å utføre eller skjule sine kriminelle handlinger. Teknologiutviklingen har medført at

⁵ Jon, N. (2017). Maskulinitetperspektiv på kriminologiens kjerneområder: Kontroll, ofre og kriminalitet. Nordisk tidsskrift for Kriminalvidenskap, 104(2), 181-201.

⁶ SSB; Kriminalitet blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, rapport 2017/36

⁷ <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikknnotater/forventninger-om-antall-asylosokere-til-norge-i-2017-og-2018/>

⁸ PST trusselvurdering 2019

fremmede stater og utenlandske kriminelle har fått bedre evne til og på avstand kunne påvirke eller gjennomføre kriminalitet i Norge⁹.

Utfordringer i den digitaliserte utviklingen

Den digitaliserte utviklingen skaper nye former for kriminalitet og åpner opp for nye sårbarheter i samfunnet og mot enkeltindivider og grupper. Selv om den anmeldte kriminalitet både i Norge¹⁰ og Europa for øvrig viser en nedadgående trend, er det både i Norge¹¹ og i Europa for øvrig¹² en oppfatning at kriminalitetsbildet er i ferd med å endres fra fysisk kriminalitet til digital kriminalitet. Tall fra Storbritannia viser at kriminalitet knyttet til bruk av IKT som verktøy nå står for over 50 prosent av kriminalitet i Storbritannia¹³, og i følge en rapport fra PWC¹⁴ er slik kriminalitet globalt sett den neste mest anmeldte kriminaliteten. I henhold til den nyeste analysen av internasjonal organisert kriminalitet fra Europols Cybercrime Center¹⁵ blir nettkriminalitet mer aggressiv og konfronterende. Dette kan ses innen ulike former for nettkriminalitet, inkludert høyteknologiske forbrytelser, data brudd, svindel på nettet og seksuell utnyttning og -utpressing.

3.1.2. Forventet utvikling

Pågående digitalisering av sosialt liv og kommunikasjon påvirker både de legale og illegale handlingsmønstrene, hvordan krenkelser defineres som lovbrudd, og hvordan de fortolkes og håndteres i strafferettsapparatet.

Internett utgjør en viktig infrastruktur for hvordan enkeltpersoner og samfunn fungerer og samhandler i et moderne samfunn, og bruken av internett har vært sterkt økende de siste årene. Bruk av nettet kan i noen sammenhenger sammenlignes med krav til ferdsel på andre infrastrukturer som veier og flytrafikk. IKT-utviklingen har i stor grad foregått på private arenaer, og det har både nasjonalt og internasjonalt vært en utfordring å få vedtatt lover og regler på området. Målsetningen for slik regulering vil måtte være å sørge for trygg bruk av internett, for eksempel ved å bidra til at infrastruktur ikke misbrukes til kriminalitet, og ved å sørge for forpliktelser og krav til tjenesteleverandører eller eiere av infrastruktur (sosiale medier, hostingtjenester, skytjenester, datasentre mv.), gjennom for eksempel krav til sporbarhet og identifisering. For å møte kriminalitetsutfordringene som følger av teknologiutviklingen, kreves nasjonalt og internasjonalt samarbeid mellom offentlige og private aktører. Transnasjonal kriminalitet reiser en rekke juridiske problemer ettersom lovbytere opererer under flere lands jurisdiksjoner. Bare i 2017 var det over 5 000 organiserte, kriminelle grupper som involverte 180 nasjoner som var under etterforskning i EU, særlig knyttet til narkotikakriminalitet og ulike former for eiendoms kriminalitet, men også menneskesmugling/-handel og ulike former for bedragerier.

⁹ Politidirektoratet; Trusler og utfordringer innen IKT-kriminalitet 2017.

¹⁰ SSB, Anmeldte lovbrudd 2017

¹¹ Oslo politidistrikt, Trender i kriminalitet 2018-2021 Digitale og globale utfordringer

¹² Artikkel publisert i SAGE journals "Still plodding along? The police response to the changing profile of crime in England and Wales" april 2017

¹³ National Crime Agency

¹⁴ PwC's 2018 Global Economic Crime and Fraud Survey

¹⁵ IOCTA 2018 report

Det må kunne legges til grunn at samfunnet teknologisk fortsatt står i starten av en omstilling av foreløpig ukjente dimensjoner. En utvikling med automatisering, robotisering og digitalisering vil gi nye muligheter og utfordringer.

Norge ligger i verdenstoppen når det gjelder bruk av IKT¹⁶. I vårt samfunn er kritiske samfunnsfunksjoner allerede avhengig av komplekse digitale verdikjeder og slike funksjoner gjør samfunnet sårbart mot både intensjonelle hendelser, utilsiktede feilhendelser og naturødeleggelser¹⁷.

Kunnskapsutviklingen blant trusselaktører innen IKT-kriminalitet skjer raskt. Aktørene er flinke til å bygge på erfaringer og lære av hverandre. Kunnskapsdelingen på internett, herunder også det mørke nettet, spiller en vesentlig rolle¹⁸. Verktøy og metoder for å begå IKT-kriminalitet som tidligere krevde spesialkunnskap, er nå blitt tilnærmet allment tilgjengelig og enkelt å benytte. Aktørene oppdaterer kontinuerlig sine teknologiske verktøy og teknikker for å utøve kriminalitet. Muligheten for anonymitet og kryptert kommunikasjon på internett kan også senke terskelen for å utføre kriminelle handlinger fordi oppdagelsesrisikoen blir vurdert som lavere. På det mørke nettet¹⁹ blir ulike krypteringsverktøy benyttet for å oppnå anonymitet, og det foregår en omfattende omsetning av ulovlige varer og tjenester på såkalte kryptomarkeder. Markedet for pengeoverføringer blir stadig mer globalt. De siste årene har man sett økt bruk av digitale valutaer. Både amerikanske og europeiske bankmyndigheter er bekymret for hvordan digitale valutaer kan brukes til omsetning av ulovlige varer og tjenester, og til hvitvasking²⁰.

Skadevare og annen digital kapasitet er lett tilgjengelig for kjøp eller leie, noe som gjør det lettere å gjennomføre kriminalitet. Samtidig åpner det også opp for et marked for kjøp og salg av kriminelle tjenester, eller tjenester som innsatser til kriminelle handlinger. Man ser at det allerede har oppstått et slikt marked for å understøtte IKT-kriminalitet²¹ der kriminelle fritt kan kjøpe kriminelle tjenester som botnett²², tjenestenektangrep²³, utvikling av skadevare, data- og passordtyveri. Slike tjenestesalgsmuligheter har også gjort IKT-kriminalitet attraktivt for tradisjonelle organiserte kriminelle grupper.

Digitale "fotavtrykk" kan spores og utnyttes av kriminelle, men gir også nye og økte etterforskningsmuligheter for politiet. Utviklingen stiller nye krav til politiets oppgaveløsning både i form av mer spisset kompetanse og til nye IKT-verktøy²⁴. Det vil bli en viktig oppgave for myndighetene fremover å finne en balanse mellom publikums krav til personvern og politiets behov for å være tilstede på digitale plattformer og i digitale rom.

For politiet vil omfanget av digitale databeslag øke både i omfang og kompleksitet. Håndteringen av digitale beslag er ofte ressurs- og tidkrevende, og utviklingen stiller krav til

¹⁶ NOU 2015:13 Digital sårbarhet – sikkert samfunn Beskytte enkeltmennesker og samfunn i en digitalisert verden

¹⁷ Center for Cyber and Information Security, Strategy 2016-2020

¹⁸ Europol; SOCTA - Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017

¹⁹ Det mørke nettet er betegnelsen på et kryptert område på det dype nettet. For å få tilgang kreves en egen programvare, hvorav den meste kjente er The Onion Router (TOR)

²⁰ NTAES Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenter); Nyere betalingstjenester. Grunnlagsdokument, juni 2017 Økokrim

²¹ UNODC Comprehensive Study on Cybercrime (Draft) 2013

²² Et botnett er et nettverk av datamaskiner infisert av datavirus eller trojanske hester

²³ Et tjenestenektangrep er at eieren av tjenesten ikke får levert sitt produkt, og at brukeren av tjenesten ikke får brukt tjenesten fordi tjenesten er angrepet

²⁴ Politidirektoratet, Politiets omverdensanalyse, 2015

både kompetanse og kapasitet i politiet, herunder økt serverkapasitet til å lagre flere saker med omfattende teknologiske spor.

3.1.3. Kriminalitetstrender

Dreiningen fra fysisk til digital kriminalitet vil prege kriminalitetsutviklingen. Det er forventet at tradisjonell vinningskriminalitet fortsatt vil synke. En konsekvens av digitalisering antas å medføre at såkalt mengdekriminalitet (særlig vinningskriminalitet) profesjonaliseres. En overgang til mer bruk av sikrings- og overvåkingssystemer vil medføre økt krav til spesialkompetanse for å få tilgang til lukket informasjon for å kunne gjennomføre kriminaliteten. Dette vil også kunne medføre økt fare for utro tjenere og korrupsjon som ledd i å få tilgang til slik lukket informasjon. Dessuten vil digitaliseringen skape vekst i bedrageri og ID-tyveri, i tillegg til en økt mengde av ulike former for trusler og hatkriminalitet. Det har lenge vært kjent at kriminelle misbruker andres identiteter og bruker fiktive identiteter til å begå ulike former for kriminalitet. Misbruk av ID og bruk av fiktiv ID skjer både i det fysiske og i det digitale rom. Det finnes også kriminelle som forsøker å utnytte svakheter i utstedelsesprosessen til pass og fysiske og elektroniske ID-bevis. Bedrageri i form av masseutsendelser på epost eller internett er også et økende problem.

For seksuallovbrudd har digitalisering allerede muliggjort flere overgrep.²⁵ Det er stadig flere barn som bruker smarttelefoner, noe som gir dem tilgang til sosiale medier og kommunikasjonsapplikasjoner. Samtidig har det blitt større aksept for å ta utfordrende seksualiserte bilder eller filmer av seg selv og distribuere disse ved hjelp av mobiltelefoner/og eller internett. Muligheten for å finne seksualiserte bilder og filmer på internett som kan misbrukes blir derfor stadig større. De seneste årenes store økning i anmeldelser av seksuallovbrudd knyttet til bruk av internett handler i første rekke om at politiet har avdekket nettverk av personer som chatter og deler seksualiserte framstillinger av barn i tekst, bilde og/eller film.²⁶ Det forventes en økning av slike saker i tiden fremover.²⁷ Det er også flere som blir utsatt for seksuell utpressing på internett ved at seksualiserte bilder eller filmer brukes til å presse den som er avbildet for penger, til å sende mer materiale eller til å utføre seksuelle handlinger via direkteoverføring (webkamera) eller i det virkelige liv.²⁸ Europol antar at det som følge av ny teknologi vil oppstå nye og hittil ukjente former for seksuell utnytting.²⁹

Det er forventet at deling av budskap i digitale nettverk kan bli en viktig kilde til nye og spredte kriminalitetstrender framover. Dette vil kunne materialisere seg ved at flere vil utsettes for trakassering, trusler, tvang, press og vold, som gir utrygghet i hverdagen. Sosiale medier påvirker videre samhandlingsnormer, og kan lede nye grupper til handlinger som representerer lovbrudd og uorden i samfunnet.³⁰

Dreiningen fra fysisk til digital kriminalitet vil fortsette også innen økonomisk kriminalitet. Skatte- og avgiftskriminalitet er fortsatt forventet å være den største trusselen innen

²⁵ Oslo politidistrikt Trendrapport 2018-2021, 2018

²⁶ Oslo Politidistrikt Trender i kriminalitet 2018-2021 Digitale og globale utfordringer

²⁷ Politidirektoratet Trusler og utfordringer innen IKT-kriminalitet (2017)

²⁸ Politidirektoratet ; Trusler og utfordringer innen IKT-kriminalitet 2017

²⁹ Politidirektoratet; Trusler og utfordringer innen IKT-kriminalitet 2017

³⁰ Oslo politidistrikt. Trender i kriminaliteten 2018-2021

tradisjonell økonomisk kriminalitet. Korrupsjonsrisikoen knyttet til lokal forvaltning, ikke minst kommunal plan- og byggesaksbehandling er blitt tydeligere. Dette kan føre til andre typer kriminalitet, også arbeidslivskriminalitet. Innen miljøkriminalitet er det grunnet fortsatt høy profittmulighet på flere områder forventet økt kriminalitet. Det er også ventet at kriminelle i økende grad vil ta i bruk nyere betalingstjenester og digital valuta for å hvitvaske penger.³¹

Det er forventet en økning i anmeldte voldslovbrudd, herunder fysisk vold og ulike typer av trusler, tvang og personangrep. Trenden er internasjonal. Økningen av voldslovbrudd antas å skyldes flere faktorer, blant annet økt spredning av aggressive budskap og hets på sosiale medier, samt strukturelle faktorer som større sosial ulikhet, marginalisering og avmaktfølelsen knyttet til teknologisk omstrukturering³².

Flere fremmede etterretningstjenester med interesse for Norge har i de senere årene brukt store ressurser på å utvikle kapasiteter innen digital spionasje, og Norge utsettes for etterretningsvirksomhet som kan ha stort skadepotensialet. PST uttaler i sin trusselvurdering for 2019 at etterretningstrusselen mot særlig forsvars-, sikkerhets- og beredskapsmessige forhold vil vedvare.³³ Det vises blant annet til bruk av droner for å skaffe informasjon, og bruk av styrte informasjonsoperasjoner gjennom sosiale medier eller bevisste lekkasjer til norske eller internasjonale mediekanaler for å forsøke å påvirke ordskiftet og beslutninger i konkrete saker. Målsettingen kan være å skape mistro til offentlige uttalelser og til media, og svekke tilliten til myndighetene og deres legitimitet. For øvrig er koblingen mellom organisert kriminalitet og terrorisme bekymringsfull. Terroristnettverk både samhandler med og rekrutterer personer fra kriminelle organiserte nettverk, i tillegg til at de også selv utfører denne type kriminalitet for å finansiere terrorismeaktivitet.³⁴

³¹ Økokrim; Trusselvurdering 2018

³² Oslo politidistrikt. Trender i kriminaliteten 2018-2021

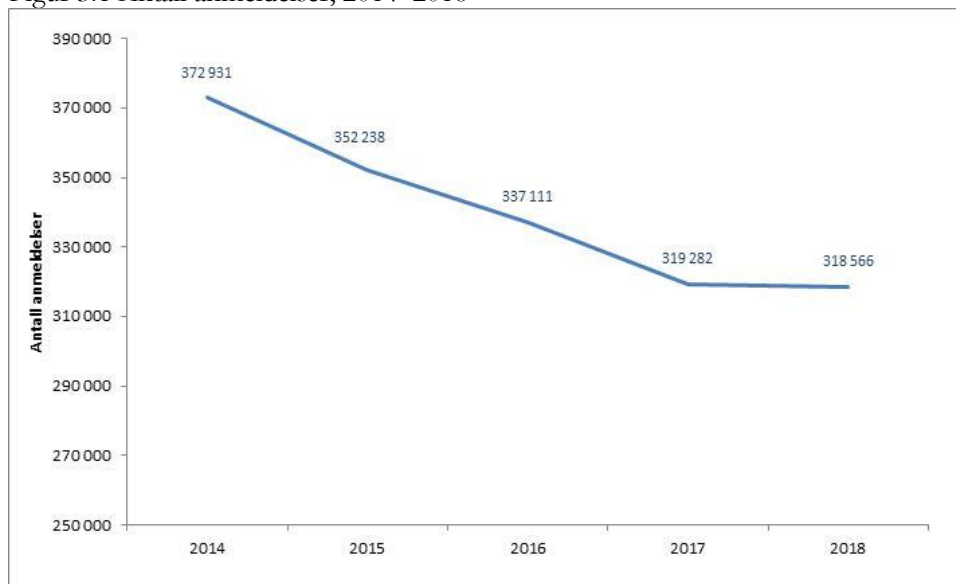
³³ PST Trusselvurdering 2019

³⁴ Europol; SOCTA - Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017

3.2. Antall anmeldelser

I 2018 ble det anmeldt 318 566 lovbrudd³⁵. Dette er omtrent på samme nivå som i 2017 (nedgang på 0,2 prosent), og en nedgang på 14,6 prosent i forhold til 2014. De øvrige årene i femårsperioden har alle hatt en markant reduksjon i antall anmeldelser.

Figur 3.1 Antall anmeldelser, 2014–2018

Kilde: JUS065

Anmeldelsesstatistikken i denne rapporten, som blant annet avspeiles i figur 3.1, er basert på straffbare forhold som enten blir anmeldt til politiet eller som politiet selv anmelder. Det er således den registrerte kriminaliteten som presenteres.

Det vil være en rekke lovbrudd som av ulike årsaker ikke blir meldt til eller avdekket av politiet og dermed ikke bli registrert. Dette omtales gjerne som mørketallskriminalitet. I politiets innbyggerundersøkelse for 2018 svarer kun 40 prosent av de som oppgir å ha vært utsatt for kriminalitet det siste året, at de har anmeldt hendelsen eller planlegger å gjøre det³⁶. Det er imidlertid store forskjeller avhengig av hvilket lovbrudd de har opplevd. En nærmere omtale av mørketall, hvor det blant annet ses nærmere på omfang og vises en mulig forklaringsmodell, er gitt i vedlegg 2.

Både statistikkene over anmeldelser, etterforskede saker, og ofre for kriminalitet, samt tillitsmålinger og levekårsundersøkelsene viser at en mindre andel av befolkningen oppgir/utsettes for kriminalitet nå enn tidligere – selv om de gir noe ulike beskrivelser av omfang, hvordan og når denne nedgangen har skjedd. Det er imidlertid vanskelig å se den digitale utviklingen i disse kildene.

Ulike årsaker kan påvirke kriminalitetsutviklingen. Noe kan skyldes adekvate og effektive tiltak av forebyggende karakter innen et kriminalitetsområde, mens teknologisk utvikling,

³⁵ Hvis annet ikke fremgår omfatter statistikken alle anmeldelser registrert i Norge. Det innebærer at også lovbrudd begått i utlandet, men anmeldt i Norge, innbefattes.

³⁶ Politiets innbyggerundersøkelse 2018, Kantar TNS, 2019

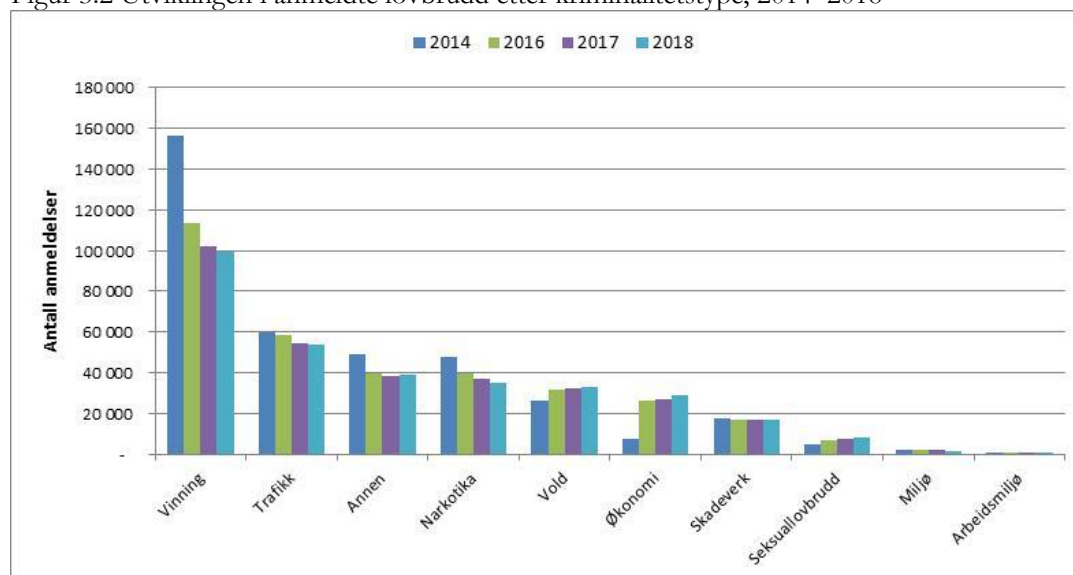
endrede forsikringsvilkår, økte bøtesatser/straffer, økt oppdagelsesrisiko eller økte levekår er andre forhold som antas å påvirke antall lovbrudd. Innen enkelte saksområder, som eksempelvis trafikk og narkotika, vil antall anmeldelser i stor grad avhenge av politiets egen innsats og prioritering.

Samtidig kan fornærmedes eller samfunnets ønske om å anmelde et forhold endres og slik påvirke utviklingen av den registrerte kriminaliteten innen en eller flere kriminalitetstyper. Blant annet viser Politiets innbyggerundersøkelse 2018³⁷ at mens 71 prosent av de som hadde blitt utsatt for innbrudd eller tyveri fra bolig valgte å anmelde forholdet, var det kun 13 prosent av de som hadde blitt utsatt for mobbing eller trakassering på internett som anmeldte forholdet. Tilsvarende valgte kun 16 prosent av de som hadde vært utsatt for seksuelle overgrep eller krenkelser på internett og 16 prosent av de som hadde vært utsatt for trafikkfarlige hendelser å anmelde forholdet. Årsaker til at det ikke inngis anmeldelse oppgis i innbyggerundersøkelsen blant annet å være at innbyggerne ikke ser behovet for, eller poenget med å anmelde hendelsen de opplevde, at saken var for liten eller lite alvorlig til at det var verdt å anmelde og at innbyggerne har liten tro på at politiet kommer til å løse saken på en god måte.

Dagens kriminalitetsbilde tilsier at politiet på en rekke saksområder i stadig større grad selv må søke å avdekke og etterforske straffbare forhold fordi det ikke anmeldes av publikum. Dette gjør seg særlig gjeldende ved arbeidsmarkeds kriminalitet, men også kriminalitet som kan ramme særlige sårbare grupper. Hatkriminalitet og menneskehandel er eksempler på sistnevnte. Alvorlig organisert kriminalitet, herunder grov narkotikakriminalitet, er også kriminalitet som i hovedsak avdekkes av politiet og andre offentlige kontrollinstanser.

3.2.1. Utviklingen innen ulike kriminalitetstyper

Figur 3.2 Utviklingen i anmeldte lovbrudd etter kriminalitetstype, 2014–2018

Kilde: JUS065

³⁷ Politiets innbyggerundersøkelse 2018, Kantar TNS, 2019

Tabell 3.1 Antall anmeldte lovbrudd etter kriminalitetstype, 2014–2018

	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18
Vinning	99 541	-2,3 %	-36,3 %
Trafikk	54 092	-1,1 %	-9,6 %
Annen	39 267	2,4 %	-20,0 %
Narkotika	35 296	-4,0 %	-26,6 %
Vold	32 884	1,1 %	23,3 %
Økonomi	29 401	9,4 %	280,9 %
Skadeverk	16 889	-1,7 %	-3,3 %
Seksuallovbrudd	8 374	5,0 %	75,2 %
Miljø	1 962	-9,8 %	-11,0 %
Arbeidsmiljø	860	3,0 %	-0,7 %
Totalsum	318 566	-0,2 %	-14,6 %

Kilde: JUS065

Vinning

Reduksjonen i antall anmeldelser i 2014–2018 skyldes først og fremst en nedgang i anmeldte *vinningslovbrudd*, jf. figur 3.2 og tabell 3.1. Som det fremgår av nevnte tabell er vinningslovbruddene redusert med 36,3 prosent sammenlignet med 2014. Hvis alminnelige bedragerier som er flyttet fra kriminalitetstypen vinning til kriminalitetstypen økonomi inkluderes i vinningstallene, er reduksjonen for denne kriminalitetstypen 23,8 prosent sammenliknet med 2014. Antall registrerte vinningssaker i 2018 er redusert med 2,3 prosent, eller 2 354 saker, sammenlignet med 2017, men inkluderes de alminnelige bedrageriene har det vært en økning på 0,2 prosent. For grovt tyveri fra bolig har det vært en stor nedgang (24,2 prosent) fra 2017 til 2018, mens anmeldelser for ran og tyveri fra person på offentlig sted har vært tilnærmet uendret (økning på 0,9 og 0,2 prosent).

Nedgangen i vinningslovbrudd har vært en trend som også er sett i andre europeiske land Norge vanligvis sammenligner seg med. Det er usikkert hva som er årsaken til den generelle nedgangen. Noe kan ha sammenheng med digitalisering av økonomiske verdier, endrede betalingsmåter og sikringstiltak, samt en generell bedring av levekårene i Øst-Europa. Politiet i Norge har videre hatt en målrettet satsing for å redusere vinningslovbruddene, særlig den organiserte vinningskriminaliteten. Det vises her blant annet til politiinnsatsen i prosjekt Grenseløs (innsats mot såkalte mobile vinningskriminelle) og de erfaringer som dette prosjektet generelt har hatt for å møte de mobile vinningskriminelle på en adekvat måte. Videre har domstolene de senere årene skjerpet straffene for mobil vinningskriminalitet.

Andre mulige årsaker til nedgangen i vinningslovbrudd er at de kriminelle nå begår lovbrudd på den digitale arena. Dette er lovbrudd som ofte tilordnes andre kriminalitetstyper enn vinningslovbrudd. For eksempel vil bestilling av varer i en annens navn kunne bli ansett som bedrageri, og dermed bli tilordnet økonomilovbrudd. Det fremkommer av Politiets innbyggerundersøkelse 2018³⁸ og Næringslivets sikkerhetsråds (NSR) Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelse³⁹ at lovbrudd begått på den digitale

³⁸ Politiets innbyggerundersøkelse 2018, Kantar TNS, 2019

³⁹ NSR (2017) "Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge 2017"

arenaen i mindre grad blir anmeldt både av innbyggerne og næringslivet blant annet på grunn av manglende tillit til politiets kapasitet og/eller kompetanse.

Vinningslovbrudd regnes vanligvis for å være en kriminalitetstype med høy grad av anmeldelsestilbøyelighet. Dette kan delvis sees i sammenheng med forsikrings- og støtteordninger der anmeldelse er en betingelse for erstatningsutbetaling. På den andre siden antas det å være mørketall knyttet til forhold hvor den stjalne gjenstanden har lav verdi og/eller der egenandelen for forsikringen er høy. Det vises til omtale av mørketall i vedlegg 2, og spesielt omtale av mørketall for vinningslovbrudd i vedlegg V2.4.1.

I følge Politiets innbyggerundersøkelsen 2018 er innbrudd eller tyveri fra bolig den type lovbrudd med høyest andel anmeldt (71 prosent av tilfellene). Dernest kommer anmeldelse av ran og biltyver eller tyveri fra bil, som blir anmeldt i henholdsvis 68 og 64 prosent av tilfellene.

Narkotika og trafikk

Det er også en nedgang innen kriminalitetstypene *narkotika* og *trafikk* i 2018 sammenlignet med 2014. Trafikklovbrudd er i denne perioden redusert med 9,6 prosent (5 776 saker), mens narkotikalovbrudd er redusert med 26,6 prosent (12 771 saker). Fra 2017 til 2018 var det en nedgang i narkotikasaker på 4,0 prosent (1 489 saker) og for trafikksakene på 1,1 prosent (583 saker). Antall anmeldelser styres, som nevnt tidligere, i stor grad av politiets innsats og prioriteringer, og nedgangen i narkotikasakene gjenspeiler at politiet de senere årene har hatt mindre oppmerksomhet mot å avdekke og straffeforfølge saker som alene gjelder ulovlig bruk av narkotika.

Antall anmeldelser for narkotikalovbrudd etter legemiddeloven er redusert med 20,7 prosent fra 2014, men økt med 1,3 prosent fra 2017. I 2018 utgjorde disse lovbruddene 55 prosent av alle de anmeldte narkotikalovbruddene. Antall narkotikaovertrедelser etter straffeloven § 231 og grove narkotikaovertrедelser etter straffeloven § 232 utgjorde i 2018 henholdsvis 13 690 og 897 saker, noe som er en reduksjon på 9,4 og 7,2 prosent fra 2017. Nedgangen i antall anmeldelser fra 2014 til 2018 er på 34,5 og 27,5 prosent. Det totale omfanget av narkotikakriminaliteten er vanskelig å beregne fordi avdekkingsgraden ansees å være lav. Utviklingen for kriminalitetstypen narkotika er nærmere omtalt i kapittel 8.2.

Seksuallovbrudd

I perioden 2014–2018 har det vært en markant økning i antall *seksuallovbrudd*, spesielt seksuelle overgrep mot barn. Sammenlignet med 2014 har antall anmeldelser økt med hele 75,2 prosent eller 3 595 saker, mens det fra 2017 til 2018 er en økning på 5,0 prosent (396 saker). Grove seksuallovbrudd som voldtekt mot voksne har i 2018 hatt en økning 44,5 prosent (541 saker) sammenlignet med 2014, mens økningen er på 8,6 prosent (139 saker) sammenlignet med 2017. Antall voldtektsanmeldelser synes således å ha stabilisere seg noe, etter den store økning som har vært registrert de siste årene. Antall voldtekter begått i sammenheng med sosiale sammenkomster holder seg stabilt høyt, og har de siste årene utgjort ca. 40 prosent av de registrerte voldtektene. Etter Kripas' oppfatning er det grunn til å tro at økt åpenhet omkring temaet, med blant annet ulike former for kampanjer, har gjort at flere har valgt å anmelde.

Antall anmeldelser for seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år har økt med 80,7 prosent fra 2014 og med 14,7 prosent fra i 2017 til 2018. Den teknologiske utviklingen

har i stor grad muliggjort nettrelaterte overgrep, og det ses nå en betydelig økning i antall internettrelaterte saker hvor fornærmede er under 16 år. Økningen anses i stor grad å ha sin årsak i at gjerningspersonene når mange ofre gjennom internett og mange gjerningspersoner utnytter den opplevelse av anonymiteten som internett gir og slik flytter grenser for adferd som de ikke ville gjort i den analoge verden. Samtidig kjenner gjerningsmennene de arenaene der de fornærmede ferdes og deres kommunikasjonsform og utnytter dette, mens de fornærmede ikke ser konsekvensene av sin adferd via nettet og slik lar seg utnytte. I nettrelaterte saker har politiet gjennom sine etterforskinger identifisert mange fornærmede i det som ofte i utgangspunktet var en sak med en eller få fornærmede. Oslo politidistrikt omtaler dette i sin rapport *Trender i kriminalitet 2018- 2021* slik: "Siden hver av de seksualiserte kommunikasjonsrelasjonene i en sak kan bli en egen straffesak, kan etterforskning av ett overgrep fort generere et stort antall straffesaker både i eget politidistrikt og andre".

Seksuallovbrudd er en kriminalitetstype hvor det tradisjonelt har vært store mørketall og som man gjennom økt oppmerksomhet har ønsket å avdekke og straffeforfølge. Politiets økte innsats antas dermed å ha bidratt til flere anmeldelser, samtidig som etterforskningen av flere store saker har fått fokus i media og vist fornærmede at det nytter å anmelde. Kampanjer som "Ikke alle hemmeligheter skal holdes", som Kripos har gjennomført og som ble relansert i desember 2017, har nådd mange gjennom publisering på sosiale medier og flere tok i etterkant kontakt og fortalt om overgrep de hadde vært utsatt for. Den verdensomspennende #MeToo kampanjen i sosiale medier som startet høsten 2017 retter også stor oppmerksomhet mot uønsket seksuell oppmerksomhet og antas ved dette å ha bidratt til at flere har fortalt om og anmeldt overgrep de har vært utsatt for. Likeledes har aktører som skole, helsemyndigheter, barnevern blitt bedre til å avdekke forhold og ha fokus på og kunnskap om avvergeplikten og slik bidratt til flere anmeldelser. Selv om flere forhold nå avdekkes antas fortsatt mørketallene innenfor seksuallovbrudd å være høye. Årsakene til dette er at mange av ofrene ikke anmelder forholdene fordi de føler skam og skyld eller fordi de ikke vet at de over internett har kommunisert med en annen enn den de trodde.

Vold

Antall anmeldelser innen kriminalitetstypen *vold* har hatt en økning på 23,3 prosent i femårsperioden (2014 til 2018), og 1,1 prosent (344 saker) fra 2017 til 2018. Blant annet har antall anmeldelser knyttet til trusler og mishandling i nære relasjoner økt i femårsperioden. Trusler har økt med 15,6 prosent (inkludert trusler knyttet til kriminalitetstypen annen), mens mishandling i nære relasjoner har økt med 14,1 prosent. For sistnevnte gruppe har antall anmeldelser imidlertid hatt en reduksjon fra 2017 til 2018 på 5,9 prosent.

Økningen i antall anmeldelser av mishandling i nære relasjoner i femårsperioden kan skyldes økt innsats og oppmerksomhet fra politiets side, og er slik sett en ønsket utvikling. Politiets fokus på familievoldsanalyse, og bruk av verktøy i dette arbeidet, kan også ha bidratt til at trussel- og voldsutsatte føler seg tryggere på at de blir ivaretatt, noe som kan stimulere til at flere anmelder. Videre kan informasjonskampanjer som "Hvor lite skal du finne deg i" (Kripos) som har hatt som målsetting å gi økt kunnskap om vold i nære relasjoner og hva politiet kan bistå med påvirket flere voldsutsatte til å søke hjelp og slik gitt flere anmeldelser. Det samme kan NKVTS nettportalen dinutvei.no, som er en nasjonal veiviser til hjelpetilbud, informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner, voldtekt og andre seksuelle overgrep ha bidratt til. Selv om man gjennom målrettet innsats antas å ha avdekket flere forhold vil den nære relasjonen mellom fornærmede og

voldsutøver fremdeles føre til at mange fornærmede ikke ønsker å anmelde straffbare forhold. Det vil derfor fortsatt være store mørketall innen denne sakstypen.

Antall grove kroppskrenkelser og kroppsskade har fra 2014 til 2018 blitt redusert med 14,9 prosent, og har fra 2017 til 2018 blitt redusert med 4,1 prosent. Utviklingen er nærmere omtalt i kapittel 8.3.

Økonomi

Sammenlignes antall registrerte *økonomisaker* i 2018 med 2017 ses en økning på 9,4 prosent (2 516 saker), mens økningen fra 2014 var på hele 280,9 prosent (21 682 saker).

Hovedårsaken til den betydelige økningen fra 2014 er at alminnelige bedragerier nå er tilordnet økonomilovbrudd⁴⁰. Av de 29 401 anmeldelsene for økonomilovbrudd som er registrert i 2018 er 19 514 bedragerianmeldelser som tidligere ville vært tilordnet kriminalitetstypen vinning. Fjernest bedragerisakene fra datamaterialet har antall anmeldelser for økonomilovbrudd økt med 28,1 prosent siden 2014, og hatt en nedgang på 0,5 prosent sammenlignet med 2017. Det bemerkes videre at såkalte identitetskrenkelser etter Straffeloven 2005 § 202, nå er tilordnet økonomilovbrudd. De straffbare forholdene som omfattes av denne bestemmelsen var tidligere delt mellom to ulike straffebud og statistikkmessig tilordnet kriminalitetstypen annen. Den reelle økningen i antallet anmeldelser innen kriminalitetstypen økonomi i femårsperioden antas derfor å være betydelig mindre enn 28,1 prosent, uten at det er mulig å angi dette presist.

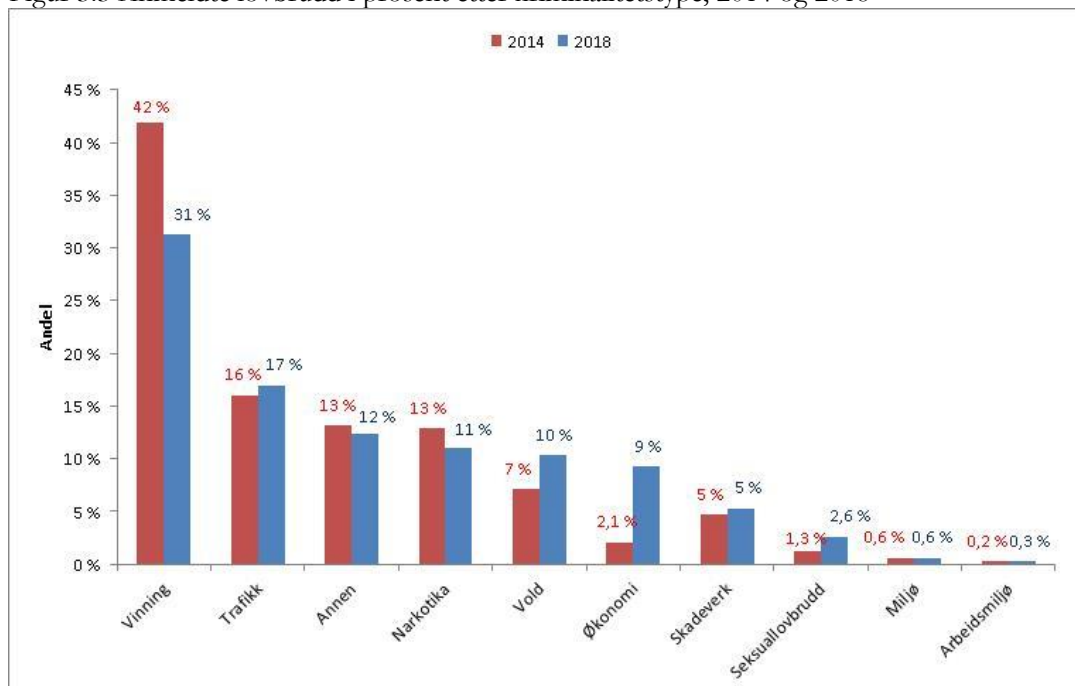
3.2.2. Forholdsmessig fordeling av kriminalitetstyper

Det er store forskjeller på kriminalitetstypenes andel av den registrerte kriminaliteten. Som det fremgår av figur 3.3 utgjør vinningslovbruddene 31 prosent av anmeldelsene i 2018. Trafikklovbrudd utgjør 17 prosent, mens kriminalitetstypen annen⁴¹ og narkotikaloovbrudd har henholdsvis 12 og 11 prosent av anmeldelsene. Kriminalitetstypene vold- og seksuallovbrudd utgjør forholdsmessig sett en mindre andel av anmeldelsene med henholdsvis 10 og 3 prosent.

⁴⁰ Som omtalt i kap 8.

⁴¹ I kriminalitetstypen annen inngår blant annet særlovgivning, hensynsløs atferd, unnlatt å etterkomme pålegg (politiloven § 5), ordensforstyrrelser, brudd på kontaktforbud og ulovlig bevæpning på offentlig sted.

Figur 3.3 Anmeldte lovbrudd i prosent etter kriminalitetstype, 2014 og 2018

Kilde: JUS068

Sammenligner man kriminalitetsbildet i 2018 med 2014 er andelen vinningssaker betydelig redusert, samtidig som økonomisaker utgjør en større andel. Som nevnt tilskrives dette i stor grad endringer i statistikkgrunnlaget, men også en reell nedgang i antall vinningssaker. Det er videre grunn til å merke seg at voldssakene nå utgjør 10 prosent av den registrerte kriminaliteten mot 7 prosent i samme periode i 2014⁴². Likeledes ser man at seksuallovbruddenes andel har økt fra 1 prosent til 3 prosent. Volds- og seksuallovbruddene har til sammen gått fra en andel på 8 i 2014 til 13 prosent i 2018. Disse kriminalitetstypene inneholder som nevnt enkelte lovbruddskategorier som er særlig prioritert, og som det kan være ressurskrevende å behandle. En forholdsmessig økning av disse sakstypene utfordrer dermed politiets etterforskningskapasitet og den forholdsmessige reduksjonen som ses innen andre kriminalitetstyper som vinning, trafikk og narkotika kan ikke kompenseres for dette, da dette er sakstyper som generelt nødvendiggjør mindre ressurskrevende etterforskningsinnsats.

3.2.3. Geografiske forskjeller

Politidistriktene er svært forskjellige, både når det gjelder demografi, geografi og befolkningsgrunnlag. Dette fører til at distriktenes andel av den registrerte kriminaliteten varierer fra 2 til 23 prosent samtidig som det er store ulikheter i sammensetningen av de enkelte distriktenes saksportefølje, jf. tabell 3.2 og 3.3. I tabellene nedenfor er ikke anmeldelser av lovbrudd begått i utlandet inkludert. Dette medfører at tallene i kapittel 3.2.3 ikke er direkte sammenlignbare med tall presentert tidligere i dette kapitlet. Ved vinningslovbrudd, hvor en stor andel av lovbruddene begås i utlandet og anmeldes i Norge, gir dette seg særlig utslag. Vinningslovbrudd står for 32 prosent av alle

⁴² Det er en statistikkgruppe knyttet til trusler som før oktober 2015 var tilordnet kriminalitetstypen annen som nå er tilordnet vold. Denne statistikkgruppen har hatt marginal innvirkning på andelen og hvis den inkluderes vil andelen fortsatt være 7 og 10 prosent..

anmeldelsene *registrert* i Norge, men bare 30 prosent av alle anmeldelsene av lovbrudd *begått* i Norge.

Som det fremgår ble 23 prosent av det totale antall anmeldelser for lovbrudd begått i Norge som helhet registrert i Oslo politidistrikt i 2018, mens kun 2 prosent ble registrert i Finnmark. 32 prosent av alle vinningslovbruddene ble registrert i Oslo, mens kun 3 prosent av alle miljølovbrudd ble registrert der. Oslo har også en stor andel av det totale antall voldssaker, dvs. 22 prosent. Av alle seksuallovbruddssakene i 2018 er 20 prosent registrert i Øst politidistrikt. Den relativt store andelen seksuallovbrudd i dette distriktet skyldes at distriktet i den senere tid har avdekket flere store nettsaker med mange fornærmede lokalisert over hele landet.

Ser man på sammensetningen av distriktenes saksportefølje viser tabell 3.3 at vinningslovbruddene utgjorde 41 prosent av alle anmeldelsene i Oslo politidistrikt, mens de til sammenligning kun utgjorde 16 prosent av alle anmeldelsene i Nordland politidistrikt. Innlandet merker seg ut med en større andel trafikksaker enn de øvrige distriktene.

Tabell 3.2 Distriktenes andel av det totale antall anmeldelser i landet som helhet og de ulike kriminalitetstypene, 2018

Distrikt	TOTALT	Vinning	Trafikk	Annen	Narkotika	Vold	Økonomi	Skadeverk	Seksual- lovbrudd	Miljø	Arbeids- miljø
Oslo	23 %	32 %	12 %	23 %	19 %	22 %	27 %	27 %	13 %	3 %	12 %
Øst	14 %	13 %	15 %	15 %	13 %	14 %	14 %	11 %	20 %	9 %	12 %
Innlandet	6 %	5 %	10 %	5 %	6 %	5 %	8 %	5 %	6 %	6 %	6 %
Sør-Øst	12 %	12 %	14 %	12 %	13 %	13 %	12 %	12 %	11 %	7 %	15 %
Agder	6 %	5 %	6 %	6 %	6 %	7 %	5 %	6 %	5 %	10 %	6 %
Sør-Vest	9 %	9 %	8 %	10 %	12 %	9 %	8 %	11 %	9 %	9 %	10 %
Vest	10 %	10 %	10 %	9 %	9 %	9 %	8 %	9 %	11 %	12 %	12 %
Møre og Romsdal	4 %	2 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	3 %	6 %	9 %	5 %
Trøndelag	7 %	7 %	9 %	6 %	8 %	7 %	8 %	8 %	7 %	8 %	10 %
Nordland	4 %	2 %	5 %	4 %	5 %	5 %	3 %	4 %	6 %	8 %	7 %
Troms	3 %	2 %	4 %	3 %	4 %	3 %	2 %	2 %	4 %	7 %	4 %
Finnmark	2 %	1 %	2 %	2 %	1 %	2 %	1 %	2 %	2 %	11 %	3 %
Alle distrikt	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Kilde: JUS063

Tabell 3.3 Den forholdsmessige fordelingen av kriminalitetstypene i hvert politidistrikt, 2018

Distrikt	TOTALT	Vinning	Trafikk	Annen	Narkotika	Vold	Økonomi	Skadeverk	Seksual- lovbrudd	Miljø	Arbeids- miljø
Oslo	100 %	41 %	9 %	13 %	9 %	10 %	10 %	6 %	2 %	0 %	0 %
Øst	100 %	28 %	19 %	14 %	11 %	10 %	9 %	4 %	4 %	0 %	0 %
Innlandet	100 %	22 %	29 %	11 %	11 %	9 %	11 %	4 %	3 %	1 %	0 %
Sør-Øst	100 %	29 %	19 %	12 %	12 %	11 %	9 %	5 %	2 %	0 %	0 %
Agder	100 %	28 %	18 %	14 %	11 %	12 %	7 %	6 %	2 %	1 %	0 %
Sør-Vest	100 %	29 %	15 %	13 %	15 %	11 %	8 %	6 %	2 %	1 %	0 %
Vest	100 %	32 %	18 %	12 %	11 %	10 %	8 %	5 %	3 %	1 %	0 %
Møre og Romsdal	100 %	20 %	21 %	13 %	12 %	12 %	9 %	5 %	4 %	1 %	0 %
Trøndelag	100 %	28 %	21 %	11 %	12 %	10 %	10 %	6 %	3 %	1 %	0 %
Nordland	100 %	16 %	22 %	14 %	16 %	14 %	7 %	5 %	4 %	1 %	0 %
Troms	100 %	21 %	22 %	14 %	15 %	12 %	6 %	5 %	4 %	1 %	0 %
Finnmark	100 %	16 %	23 %	13 %	11 %	15 %	6 %	7 %	4 %	4 %	0 %
Alle distrikt	100 %	30 %	17 %	13 %	11 %	11 %	9 %	5 %	3 %	1 %	0 %

Kilde: JUS063

4. Politiets straffesaksbehandling

4.1. Påtaleavgjorte saker

Det ble totalt påtaleavgjort 324 548 lovbrudd i 2018, hvorav 157 522 er å anse som oppklart.

Tabell 4.1 Antall påtaleavgjørelser, 2014–2018

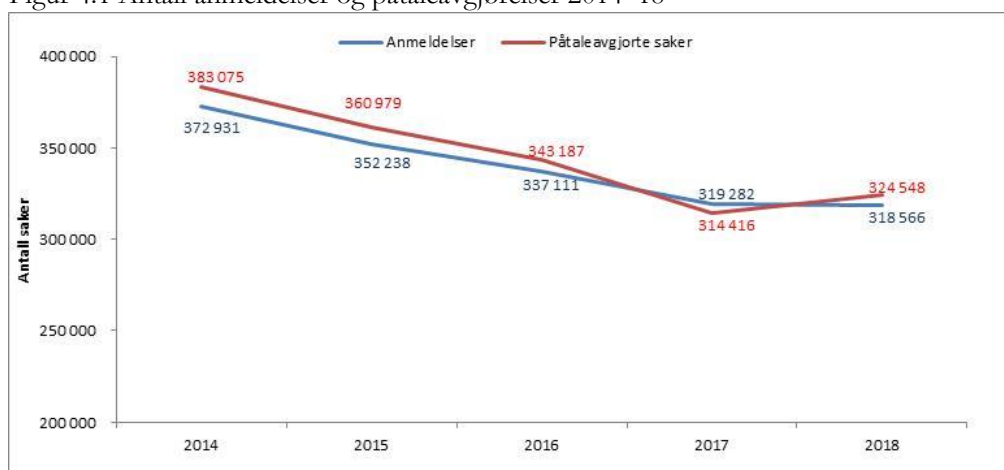
	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18
Påtaleavgjorte lovbrudd	383 075	360 979	343 187	314 416	324 548	3,2 %	-15,3 %
Påtaleavgjorte lovbrudd som er oppklart	188 453	182 869	172 035	154 852	157 522	1,7 %	-16,4 %

Kilde: JUS309

Antall påtaleavgjørelser har i perioden 2014 til 2018 blitt redusert med 58 527 saker eller 15,3 prosent, mens det fra 2017 til 2018 er en økning på 3,2 prosent. Nedgangen fra 2014 må ses i sammenheng med at antall registrerte anmeldelser i samme periode har gått ned.

Antall påtaleavgjorte saker har i de senere år vært noe høyere enn antall nye anmeldelser, jf. figur 4.1, med unntak av 2017 hvor det ble registrert et noe høyere antall nye anmeldelser enn påtaleavgjørelser. I 2018 er det igjen flere påtaleavgjørelser enn antall anmeldelser. En høy produksjon av påtaleavgjørelser er viktig for å hindre eller bygge ned restanser. Det bemerkes at det nødvendigvis ikke er de samme sakene som er anmeldt i et år som også blir påtaleavgjort samme år, da påkrevet saksbehandlingstid nødvendigvis vil føre til at en rekke saker blir påtaleavgjort i et senere år enn de er anmeldt.

Figur 4.1 Antall anmeldelser og påtaleavgjørelser 2014–18

Kilde: JUS065, JUS309

Antall påtaleavgjørelser innen de ulike kriminalitetstypene

Antall påtaleavgjørelser og den forholdsmessige fordelingen av avgjørelser innen de ulike kriminalitetstypene vil nødvendigvis avhenge av antall registrerte anmeldelser innen de ulike typene. I overensstemmelse med den senere tids forholdsmessige fordeling av anmeldelsene ses også i 2018 flest påtaleavgjørelser innen kriminalitetstypene vinning, trafikk, annen og narkotika, jf. tabell 4.2.

Tabell 4.2 Antall påtaleavgjørelser fordelt på kriminalitetstype, 2014–2018

Kriminalitetstype	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18	Andel av påtaleavgjorte lovbrudd 2018
Vinning	160 968	142 360	117 990	102 433	102 061	-0,4 %	-36,6 %	31 %
Trafikk	61 069	59 409	59 142	53 939	55 010	2,0 %	-9,9 %	17 %
Annen	49 447	48 412	40 696	37 210	40 056	7,6 %	-19,0 %	12 %
Narkotika	50 649	47 805	42 730	37 392	37 025	-1,0 %	-26,9 %	11 %
Vold	27 271	27 406	30 661	30 127	32 877	9,1 %	20,6 %	10 %
Økonomi	7 690	9 982	25 510	26 338	29 033	10,2 %	277,5 %	9 %
Skadeverk	17 875	17 201	17 046	17 054	17 282	1,3 %	-3,3 %	5 %
Seksuallovbrudd	4 963	5 261	6 166	6 859	8 439	23,0 %	70,0 %	2,6 %
Miljø	2 256	2 296	2 448	2 256	1 936	-14,2 %	-14,2 %	0,6 %
Arbeidsmiljø	887	847	798	808	829	2,6 %	-6,5 %	0,3 %
Totalsum	383 075	360 979	343 187	314 416	324 548	3,2 %	-15,3 %	100 %

Kilde: JUS309

En stor andel av påtaleavgjørelsene (31 prosent) er fremdeles knyttet til *vinningslovbrudd*, selv om antall avgjørelser innen kriminalitetstypen er redusert med hele 58 907 saker eller 36,6 prosent sammenlignet med 2014. Noe av endringen skyldes som nevnt endret statistikkgrunnlag, da enkelte saksnummer som tidligere var innordnet vinning fra 1. oktober 2015 ble lagt inn under kriminalitetstypen økonomi. Sammenholdt med 2017 er det i 2018 en reduksjon i antall påtaleavgjørelser innen vinning på 372 saker eller 0,4 prosent. At det nå ses kun en mindre reduksjon har sammenheng med at antall registrerte anmeldelser i 2018 viser en mindre markant nedgang enn foregående år. De siste fem årene er det påtaleavgjort flere vinningsaker enn det som har blitt anmeldt, mens oppklaringsprosenten har vært tilnærmet uendret.

I 2018 utgjør *narkotikalovbrudd* 11 prosent av de påtaleavgjorte sakene. Innen denne kriminalitetstypen er antall avgjørelser redusert med 13 624 saker eller 26,9 prosent fra 2014 til 2018. Fra 2017 til 2018 er antall avgjørelser redusert med 367 saker eller 1,0 prosent. Reduksjonen er dermed mindre markant fra 2017 til 2018 enn tidligere i femårsperioden, noe som samsvarer med at antall anmeldte narkotikalovbrudd også har hatt en mindre markant nedgang i denne perioden, jf. kapittel 3.2.

Trafikksakene utgjør i 2018 17 prosent av de påtaleavgjorte sakene. Også innen denne kriminalitetstypen ses en kraftig reduksjon i antall påtaleavgjørelser fra 2014 til 2018. Nedgangen utgjør 6 059 avgjørelser eller 9,9 prosent. Fra 2017 til 2018 registreres imidlertid en økning i antall avgjørelser på 2,0 prosent til tross for at det i 2018 ble registrert en nedgang i antall anmeldte trafikklavbrudd på 1,1 prosent.

Voldssakene utgjør i 2018 10 prosent av de påtaleavgjorte sakene mot 7 prosent i 2014. Dette er en kriminalitetstype hvor antall anmeldelser de senere år har økt, og utviklingen i antall påtaleavgjørelser må ses i sammenheng med dette. Det er en økning på 5 606 avgjørelser fra 2014 til 2018 eller 20,6 prosent. Fra 2017 til 2018 er økningen 9,1 prosent. Det ble i 2017 registrert en nedgang i antall påtaleavgjorte voldslovbrudd til tross for at antall anmeldelser økte. Den økningen man nå ser kan dermed indikere at det i 2018 har blitt påtaleavgjort en del eldre saker (restanser), noe som kan forklare også den økningen som i 2018 er registrert i gjennomsnittlig saksbehandlingstid for voldssakene, jf. kapittel 4.3.

Det ses videre en fortsatt økning i antall påtaleavgjorte seksuallovbrudd. Økningen fra 2014 til 2018 er på hele 3 476 saker eller 70,0 prosent, mens den fra 2017 til 2018 er på 1 580 saker eller 23,0 prosent. I 2018 utgjør seksuallovbruddene 3 prosent av de påtaleavgjorte sakene, mens de i 2014 utgjorde 1 prosent. Økningen må ses i sammenheng med økning i antall anmeldelser i samme periode. Endringen i antall avgjørelser fra 2017 til 2018 er imidlertid større enn økningen i antall anmeldelser og kan, som for voldslovbruddene, tyde på at det i 2018 er påtalebehandlet en del eldre saker, som kan forklare at man også her ser en økning i den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden, jf. kapittel 4.3. Oppklaringsprosenten har gått noe opp, jf. kapittel 4.2.

Kapasitetshenleggelse

Det er i 2018 henlagt 11 328 saker på grunn av manglende saksbehandlingskapasitet⁴³. 4 871 av sakene er avgjort på saksnivå, mens 6 457 saker er avgjørelser mot person. Dette er en økning fra 2017 hvor det totalt ble foretatt 10 251 kapasitetshenleggelse.

Økningen fra 2017 til 2018 synes knyttet til bruk av kode 078 -avgjørelser mot person. Det ble truffet 5 106 kapasitetshenleggelse mot person i 2017, mens antallet i 2018 økte til 6 457 avgjørelser. Det har vært et klart ønske å redusere politidistriktenes kapasitetshenleggelse. Statsadvokatene har under sine inspeksjoner og gjennom sin generelle fagledelse av distriktenes straffesaksbehandling hatt oppmerksomhet mot dette, og riksadvokaten ga i 2016 ut et særskilt rundskriv som nærmere regulerer adgangen til kapasitetshenleggelse. Den utviklingen som nå ses må vurderes nærmere.

Henlagt ikke rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold

Bruk av kode 022 - henlagt fordi det ikke er grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold (avgjørelse på saksnivå) viser en økning fra 2017 til 2018⁴⁴. For saker med ovennevnte kode trekkes sakene ut før oppklaringsprosent beregnes. Det er 12 138 saker som er henlagt med denne koden i 2018 mot 10 228 i 2017, til tross for at det totale antallet avgjørelser på saksnivå er redusert. Det er uklart hva som er årsaken til den utviklingen som nå ses.

Henlagt straffeprosessloven § 62 a unnlatt påtale, ikke allmenne hensyn.

Det registreres en liten økning i bruken av kodene 057 og 062 henlagt fordi almene hensyn ikke krever påtale fra 2017 til 2018⁴⁵. Det ble i 2018 avgjort 3 783 saker med disse henleggelseskodene, mot 2 695 saker i 2017. Også her er det uklart hva som er årsaken til den utviklingen som registreres.

⁴³ Oppklaringskode 025 – avgjort på saksnivå og kode 078 – avgjørelse mot person. Kilde: JUS251.

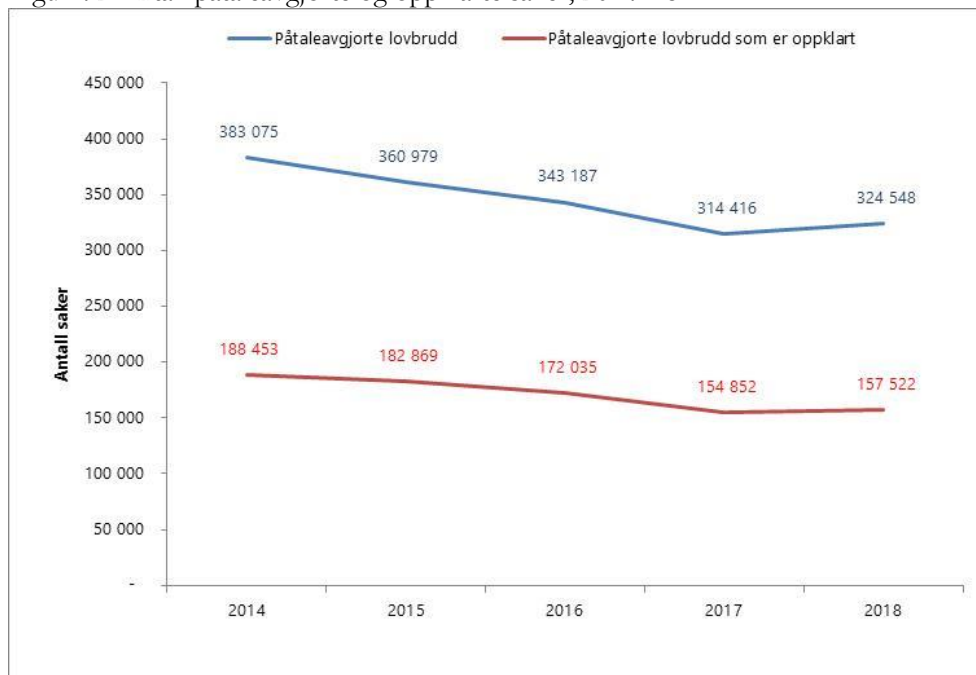
⁴⁴ Kilde: JUS251.

⁴⁵ Kilde: JUS251.

4.2. Oppklarte saker

Av de totalt 324 548 påtaleavgjorte lovbruddene i 2018 er 157 522 oppklart⁴⁶. Etter at man fra 2014 har hatt en nedgang i antall avgjorte, herunder oppklarte saker ses en mindre økning fra 2017 til 2018. Fra 2014 til 2018 er det en nedgang på 30 931 oppklarte saker eller 16,4 prosent, mens det fra 2017 til 2018 er en økning på 2 670 saker eller 1,7 prosent.

Figur 4.2 Antall påtaleavgjorte og oppklarte saker, 2014–18

Kilde: JUS309

Antall oppklarte saker innen ulike kriminalitetstyper

Tabell 4.3 Antall oppklarte saker fordelt på kriminalitetstype, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18
Trafikk	49 556	49 047	49 349	44 687	45 537	1,9 %	-8,1 %
Narkotika	42 136	39 620	35 157	29 957	28 899	-3,5 %	-31,4 %
Annen	34 886	34 394	28 024	24 973	25 929	3,8 %	-25,7 %
Vinning	34 104	31 571	27 431	22 996	21 753	-5,4 %	-36,2 %
Vold	14 683	14 885	16 618	15 856	17 880	12,8 %	21,8 %
Økonomi	5 036	5 380	6 521	7 291	7 357	0,9 %	46,1 %
Seksuallovbrudd	2 868	3 097	3 752	3 971	5 151	29,7 %	79,6 %
Skadeverk	3 624	3 413	3 575	3 561	3 658	2,7 %	0,9 %
Miljø	1 216	1 161	1 335	1 263	1 083	-14,3 %	-10,9 %
Arbeidsmiljø	344	301	273	297	275	-7,4 %	-20,1 %
Totalsum	188 453	182 869	172 035	154 852	157 522	1,7 %	-16,4 %

Kilde: JUS309

⁴⁶ Se note 2.

Ser man på utviklingen i antall oppklarte saker innen de ulike kriminalitetstypene finner man en økning i antall seksual-, volds- og økonomilovbrudd, mens de øvrige kriminalitetstypene er redusert. Antall oppklarte *seksuallovbrudd* er økt med 2 283 saker eller 79,6 prosent fra 2014 til 2018, mens økningen fra 2017 til 2018 er 1 180 saker eller 29,7 prosent. Seksuallovbruddene utgjorde 3 prosent av de oppklarte sakene i 2018, mot 2 prosent i 2014.

Oppklarte *voldslovbrudd* har fra 2014 til 2018 økt med 3 197 saker eller 21,8 prosent. Det ble i 2017 registrert en nedgang i antall oppklarte voldslovbrudd sammenlignet med 2016, mens man i 2018 igjen ser en økning. Fra 2017 til 2018 økte antall oppklarte voldslovbrudd med 2 024 saker eller 12,8 prosent. Voldssakene utgjorde i 2018 11 prosent av de oppklarte sakene mot 8 prosent i 2014.

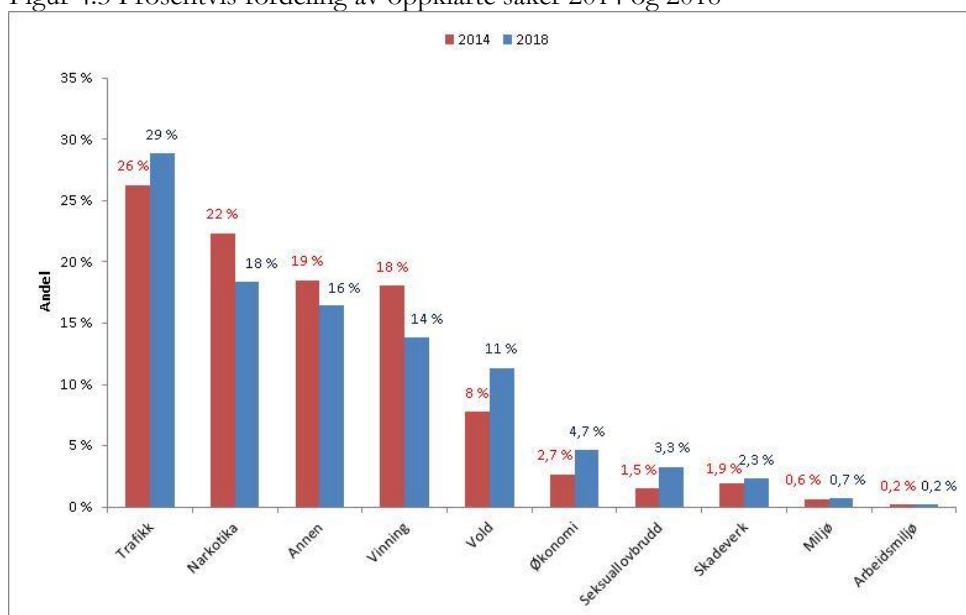
Den økningen som registreres i antall oppklarte *økonomilovbrudd* fra 2014 til 2018 på 46,1 prosent har i vesentlig grad sammenheng med tidligere nevnte endring av statistikkgrunnlaget. Fra 2017 til 2018 ses kun en mindre økning på 0,9 prosent. Økonomilovbruddene utgjorde i 2018 5 prosent av de oppklarte sakene mot 3 prosent i 2014.

Det ses en fortsatt nedgang i antall oppklarte *vinnings- og narkotikalovbrudd*. Nedgangen fra 2017 til 2018 er på 5,4 prosent for vinningssakene, mens den er på 3,5 prosent for narkotikasakene. Fra 2014 er reduksjonen på henholdsvis 36,2 og 31,4 prosent. Dette medfører en reduksjon på 12 351 vinningssaker og 13 237 narkotikasaker. Noe av nedgangen i antall oppklarte vinningslovbrudd skyldes som nevnt foran en omlegging av statistikkgrunnlaget. Vinningslovbrudd utgjorde 14 prosent av de oppklarte sakene i 2018 mot 18 prosent i 2014, mens narkotikalovbrudd utgjorde 18 prosent i 2018 mot 22 prosent i 2014.

Antall oppklarte *trafikklovbrudd* er redusert med 8,1 prosent fra 2014 til 2018, men har økt med 1,9 prosent fra 2017 til 2018. Trafikklovbruddene utgjorde i 2018 29 prosent av de oppklarte sakene, mens de i 2014 utgjorde 26 prosent.

Den forholdsmessige fordelingen av de oppklarte sakene viser at trafikklovbrudd utgjør den største andelen av de oppklarte sakene med 29 prosent i 2018. Dette er en økning på 3 prosentpoeng fra 2014. Også seksual- og voldslovbruddene utgjør i 2018 en større andel av de oppklarte sakene enn tidligere. Vold er fra 2014 til 2018 økt med 4 prosentpoeng, mens seksuallovbruddene i samme periode er økt med 2 prosentpoeng. Vinning- og narkotikasakene utgjør som trafikksakene fortsatt en stor andel av de oppklarte sakene, men både vinnings- og narkotikalovbruddenes forholdsmessige andel har i motsetning til trafikksakene blitt redusert med 4 prosentpoeng fra 2014 til 2018.

Figur 4.3 Prosentvis fordeling av oppklarte saker 2014 og 2018

Kilde: JUS309

Oppklaringsprosent

I 2018 er oppklaringsprosenten for påtaleavgjorte saker 52 prosent. Etter at oppklaringsprosenten fra 2014 til 2015 økte fra 52 prosent til 54 prosent har det fra og med 2016 blitt registrert en mindre nedgang som er videreført i 2018⁴⁷, jf. tabell 4.4.

Tabell 4.4 Oppklaringsprosent, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent-poeng endring 2017-18	Prosent-poeng endring 2014-18
Oppklaringsprosent	52 %	54 %	53 %	53 %	52 %	-0,3	0,2

Kilde: JUS309

Oppklaringsprosenten for den totale saksporteføljen vil generelt sett påvirkes av saksporteføljens sammensetning, da bevissituasjon og muligheten for oppklaring erfaringsmessig vil variere mellom de ulike kriminalitetstypene. Samtidig vil politidistriktene ressursinnsats i straffesaksarbeidet generelt og innen de ulike saksområdene være av avgjørende betydning for å kunne etterforske og oppklare sakene. Vinningssakene utgjør den største andelen av de påtaleavgjorte sakene, og resultatene for disse sakene vil i stor grad påvirke den samlede oppklaringsprosenten. Det samme gjelder for trafikk- og narkotikasakene som også er sakstyper med en forholdsmessig høy andel påtaleavgjorte saker. Holder man narkotikasakene, som tradisjonelt har en høy oppklaringsprosent utenfor, blir den samlede oppklaringsprosenten i 2018 49 prosent mot 48 prosent i 2017.

⁴⁷ Jf. note 1

Oppklaringsprosent for de ulike kriminalitetstypene

Tabell 4.5 gir en oversikt over oppklaringsprosenten for de ulike kriminalitetstypene for landet som helhet.

Tabell 4.5 Oppklaringsprosent fordelt på kriminalitetstype, 2014–18

Kriminalitetstype	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent- poeng endring 2017-18	Prosent- poeng endring 2014-18
Trafikk	83 %	84 %	85 %	85 %	84 %	-0,3	1,5
Narkotika	84 %	84 %	83 %	81 %	79 %	-2,0	-4,9
Annen	77 %	77 %	75 %	74 %	73 %	-1,3	-4,2
Seksuallovbrudd	60 %	62 %	64 %	61 %	64 %	2,9	3,9
Arbeidsmiljø	68 %	68 %	62 %	72 %	63 %	-9,5	-5,3
Miljø	56 %	53 %	57 %	58 %	60 %	1,0	3,6
Vold	56 %	57 %	56 %	55 %	57 %	2,3	1,7
Økonomi	73 %	62 %	32 %	34 %	32 %	-1,9	-40,9
Vinning	23 %	24 %	25 %	24 %	23 %	-1,0	0,3
Skadeverk	21 %	20 %	22 %	22 %	22 %	0,4	1,2
Totalsum	52 %	54 %	53 %	53 %	52 %	-0,3	0,2

Kilde: JUS309

Oppklaringsprosenten for *vinningslovbrudd* er, som det fremgår av tabell 4.5, fortsatt lav og er fra 2017 til 2018 redusert fra 24 til 23 prosent. Innen lovbruddskategorien grovt tyveri fra bolig, som krenker privatlivets fred og kan skape stor utrygghet for de som utsettes ses en positiv økning fra 17 prosent i 2014 til 22 prosent i 2018. Tyveri fra person på offentlig sted utgjør en forholdvis stor sakskategori innen vinning. Disse sakene er ofte krevende å oppklare, da man sjelden har en mistenkt og lovbruddene ofte oppdages noen tid etter at de er begått. Oppklaringsprosenten for denne sakstypen er derfor lav, og vil på grunn av det forholdvis store antall saker bidra til å trekke ned oppklaringsprosenten for vinning.

Når det gjelder *økonomilovbrudd* ses en kraftig nedgang i oppklaringsprosenten i 2016 til 2018 sammenlignet med foregående år. Dette antas i vesentlig grad å skyldes omleggingen av statistikkgrunnlaget da alminnelige bedragerier, som tidligere nevnt, nå er innordnet denne kriminalitetstypen. Alminnelige bedragerier utgjør en relativt stor andel av de påtaleavgjorte sakene innen denne kriminalitetstypen, og er lovbrudd som erfaringsmessig har hatt en lavere oppklaringsprosent enn øvrige økonomilovbrudd.

Oppklaringsprosenten er fremdeles høy for både *trafikk-* og *narkotikalovbrudd*, dvs. 84 og 79 prosent, selv om det for begge kriminalitetstypene ses en reduksjon. Oppklaringsprosenten for narkotika er redusert med 2 prosentpoeng fra 2017 til 2018, mens nedgangen fra 2014 er på 5 prosentpoeng. Dette kan ha sammenheng med at det i de senere år er anmeldt færre saker for brudd på legemiddeloven. Dette er saker som erfaringsmessig har hatt en høy oppklaringsprosent, da sakene ofte avdekkes gjennom politiets egne kontroller og i stor grad vil være oppklart idet de anmeldes. Oppklaringsprosenten for trafikksakene er kun redusert med 0,3 prosentpoeng fra 2017.

Oppklaringsprosenten for *voldslovbrudd* er 57 prosent i 2018, en oppgang på 2 prosentpoeng fra 2017. Også innen *seksuallovbrudd* registreres en høyere oppklaringsprosent enn i de foregående år. Fra 2014 til 2018 er økningen på 4 prosentpoeng, mens den fra 2017 til 2018 er på 3 prosentpoeng, noe som gir en oppklaringsprosent på 64 prosent i 2018. Oppklaringsprosenten for lovbruddskategorien seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år er 74 prosent og dermed noe høyere enn for kriminalitetstypen generelt, mens voldtekt mot voksen har en noe lavere oppklaringsprosent dvs. 33 prosent. Både volds- og

seksuallovbrudd er kriminalitetstyper hvor en stor andel av sakene er sentralt prioritert og det således skal tilstrebes en høy oppklaring.

Fordelingen av de positive påtaleavgjørelsene

Positive påtaleavgjørelser er oppklarte saker avgjort med forelegg, siktelse/innstilling tilståelsesdom, tiltalebeslutning, påtaleunntatelse eller konfliktråd, jf. tabell 4.6. Antall påtaleavgjorte saker totalt og herunder oppklarte forhold har som nevnt blitt redusert i perioden 2014 til 2017, mens det fra 2017 til 2018 registreres en mindre økning. Som forventet ses en tilsvarende utvikling i antall positive påtaleavgjørelser. Antall positive påtaleavgjørelser er fra 2014 til 2018 redusert med 26 008 saker mens det fra 2017 til 2018 er en økning på 414 saker. Totalt ble det i 2018 truffet 146 808 positive påtaleavgjørelser mot 146 394 i 2017.

Tabell 4.6 Påtaleavgjorte forhold fordelt på positive påtaleavgjørelser, 2014–18

Påtaleavgjørelse	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent- endring 2017-18	Prosent- endring 2014-18
Forelegg	78 195	76 270	73 021	65 502	63 887	-2,5 %	-18,3 %
Siktelse (tilståelsesdom)	30 803	28 700	26 500	23 191	21 015	-9,4 %	-31,8 %
Tiltalebeslutning	52 126	51 462	49 311	44 024	46 929	6,6 %	-10,0 %
Påtaleunntatelse	8 322	7 931	8 881	10 194	12 170	19,4 %	46,2 %
Konfliktråd	3 370	3 695	3 372	3 483	2 807	-19,4 %	-16,7 %
Totalt	172 816	168 058	161 085	146 394	146 808	0,3 %	-15,0 %

Kilde: JUS322

Tabell 4.7 Andel av påtaleavgjorte forhold per år fordelt på positive påtaleavgjørelser, 2014–18

Påtaleavgjørelse	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent- poeng endring 2017-18	Prosent- poeng endring 2014-18
Forelegg	45 %	45 %	45 %	45 %	44 %	-1,2	-1,7
Siktelse (tilståelsesdom)	18 %	17 %	16 %	16 %	14 %	-1,5	-3,5
Tiltalebeslutning	30 %	31 %	31 %	30 %	32 %	1,9	1,8
Påtaleunntatelse	5 %	5 %	6 %	7 %	8 %	1,3	3,5
Konfliktråd	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	-0,5	-0,0
Totalt	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	-	-

Kilde: JUS322

Ser man på de ulike positive påtaleavgjørelsene over tid ser man at antall saker avgjort med tiltale fra 2014 til 2018 er redusert med 5 197 saker, mens antall saker avgjort med siktelse er redusert med 9 788 saker. Også antall saker avgjort med forelegg og konfliktrådsbehandling er i samme periode redusert dvs. med henholdsvis 14 308 og 563 saker. Den eneste avgjørelsestypen som i samme periode har hatt en økning er påtaleunntatelser som har økt med 3 848 saker fra 2014 til 2018.

Det ses også en viss endring i den forholdsmessige fordelingen av avgjørelsene, jf. tabell 4.7. Foreleggenes forholdsmessige andel er redusert fra 45 prosent i 2014 til 44 prosent i 2018, mens andelen siktelse/tilståelsesdom er redusert fra 18 prosent til 14 prosent. Andelen tiltaler og påtaleunntatelser er imidlertid økt med henholdsvis 2 og 3 prosentpoeng og utgjorde i 2018 henholdsvis 32 og 8 prosent av avgjørelsene. Andelen saker til konfliktråd har holdt seg stabilt på 2 prosent i perioden.

Endringer i saksporteføljens sammensetning samt alvorlighetsgraden og straffenivået i de oppklarte sakene vil som utgangspunkt påvirke fordelingen av de positive

påtaleavgjørelsene. Den nedgangen som ses i antall saker avgjort med forelegg kan således ha en sammenheng med en reduksjon i antall anmeldelser for mindre alvorlige narkotikalovbrudd da dette er forhold som gjerne har blitt avgjort med forelegg. Likeledes kan noe av reduksjonen i antall registrerte trafikkløvbrydd ha innvirket på antall siktelsler/tilståelsesdom da mange trafikksaker som nevnt er oppklart gjennom politiets egne kontroller noe som fører til at mange mistenkte/siktede velger å samtykke til tilståelsesdom. Økningen i antall tiltalebeslutninger antas i noen grad å ha sammenheng med den økningen som er registrert i antall oppklarte seksual- og voldslovbrudd. Innen disse kriminalitetstypene er det en del alvorlige og prioriterte saker som forutsettes avgjort med tiltale og dom.

Antall forhold avgjort med påtaleunntatelse viser en forholdsvis markant økning i antall og utgjør forholdsmessig sett 8 prosent av de positive påtaleavgjørelsene i 2018 mot 5 prosent i 2014. Adgangen til å avgjøre et forhold med påtaleunntatelse er i henhold til riksadvokatens føringer noe begrenset. Som tabell 4.8 viser, er det en økning innen alle kriminalitetstypene i bruken av påtaleunntatelser. Sett hen til at det kun er innen kriminalitetstypene vold, seksuallovbrudd og økonomi man i perioden har hatt en økning i antall oppklarte saker er utviklingen noe uventet. Noe av økning kan skyldes restansenedarbeider og at man har økt bruken av prosessøkonomisk påtaleunntatelse der det allerede har vært tatt ut tiltale og forholdene ikke ville hatt noen betydning for straffeutmålingen. Videre kan bruk av prosessøkonomiske påtaleunntatelse i noen konkrete nettovergrepssaker, med et stort antall fornærmede, forklare noe av økningen som ses for seksuallovbruddene i 2018, jf. tabell 4.8.

Innen kriminalitetstypen vold har antall påtaleavgjørelser avgjort med påtaleunntatelser økt fra 455 avgjørelser i 2014 til 1 058 avgjørelser i 2018, dvs. en økning på 603 avgjørelser. 9 prosent av påtaleunntatelsene er i 2018 knyttet til voldslovbrudd mot 5 prosent i 2014. Økningen her antas til en viss grad å ha sammenheng med at det i perioden er et økt antall oppklarte voldssaker. Adgangen til å avgjøre en voldssak med påtaleunntatelse er imidlertid begrenset.

Antall påtaleunntatelser knyttet til narkotikalovbrudd er i perioden økt fra 2 291 til 3 199 til tross for at antall anmeldelser og oppklarte saker innen kriminalitetstypen er redusert. Den samme utviklingen ses også innen trafikksakene. Årsaken til en økt bruk av påtaleunntatelser er uklar og utviklingen bør følges og vurderes nærmere.

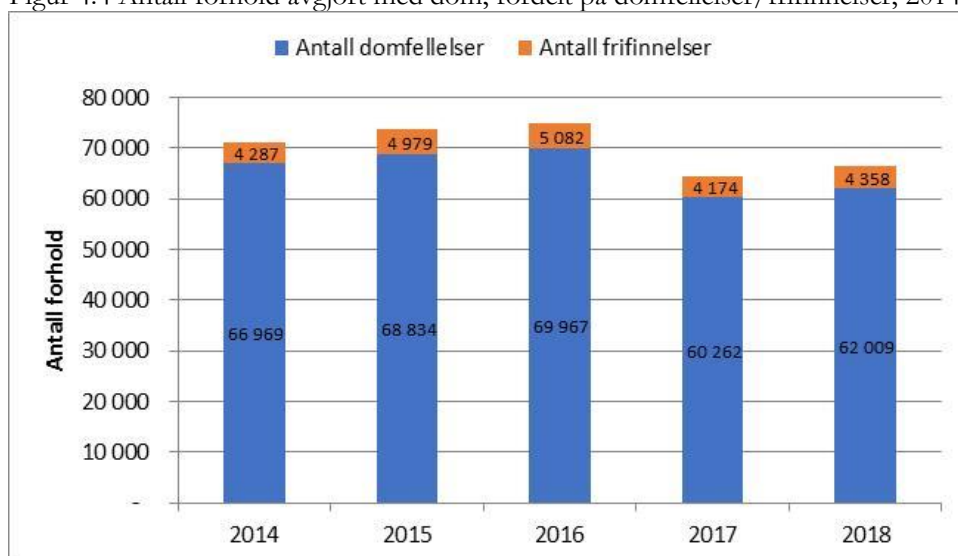
Tabell 4.8 Påtaleunntatelser innen ulike kriminalitetstyper, 2014–18

Kriminalitetstype	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18
Vinning	2 328	2 323	2 552	3 051	3 274	7,3 %	40,6 %
Narkotika	2 291	1 996	2 100	2 652	3 199	20,6 %	39,6 %
Annen	1 645	1 529	1 627	1 694	2 089	23,3 %	27,0 %
Trafikk	1 271	1 107	1 247	1 296	1 383	6,7 %	8,8 %
Vold	455	523	705	820	1 058	29,0 %	132,5 %
Økonomi	104	195	235	257	476	85,2 %	357,7 %
Skadeverk	118	140	218	260	340	30,8 %	188,1 %
Seksuallovbrudd	41	38	99	79	270	241,8 %	558,5 %
Miljø	61	76	92	81	73	-9,9 %	19,7 %
Arbeidsmiljø	8	4	6	4	8	100,0 %	0,0 %
Totalsum	8 322	7 931	8 881	10 194	12 170	19,4 %	46,2 %

Kilde: JUS322

Domfellelser/frifinnelser

Figur 4.4 Antall forhold avgjort med dom, fordelt på domfellelser/frifinnelser, 2014–18

Kilde: JUS378

I 2018 er totalt 66 367 forhold avgjort ved dom. 62 009 forhold er avgjort med domfellelse og 4 358 med frifinnelse, noe som gir en frifinnelsesprosent på 6,6 prosent. Antall forhold avgjort med dom har fra 2017 til 2018 økt med 1 931 forhold etter at man i 2017 registrerte en forholdsvis markant nedgang sammenlignet med foregående år. Det ble i 2017 avgjort totalt 64 436 forhold ved dom, mens det i 2016 og 2015 ble avsagt dom i henholdsvis 72 049 og 73 813 forhold. Sammenholdt med 2014 er det totale antallet forhold avgjort med dom i 2018 redusert med 4 889 forhold.

Tabell 4.9 Domfellelser/frifinnelser fordelt på kriminalitetstyper, 2017 og 2018

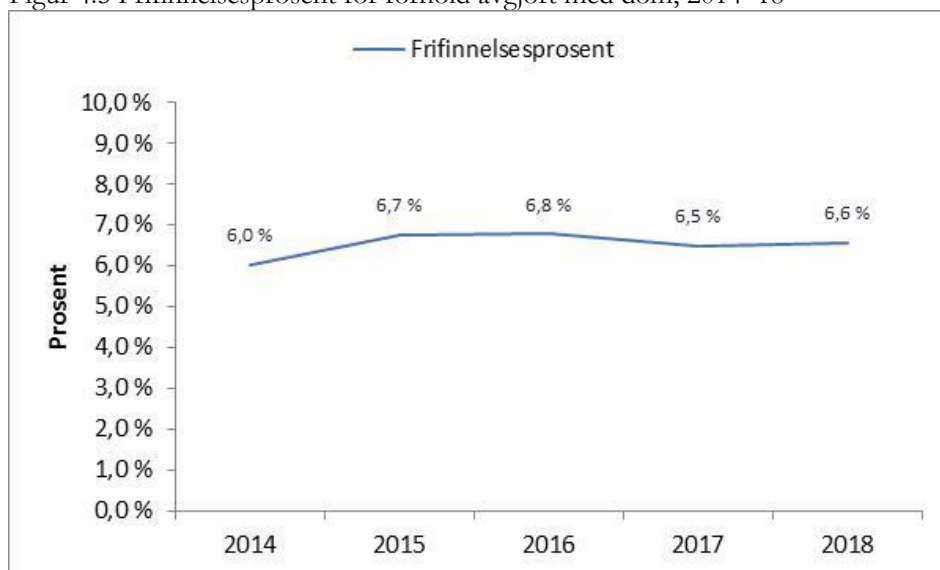
Kriminalitetstype	Domfellelser		Frifinnelser		Frifinnelsesprosent	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Trafikk	14 352	14 285	443	447	3 %	3 %
Narkotika	13 798	13 036	471	418	3 %	3 %
Vinning	10 428	9 591	794	938	7 %	9 %
Annen	8 005	8 882	807	826	9 %	9 %
Vold	7 221	8 018	920	1 040	11 %	11 %
Økonomi	3 629	4 360	382	331	10 %	7 %
Seksuallovbrudd	1 614	2 232	166	190	9 %	8 %
Skadeverk	1 132	1 280	175	137	13 %	10 %
Miljø	65	316	14	17	18 %	5 %
Arbeidsmiljø	18	9	2	14	10 %	61 %
Totalsum	60 262	62 009	4 174	4 358	6 %	7 %

Kilde: JUS378

Utvikling i antall domfellelser må ses i sammenheng med antall oppklarte saker, herunder antall positive påtaleavgjørelser som tiltalebeslutninger og siktelser/tilståelsesdom. Som det fremgår av tabell 4.9 ser man at økningen i antall domfellelser fra 2017 til 2018 blant annet er å finne innen kriminalitetstypene vold og seksuallovbrudd hvor det har vært en økning i antall påtaleavgjorte og oppklarte saker, mens det innen kriminalitetstypen vinning registreres en fortsatt nedgang.

Frifinnelsesprosenten har i perioden variert mellom 6 prosent og 7 prosent, jf. figur 4.5.

Figur 4.5 Frifinnelsesprosent for forhold avgjort med dom, 2014–18

Kilde: JUS378

Som tabell 4.9 viser, varierer andelen frifinnelser mellom de ulike kriminalitetstypene. Frifinnelsesprosenten er høyest innen sakstypen arbeidsmiljø hvor den i 2018 er 61 prosent. Dette er imidlertid en kriminalitetstype med et lite antall forhold avgjort av domstolene og hvor enkeltsaker i stor grad vil kunne påvirke gjennomsnittresultatene. Innen kriminalitetstypen seksuallovbrudd er frifinnelsesprosenten i 2018 8 prosent, mens den var 9 prosent i 2017 og 19 prosent i 2014. Dette er en sakstype som har økt i omfang og hvor mange saker de senere år har vært knyttet til nettovergrep. Dette er saker hvor etterforskingen i man i mange tilfeller har avdekket tekniske bevis og sakene kan således være lett å bevise og slik forklare at frifinnelsesprosenten generelt har gått ned for seksuallovbruddene. Erfaringsmessig kan voldtekts sakene være vanskelige å bevise, da dette er lovbrudd hvor det er få tekniske bevis. Det har derfor vært en forholdsvis høy frifinnelsesprosent i disse sakene. I 2018 er denne 26 prosent⁴⁸. Innen kriminalitetstypen vold er frifinnelsesprosenten i 2018 11 prosent. Til sammenligning var den i både 2014 og 2015 14 prosent.

I henhold til JUS 251 som viser antall avgjørelser på sak og mot person fremgår det at antall avgjørelser mot person hvor det er idømt ubetinget fengselsstraff har gått ned fra 2017 til 2018, til tross for at det totalt sett er flere forhold som er avgjort med dom i 2018. Antall saker mot person hvor det var idømt ubetinget fengsel var i 2017 29 725, mens det i 2018 var 27 914. Det er vanskelig å si noe bestemt om årsakene til dette. En årsak kan være at det har vært færre grove forhold som har blitt brakt inn for retten, men det kan også bero på personlige forhold hos de domfelte som skal hensyntas ved straffeutmålingen. Det ses videre en nedgang i antall saker hvor det er gitt dom på forvaring fra 2017 til 2018. Det var i 2018 87 avgjørelser mot person hvor det var idømt forvaring, mens det i 2017 var 221. Da forvaring som utgangspunkt idømmes ved alvorlig kriminalitet kan også dette være en indikasjon på at det er færre alvorlige forhold som er brakt inn for retten i 2018. Det ses en økning i antall saker avgjort med dom på overføring til tvungen psykisk helsevern fra 2017

⁴⁸ Kilde: JUS373

til 2018. Det registreres videre en viss økning i antall saker hvor det er idømt ungdomsstraff, dvs. fra 113 i 2017 til 164 i 2018.

4.3. Saksbehandlingstid

4.3.1. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid – alle saker

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid fra anmeldelse og frem til påtaleavgjørelse var totalt for alle saker 77 dager i 2018 mot 73 i 2017. For de oppklarte sakene var saksbehandlingstiden 101 dager i 2018 mot 96 dager i 2017, jf. tabell 4.10. Sammenligner man med 2014 er imidlertid saksbehandlingstiden gått ned med 1 dag for de oppklarte sakene, mens saksbehandlingstiden totalt for all saker er uforandret. Det gjøres oppmerksom på at sakene nødvendigvis ikke er endelig avgjort på det tidspunkt det treffes en påtaleavgjørelse. I oppklarte saker hvor det fattes positive påtaleavgjørelser, som eksempelvis tiltaler, må det eksempelvis påregnes en viss saksbehandlingstid fra det er truffet påtaleavgjørelse og til saken er irretteført og endelig rettskraftig.

Tabell 4.10: Gjennomsnittlig saksbehandlingstid, 2014–2018

Kriminalitetstype	2014	2015	2016	2017	2018	Differanse ant. dager 2017-18	Differanse ant. dager 2014-18
Gj.sn.saksbehandlingstid - alle saker	77	73	71	73	77	4,2	0,2
Gj.sn.saksbehandlingstid - oppklarte saker	102	95	94	96	101	5,2	-1,5

Kilde: JUS319

Som oppklaringsprosenten påvirkes den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden av saksporteføljens sammensetning da tilgjengeligheten av informasjon og tidsbruken for å innhente nødvendige bevis vil variere mellom sakstypene. Videre erfarer man i større grad enn tidligere utfordringer knyttet til å innhente mistenkte og sentrale vitner til avhør på grunn av et mer internasjonalt samfunn med økt reisevirksomhet, studier i utlandet, lengre opphold i tidligere hjemland mv. Dette har medført at flere personer i den senere tid er etterlyst i forbindelse med pågående etterforskning, noe som vanskeliggjør en rask avslutning av sakene. Ressursinnsatsen og restansesituasjonen er andre faktorer som påvirker saksbehandlingstiden.

4.3.2. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid- innen de ulike kriminalitetstypene

Med unntak for økonomi- og arbeidsmiljølovbrudd er gjennomsnittlig saksbehandlingstid innen alle kriminalitetstypene lengre for de oppklarte sakene i 2018 enn i 2017.

Trafikklovbrudd er fremdeles den kriminalitetstypen med kortest saksbehandlingstid, med 69 dager. Dette er imidlertid 3 dager lengre enn i 2017, men 15 dager kortere enn i 2014. Den relativt korte saksbehandlingstiden for trafikklovbruddene henger sammen med at et stort antall av trafikk sakene har sitt utspring i politiets egne kontroller og at overtredelsene i det vesentligste kan bevises og oppklares med dette som bakgrunn uten ytterligere etterforskning.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for *seksuallovbrudd* har økt med 37 dager fra 2017 til 2018 og med hele 51 dager sammenlignet med 2014. Den økte saksbehandlingstiden for disse sakene kan ha en viss sammenheng med et økt antall anmeldelser og de kapasitetsutfordringer dette medfører for politiet samt flere komplekse og internettbaserte

saker som blant annet krever gjennomgang av større mengder databaseslag. Videre er det i mange saker barn som må avhøres ved tilrettelagte avhør. Slike avhør krever særskilt kompetanse, samtidig som de må tilpasses kapasiteten på barnehusene, hos bistandsadvokatene mv.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for *voldslovbrudd* har økt fra 121 dager i 2017 til 129 dager i 2018. Dette er saker som skal gis høy prioritert og undergis en effektiv saksbehandling og det er for flere av sakstypene som inngår i denne sakskategorien fastsatt særskilte saksbehandlingsfrister, jf. kapittel 4.3.3. Den økningen som registreres antas i noen grad å ha sammenheng med at antall anmeldelser har økt og således, som for seksuallovbruddene, utfordret politiets etterforskningskapasitet.

Arbeidsmiljøsakene har den høyeste saksbehandlingstiden totalt med 301 dager for oppklarte saker. Dette innebærer en liten nedgang fra 2017 hvor den var 327 dager. Slike saker kan være komplekse, og ofte kreve omfattende etterforskning, gjerne i tett dialog med andre offentlige kontrollmyndigheter. Kategorien utgjør et mindre antall saker, og enkeltsaker vil derfor lett kunne påvirke de gjennomsnittlige resultatene.

Tabell 4.11 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte lovbrudd fordelt på kriminalitetstype, 2014–18

Kriminalitetstype	2014	2015	2016	2017	2018	Differanse ant. dager 2017-18	Differanse ant. dager 2014-18
Trafikk	84	74	68	65	69	3,4	-15,0
Annen	81	80	85	85	91	5,8	9,3
Vinning	108	96	98	91	96	5,3	-11,6
Narkotika	110	105	101	95	100	5,1	-9,9
Skadeverk	112	108	100	100	115	14,9	3,4
Vold	127	119	111	121	129	7,7	1,5
Miljø	139	127	112	115	129	13,9	-9,8
Økonomi	202	177	183	227	193	-34,4	-8,9
Seksuallovbrudd	157	165	159	171	208	36,9	51,1
Arbeidsmiljø	280	236	253	327	301	-25,2	21,3
Totalsum	102	95	94	96	101	5,2	-1,5

Kilde: JUS309

4.3.3. Saker med krav til særskilt saksbehandlingstid

Det er fastsatt en særskilt saksbehandlingsfrist på 90 dager for visse voldssaker (grov kroppskrenkelse og ulike typer av kroppsskader), mens det er satt en frist på 130 dager i voldtektssaker (straffeloven §§ 291–294). Det er videre en lovbestemt frist på 42 dager der mistenkte er under 18 år, jf. straffeprosessloven § 249, 2. ledd. Det er en forutsetning at fristene skal overholdes, men riksadvokaten har fremhevet at saker ikke skal henlegges for å overholde fristene dersom det er utsikt til at en fortsatt etterforskning eller påtalemessig behandling av sakene kan lede til oppklaring.

Voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist

På bakgrunn av politiske føringer besluttet riksadvokaten i 2001, gjennom mål- og prioriteringsrundskrivet for samme år, at noen utvalgte oppklarte voldssaker skal ha en særskilt saksbehandlingsfrist på 90 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre særlige grunner gjør dette nødvendig. Statistikkgrupper inkludert i voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist er tilsvarende lovbruddskategorien grov kroppskrenkelse og kroppsskade i vedlegg 3.

I datagrunnlaget inngår både saker uten oppgitt gjerningsperson og alle forhold med mistenkt/siktet/domfelt⁴⁹.

Det er påtaleavgjort 3 357 voldssaker/forhold med særskilt saksbehandlingsfrist i 2018, en økning på 4,0 prosent i antall saker/forhold i forhold til 2017. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle forhold/saker er 133 dager, mens den for oppklarte saker/forhold er 152 dager. Dette er en kraftig økning fra 2017 hvor saksbehandling for alle saker/forhold var 111 dager og 128 dager for oppklarte forhold. Den tendens til økning i saksbehandlingstiden som er registrert siden 2016 er således forsterket, og det konstateres nå en betydelig fristoverskridelse. Kun 40 prosent av sakene i 2018 er innenfor den fastsatte fristen, mens 60 prosent av sakene var innenfor fristen i 2014.

Tabell 4.12 Påtaleavgjorte voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist, 2014–2018

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall forhold/saker uten anmeldt, i alt	3 722	3 307	3 371	3 227	3 357	4,0 %	-9,8 %
Saksbehandlingstid, alle forhold	93	87	96	111	133	21,8	40,0
Saksbehandlingstid, oppklarte forhold	104	97	106	128	152	23,3	47,4
Andel innenfor frist (oppklarte forhold)	60 %	58 %	56 %	46 %	40 %	-5,9	-20,1

Kilde: JUS605 og PSV Monitor (andeler)

* For antall forhold er det prosentvis endring, for saksbehandlingstid er det endring i antall dager og for andel er det endring i prosentpoeng.

Saker med gjerningsperson under 18 år

Frist for saksbehandling i saker hvor gjerningspersonen er under 18 år er fastsatt i straffeprosesslovens § 249, 2. ledd. Som hovedregel skal etterforskning gjennomføres og påtalebeslutning fattes innen seks uker etter at vedkommende ble ansett som mistenkt i saken.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle påtaleavgjorte forhold i denne gruppen var i 2018 på 55 dager, mens den var 50 dager for de oppklarte forholdene, jf. tabell 4.13. Resultatene er således over den fastsatte fristen på 42 dager. Sammenlignet med 2017 er den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden økt med 11 dager for alle forhold og 10 dager for de oppklarte forholdene. Sammenligner man med 2014 er økningen på henholdsvis 16 og 14 dager. Økningen i antall forhold er på 7,5 prosent fra 2017 til 2018 og på 18,3 prosent fra 2014. Denne økningen, og de kapasitetsutfordringer dette nødvendigvis medfører, kan i noen grad forklare økningen i saksbehandlingstiden. En rask avgjørelse i saker med unge gjerningspersoner er imidlertid viktig for at en eventuell straff skal få tilsiktet, preventiv effekt, og da fristen er lovpålagt forutsettes den overholdt.

⁴⁹ En nærmere redegjørelse for sak og forhold er gitt i vedlegg 1. For å vise det totale bildet må forhold og sak summeres ettersom forhold inneholder mistenkt/siktet /domfelt, mens saker uten anmeldt representerer delen der det ikke finnes et forhold med rolle mistenkt/siktet/domfelt.

Tabell 4.13 Påtaleavgjorte forhold hvor mistenkte er under 18 år, 2014–2018

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall forhold med frist, i alt	13 827	12 370	12 903	15 221	16 364	7,5 %	18,3 %
Saksbehandlingstid, alle forhold	40	37	42	44	55	11,2	15,9
Saksbehandlingstid, oppklarte forhold	36	33	39	40	50	9,9	13,9
Andel innenfor frist	74 %	76 %	74 %	72 %	65 %	-7,0	-8,5

Kilde: JUS613

* For antall forhold er det prosentvis endring, for saksbehandlingstid er det endring i antall dager og for andel er det endring i prosentpoeng.

Voldtektssaker

Politidirektoratet har i samråd med riksadvokaten fastsett et mål om gjennomsnittlig saksbehandlingstid i voldtektssaker (straffeloven §§ 291–294) på 130 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet. Dette er alvorlig integritetskretnende lovbrudd som det kan være svært belastende for fornærmede å vente på en avgjørelse av. Statistikkgruppene som omfattes av fristen fremgår i vedlegg 3.

Det er i 2018 påtaleavgjort 1 700 voldtektssaker, en økning på 8,3 prosent sammenholdt med 2017. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle saker var 217 dager, mens den var 229 dager for oppklarte saker. Saksbehandlingstiden er økt med 20 dager for alle saker og 46 dager for de oppklarte sakene sammenlignet med 2017. Sammenligner man med 2014 ses en økning på 30 dager for alle forhold og 61 dager for de oppklarte sakene.

En forholdsvis lang saksbehandlingstid i disse sakene har sammenheng med at de kan ha et komplekst bevisbilde, hvor det er behov for oppfølgende avhør og innhenting av sakkyndige vurderinger mv. Samtidig utfordrer den registrerte økningen i antall anmeldelser politiets etterforskningskapasitet.

Tabell 4.14 Påtaleavgjorte voldtektssaker⁵⁰, 2014–2018

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall saker, i alt	1 223	1 286	1 405	1 570	1 700	8,3 %	39,0 %
Antall oppklarte saker	387	446	513	534	524	-1,9 %	35,4 %
Saksbehandlingstid, alle saker	188	189	178	198	217	19,7	29,6
Saksbehandlingstid, oppklarte saker	168	172	176	183	229	46,2	61,4

Kilde: JUS309

* For antall forhold er det prosentvis endring, for saksbehandlingstid er det endring i antall dager og for andel er det endring i prosentpoeng.

⁵⁰ Kodene som inngår her er angitt i vedlegg 3 under lovbruddskategorien voldtekt. Det er ytterligere en kode som inngår i beregningsgrunnlaget i PSV (Politets styringsverktøy), men som det ikke er hensiktsmessig å la inngå i statistikkgrunnlaget.

4.4. Tilrettelagte avhør

Politidistriktene rapporterer manuelt på gjennomføring av tilrettelagte avhør. Statistikken som genereres er basert på en kombinasjon av uttrekk fra politiets register og distriktenes rapportering.

Avhør av barn, unge og andre særlig sårbare fornærmede og vitner skal som hovedregel tas på barnehus og gjennomføres i tråd med straffeprosessloven § 239. Avhengig av ulike kriterier skal avhøret som hovedregel gjennomføres innen 1-3 uker.

I 2018 ble det gjennomført 5 190 førstegangsavhør og 387 supplerende avhør, en nedgang på henholdsvis 11,3 prosent for førstegangsavhør og 14,9 prosent for supplerende avhør sammenliknet med 2017. 51 prosent av førstegangsavhørene i 2018 er gjennomført innen fastsatt frist, mot 52 prosent i 2017. Ekskluderes avhør hvor forhold utenfor politiets kontroll har ført til fristbrudd, ble 57 prosent av avhørene gjennomført innenfor frist. Tilsvarende tall for 2017 var 58 prosent. I 2018 ble 78 prosent av alle førstegangsavhør gjennomført innen 30 dager, mot 80 prosent i 2017.

36 prosent av avhørene som er gjennomført i 2018 er knyttet til seksuallovbrudd, 61 prosent til voldslovbrudd og 4 prosent til andre typer straffbare forhold. 81 prosent av de avhørte er oppgitt å være fornærmet i saken, mens de resterende 19 prosent oppgis å være vitner.

For avhørene som ikke ble gjennomført innenfor fastsatt frist, er den innrapporterte hovedårsaken kapasitets- eller ressursmangel i 57 prosent av tilfellene. Det har skjedd en betydelig endring i hvor kapasitets- eller ressursutfordringene rapporteres å være. Mens 27 prosent av fristbruddene som skyldes kapasitets- eller ressursmangel i 2017 ble oppgitt å skyldes kapasitets- eller ressursmangel ved barnehusene, tilskrives kun 17 prosent kapasitetsutfordringer ved barnehusene i 2018. Fristbrudd i 2018 knyttes hovedsakelig til kapasitets- eller ressursmangel hos avhører/avhørsleder.

5. Saker under arbeid

5.1. Saker under arbeid

Statistikken over saker under arbeid viser antall anmeldelser i politidistriktene som ikke er rettskraftige, og omfatter både saker som er under etterforskning og dermed ikke påtaleavgjort samt påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker. Dette gir viktig informasjon om den samlede arbeidsmengden i politiet og saksporteføljens alderssammensetning.

Frem til det treffes en påtaleavgjørelse i sakene har politiet og påtalemyndigheten i stor grad selv kontroll over sakenes fremdrift, da dette i vesentlig grad vil avhenge av politiets egen saksbehandlingskapasitet og prioritering. Når det er fattet en positiv påtaleavgjørelse vil den videre fremdrift variere ut fra hvilken påtaleavgjørelse som er fattet og kapasitet i øvrige deler av straffesakskjeden.

Ved utgangen av 2018 hadde politiet totalt 157 076 saker som ikke var rettskraftig under arbeid. Av disse var 71 816 ikke påtaleavgjort. Antall ikke påtaleavgjorte saker ved utgangen av 2018 er 3,8 prosent lavere enn ved samme tidspunkt i 2017, og 18,9 prosent lavere enn i 2014. Ser man nærmere på den aldersmessige sammensetningen av de ikke påtaleavgjorte sakene er det en markant nedgang i antall saker mellom 0-3 måneder dvs. på 12,9 prosent fra 2017 og 9,2 prosent fra 2014. Nedgangen i antall ikke påtaleavgjorte saker under 3 måneder kan ha sammenheng med opprettelsen av FSI og disse enhetenes ansvar for rask oppfølging av enkle saker som ikke krever omfattende etterforskning.

Totalt er det en liten økning av saker som ikke er rettskraftige (summen av påtaleavgjorte og ikke påtaleavgjorte saker) på 0,7 prosent i forhold til 2017, men en nedgang på 5,1 prosent i forhold til 2014. En nærmere oversikt over antall saker under arbeid og antall påtaleavgjorte og ikke påtaleavgjorte saker er gitt i tabell 5.1.

Tabell 5.1 Saker under arbeid/ikke rettskraftige, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18
Ikke påtaleavgjort	79 123	73 244	68 372	74 665	71 816	-3,8 %	-9,2 %
0-3 mnd	38 343	35 829	32 868	35 670	31 081	-12,9 %	-18,9 %
3-12 mnd	32 609	29 504	28 428	31 686	32 552	2,7 %	-0,2 %
> 12 mnd	8 171	7 911	7 076	7 309	8 183	12,0 %	0,1 %
Påtaleavgjort	86 309	88 583	82 806	81 355	85 260	4,8 %	-1,2 %
0-3 mnd	12 910	13 248	12 095	11 514	12 525	8,8 %	-3,0 %
3-12 mnd	35 030	34 651	33 150	31 582	31 549	-0,1 %	-9,9 %
> 12 mnd	38 369	40 684	37 561	38 259	41 186	7,7 %	7,3 %
TOTALT	165 432	161 827	151 178	156 020	157 076	0,7 %	-5,1 %

Kilde: JUS089

5.2. Restanser – ikke påtaleavgjorte saker over 3 måneder

Restanser er definert som ikke påtaleavgjorte saker eldre enn 3 måneder. Ved utgangen av 2018 hadde politiet 40 735 saker eldre enn 3 måneder som ikke var påtaleavgjort. Som tabell 5.1 viser, har det vært en økning både i saker som er 3-12 måneder gamle og saker eldre enn 12 måneder sammenliknet med samme tidspunkt i 2017. Økningen er på

henholdsvis 2,7 og 12,0 prosent, og kan skyldes en endret sammensetning av saksportefølje med enn en større andel ressurskrevende volds- og seksuallovbrudd.

Sammenlignet med 2014 er imidlertid tallene tilnærmet uendret, med en nedgang på 0,2 prosent for saker som er 3-12 måneder gamle (57 saker) og en økning på 0,1 prosent for saker eldre enn 12 måneder (12 saker).

Av sakene som er eldre enn 12 måneder og som ikke er påtaleavgjort, er fordeling på de ulike kriminalitetstypene gitt i tabell 5.2. I motsetning til tabell 5.1 viser tabell 5.2 kun politidistriktene restanser, og ikke restanser for blant annet politiets særorgan. Det påpekes at sakene som er eldre enn 12 måneder (IPA2) også fremkommer i saker eldre enn 3 måneder (IPA3).

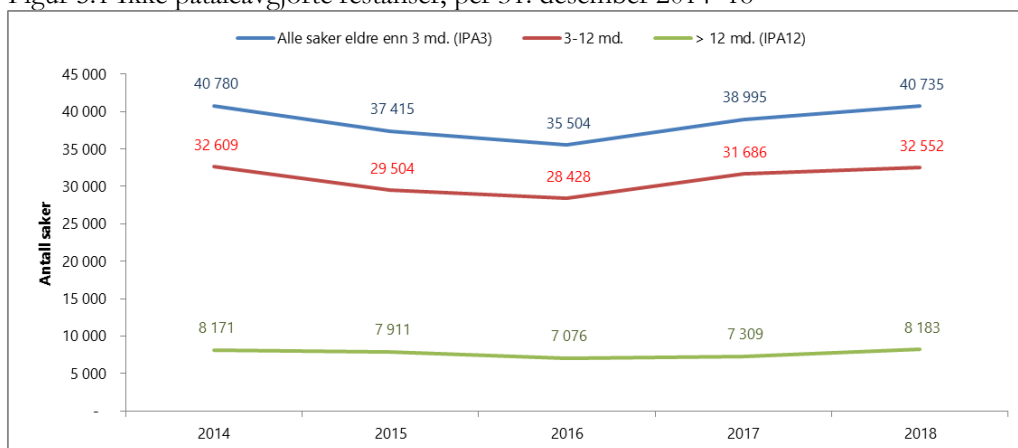
Tabell 5.2 Ikke påtaleavgjorte saker hos politidistrikt eldre enn 3 og 12 måneder

Kriminalitetstype	IPA3	Andel IPA3	IPA12	Andel IPA12
Økonomi	5 082	13 %	1 566	21 %
Vold	7 066	18 %	1 216	16 %
Annen	5 393	14 %	932	13 %
Seksuallovbrudd	3 708	9 %	927	12 %
Narkotika	5 181	13 %	828	11 %
Vinning	4 906	12 %	800	11 %
Trafikk	5 003	13 %	471	6 %
Undersøkelsessaker	1 308	3 %	245	3 %
Skadeverk	1 083	3 %	163	2 %
Miljø	484	1 %	149	2 %
Arbeidsmiljø	390	1 %	140	2 %
Totalsum	39 604	100 %	7 437	100 %

Kilde: PAL STRASAK per 31. desember 2018

21 prosent av de ikke påtaleavgjorte sakene eldre enn 12 måneder (IPA12) er økonomilovbrudd. Som omtalt tidligere har økonomisakene erfaringsmessig lang saksbehandlingstid da de ofte er kompliserte og krevende å etterforske. Videre viser tabellen at det er en forholdsvis stor andel voldslovbrudd, kriminalitetstypen annen og seksuallovbrudd som er eldre enn 12 måneder. Både volds- og seksuallovbruddene kan som nevnt være krevende å etterforske og således få en lang saksbehandlingstid. At man har et forholdsvis stort antall eldre restanser av både volds- og seksuallovbruddssakene er imidlertid urovekkende og tilsier at det fremover må påregnes en økning i den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for disse kriminalitetstypene.

Figur 5.1 Ikke påtaleavgjorte restanser, per 31. desember 2014–18

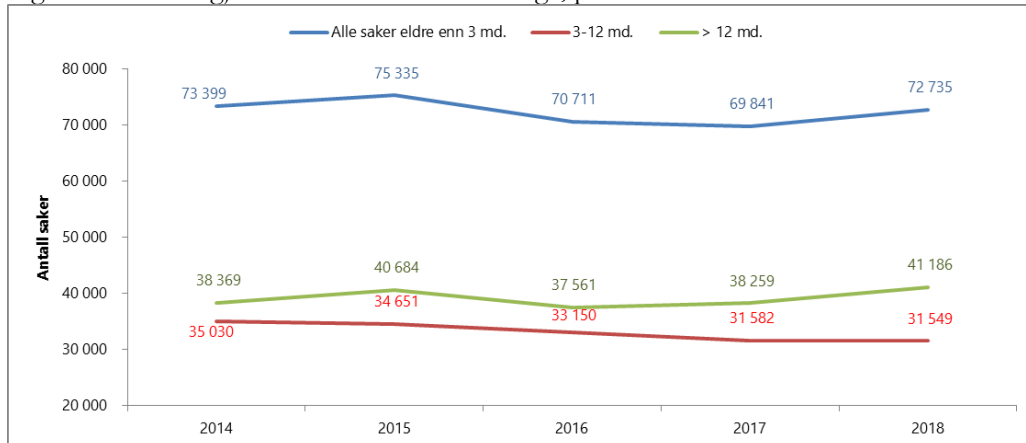
Kilde: JUS089

5.3. Påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker

Samlet sett har antall saker eldre enn 3 måneder som er påtaleavgjort, men ikke rettskraftige, økt med 4,1 prosent i 2018 i forhold til 2017, men er redusert med 0,9 prosent i forhold til 2014. Utviklingen er illustrert i figur 5.2.

I forhold til 2017 er antallet tilnærmet uendret for saker som er mellom 3 og 12 måneder gamle (nedgang 0,1 prosent), mens antall saker mellom 0-3 måneder har økt med 8,8 prosent og saker eldre enn 12 måneder har økt med 7,7 prosent.

Figur 5.2 Påtaleavgjorte saker – ikke rettskraftige, per 31. desember 2014–18

Kilde: JUS089

Antall påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker, vil i stor grad avhenge av hvor mange positive påtaleavgjørelser som er truffet da det alltid vil måtte påregnes at det går noe tid før sakene blir rettskraftige, for eksempel fordi mange må undergis en rettslig behandling. Likeledes vil alderen på de ikke rettskraftige sakene avhenge av saksbehandlingstiden frem til påtaleavgjørelse. Jo lengre tid som benyttes før det fattes en positiv påtaleavgjørelse jo eldre vil de påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige sakene nødvendigvis bli. Selv om aktører og forhold utenfor politiet i en viss grad er avgjørende for den endelige slutføringen av mange saker, eksempelvis kapasiteten ved domstolene, er det viktig at politiet aktivt bidrar til fremdrift av sakene helt frem til rettskraft og eventuell ilagt straff kan iverksettes. Dette forutsetter en effektiv og systematisk oppfølging av sakene for å forhindre "liggetid". Dette kan eksempelvis sikres gjennom en løpende oppfølging av ikke vedtatte forelegg, hurtige berammelser og god forberedelse av hovedforhandlinger gjennom rettmessig innkalling av tiltalte og vitner slik at berammede rettsmøter kan gjennomføres som planlagt mv. Det er grunn til å påpeke at det kan gjenstå mye ressurs- og tidkrevende arbeid i mange av sakene etter at det er truffet positive påtaleavgjørelser og frem til rettskraft, ikke minst der det er utferdiget tiltale og sakene skal iretteføres.

6. Påtaleavgjørelser mot person - mistenkte

I dette kapittelet ses det nærmere på antall personer som har fått påtaleavgjort et forhold i 2018⁵¹. En påtaleavgjørelse kan innebære at en person anses skyldig eller uskyldig. En påtaleavgjørelse kan for eksempel være utferdigelse av en påtaleunndatelse, forelegg, tiltalebeslutning som senere resulterer i fellende eller frifinnende dom eller at en sak besluttet henlagt for eksempel fordi intet straffbart forhold anses bevist, at det ikke er rimelig grunn til å undersøke hvorvidt det er begått et straffbart forhold eller at anmeldelsen anses åpenbart grunnløs.

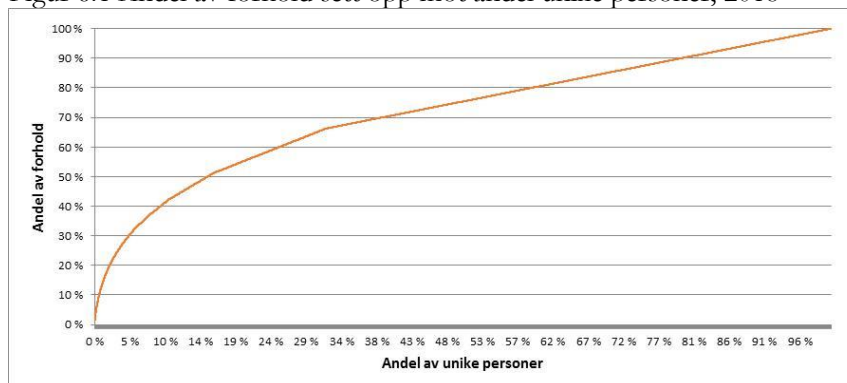
Tallene sier dermed kun noe om hvem som har vært anmeldt i en sak, og ikke hvor mange som er ansett skyldig for det anmeldte forhold. De anmeldte personene vil for enkelthets skyld benevnes mistenkte videre i rapporten. En nærmere beskrivelse av hvordan data er hentet ut er gitt i vedlegg 1.

I 2018 er det 229 826 påtaleavgjorte forhold hvor det registrert en mistenkt. I 210 172 av disse forholdene (91 prosent) var det registrert en mistenkt med fødselsnummer. Årsaken til at noen ikke er registrert fødselsnummer kan for eksempel være at vedkommende ikke har et fødselsnummer, eller at fødselsnummer ikke ble registrert når saken ble registrert.

80 prosent av de mistenkte med fødselsnummer var menn. En andel personer kan knyttes til svært mange forhold, blant annet var 15 prosent av de som var registrert med et fødselsnummer knyttet opp mot 50 prosent av forholdene. En oversikt over andel forhold sett opp mot andel unike personer er gitt i figur 6.1.

Tabell 6.1 viser hvordan antall forhold fordeler seg mellom de ulike kriminalitetstypene. Som tabellen viser var blant annet 23 prosent av alle forhold koblet til et fødselsnummer knyttet til trafikk, 17 prosent til narkotika og 16 prosent til vold.

Figur 6.1 Andel av forhold sett opp mot andel unike personer, 2018

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019

⁵¹ Forhold er nærmere omtalt i vedlegg 1 Datagrunnlag.

Tabell 6.1 Antall forhold og unike personer fordelt på kriminalitetstype, 2018

Kriminalitetstype	Antall forhold med fnr	Andel	Antall forhold uten fnr	Andel	Totalt antall forhold med mistenkt	Andel	Antall unike personer*	Andel
Trafikk	47 960	23 %	5 671	29 %	53 631	23 %	34 473	33 %
Annen	35 243	17 %	3 893	20 %	39 136	17 %	25 537	25 %
Narkotika	34 878	17 %	2 216	11 %	37 094	16 %	19 450	19 %
Vold	33 095	16 %	1 116	6 %	34 211	15 %	22 135	21 %
Vinning	29 642	14 %	4 386	22 %	34 028	15 %	15 250	15 %
Økonomi	13 222	6 %	1 273	6 %	14 495	6 %	7 279	7 %
Seksuallovbrudd	7 798	4 %	162	1 %	7 960	3 %	4 636	4 %
Skadeverk	6 573	3 %	230	1 %	6 803	3 %	4 944	5 %
Miljø	1 446	1 %	351	2 %	1 797	1 %	1 332	1 %
Arbeidsmiljø	315	0 %	356	2 %	671	0 %	239	0 %
Totalsum	210 172	100 %	19 654	100 %	229 826	100 %	103 140	100 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer og andelen blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper⁵².

Ser man på unike fødselsnummer, er det som nevnt en stor overvekt av menn som er mistenkt for lovbruddene. Det er imidlertid store forskjeller mellom de ulike kriminalitetstypene. Som vist i tabell 6.2 er blant annet 96 prosent av de som er mistenkt for seksuallovbrudd menn, mens 71 prosent av de som er mistenkt for vinningslovbrudd er menn.

Tabell 6.2 Andel unike personer fordelt på kjønn og kriminalitetstype, 2018

Kriminalitetstype	Unike fødselsnr.		Andel	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Trafikk	28 811	5 662	84 %	16 %
Annen	20 567	4 970	81 %	19 %
Vold	18 171	3 964	82 %	18 %
Narkotika	16 274	3 176	84 %	16 %
Vinning	10 811	4 439	71 %	29 %
Økonomi	5 533	1 746	76 %	24 %
Skadeverk	4 172	772	84 %	16 %
Seksuallovbrudd	4 435	201	96 %	4 %
Miljø	1 251	81	94 %	6 %
Arbeidsmiljø	209	30	87 %	13 %
Alle krim typer (ikke sum)*	82 310	20 830	80 %	20 %

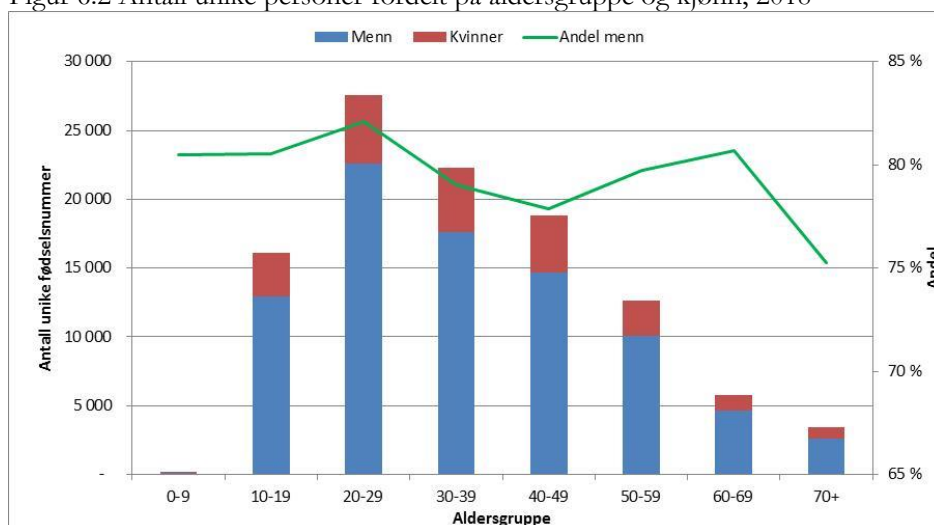
Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019

*Se omtale under tabell 6.1.

Ser man på alderssammensetningen til de mistenkte var gjennomsnittsalderen 34 år. De fleste var i aldersgruppen 20–29 år. I alle aldersgruppene utgjør menn hovedtyngden av de mistenkte. Mennenes andel ligger mellom 75 og 84 prosent. En nærmere oversikt er gitt i figur 6.2.

⁵² Eksempelvis kan en unik person ha begått både et vinningslovbrudd og et økonomilovbrudd. Vedkommende er da både registrert som en av de 15 250 unike personene i kriminalitetstypen vinning og som en av de 7 279 unike personene i kriminalitetstypen økonomi. Andelen unike personer viser andel unike personer som har begått en type kriminalitet. I totalsummen blir ovennevnte person kun talt en gang, men siden vedkommende inngår i flere kriminalitetstyper vil summen av alle andelenes bli høyere enn 100 prosent.

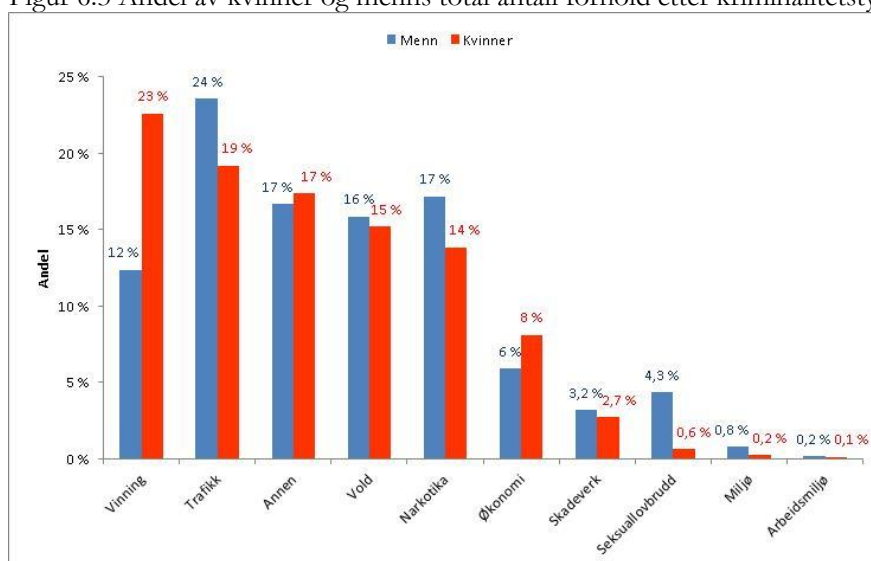
Figur 6.2 Antall unike personer fordelt på aldersgruppe og kjønn, 2018

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019

Ser man på typen lovbrudd som ble påtaleavgjort i 2018, var 23 prosent av forholdene hvor menn var mistenkt knyttet til trafikkforhold, mens 19 prosent av påtaleavgjørelsene mot kvinner var knyttet til trafikkforhold. Andelen narkotikaforhold var 17 prosent blant menn og 14 prosent blant kvinner, mens andelen voldssaker var 16 prosent blant menn og 15 prosent blant kvinnene.

Figur 6.3 Andel av kvinner og menns total antall forhold etter kriminalitetstype, 2018

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019

I 99,4 prosent av forholdene hvor gjerningspersonen var registrert med fødselsnummer var gjerningsstedet i Norge. Inkluderes forhold hvor fødselsnummer mangler var andelen 99,3 prosent.

Omtale av antall mistenkt innen utvalgte kriminalitetsområder er gitt i kapittel 8.

7. Fornærmede

Mange av dagens straffebud som eksempelvis narkotika- og trafikklovbruddene verner ikke private interesser, men offentlige interesser og har således ikke noen konkrete personer som fornærmet. Det er særlig innen de integritetskrenkende lovbruddene som vold og seksuallovbrudd samt vinnings- og skadeverklovbruddene man har personlige fornærmede.

Det foreliggende tallmaterialet for fornærmede antas ikke å inneha samme kvalitet som for personer som er mistenkt. Dette kommer blant annet av at det i mange tilfeller er uklart hvem som er fornærmet, og/eller at det ikke er mulig å identifisere offeret, mens en mistenkt som regel er identifisert med fødselsnummer. En nærmere beskrivelse av hvordan data er hentet ut er gitt i vedlegg 1.

Datagrunnlaget er basert på anmeldelser *registrert i 2018*. Datautvalget er derfor forskjellig fra det utvalget som er benyttet ved omtalen av mistenkt i kapittel 6, hvor det er sett på når forholdet ble *påtaleangjort i 2018*⁵³. Årsaken til dette er det kan ta tid å finne mistenkt for enkelte lovbrudd, mens den som registreres som fornærmet i stor grad er kjent på anmeldelsestidspunktet.

I saker registrert i 2018 var det oppført 206 876 forhold med en fornærmet. Av disse var 160 878 forhold hvor det var oppgitt en fornærmet med fødselsnummer. Tabell 7.1 viser antall forhold fordelt på kriminalitetstype hvor fødselsnummer var oppgitt⁵⁴. Som det fremgår av tabellen var blant annet 47 prosent av de fornærmede knyttet til vinningssaker, 15 prosent til vold og 4 prosent til seksuallovbrudd.

Tabell 7.1 Antall forhold og unike fornærmede fordelt på kriminalitetstype, 2018

Kriminalitetstype	Antall forhold med fnr	Andel	Antall forhold uten fnr	Andel	Totalt antall forhold med registrert fornærmet	Andel	Antall unike personer*	Andel*
Vinning	71 977	45 %	24 949	54 %	96 926	47 %	67 758	48 %
Vold	29 154	18 %	1 861	4 %	31 015	15 %	26 182	19 %
Økonomi	22 255	14 %	5 364	12 %	27 619	13 %	20 427	15 %
Annen	12 940	8 %	3 138	7 %	16 078	8 %	10 857	8 %
Skadeverk	9 902	6 %	6 012	13 %	15 914	8 %	9 576	7 %
Trafikk	6 838	4 %	2 730	6 %	9 568	5 %	6 676	5 %
Seksuallovbrudd	6 986	4 %	288	1 %	7 274	4 %	6 007	4 %
Narkotika	120	0 %	1 014	2 %	1 134	1 %	118	0 %
Arbeidsmiljø	572	0 %	125	0 %	697	0 %	557	0 %
Miljø	134	0 %	517	1 %	651	0 %	129	0 %
Totalsum	160 878	100 %	45 998	100 %	206 876	100 %	140 446	100 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer og tilhørende andeler blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper (se fotnote til tabell 6.1).

Menn utgjør 56 prosent av de fornærmede (med registrert fødselsnummer). I seksuallovbruddssakene er imidlertid 80 prosent av de fornærmede kvinner, jf. tabell 7.2.

⁵³ Forhold er nærmere omtalt i vedlegg 1 Datagrunnlag.

⁵⁴ I tabellen er det oppgitt fornærmede også i narkotikasaker. Det er ikke undersøkt hva som er bakgrunnen for dette, men det antas at dette kan skyldes at narkotikasaken inngår i et sakskompleks hvor det er registrert en fornærmet.

Tabell 7.2 Andel unike personer for fornærmede fordelt på kjønn og kriminalitetstype, 2018

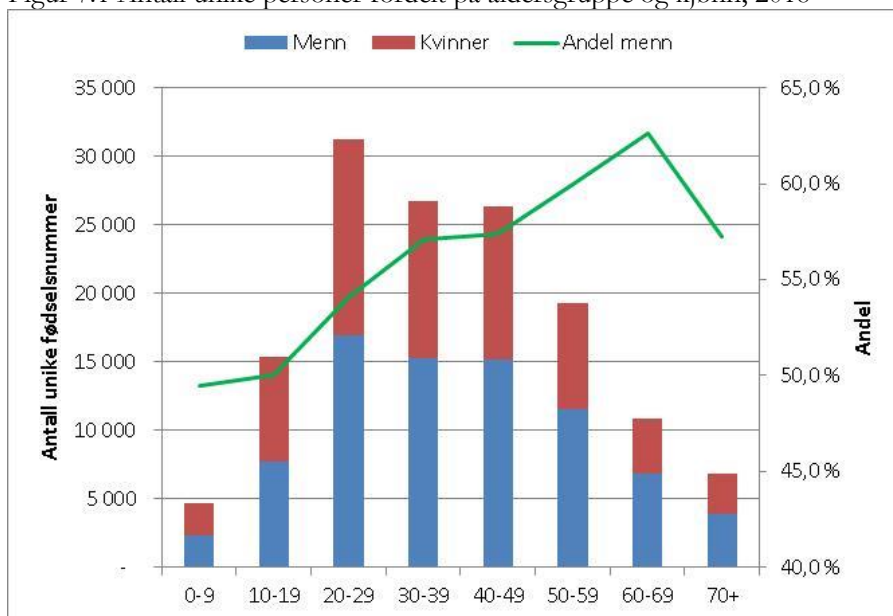
Kriminalitetstype	Unike fødselsnr.		Andel	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Vinning	40 292	27 466	59 %	41 %
Vold	14 669	11 513	56 %	44 %
Økonomi	11 287	9 140	55 %	45 %
Annen	4 894	5 963	45 %	55 %
Skadeverk	6 169	3 407	64 %	36 %
Trafikk	4 084	2 592	61 %	39 %
Seksuallovbrudd	1 180	4 827	20 %	80 %
Arbeidsmiljø	506	51	91 %	9 %
Miljø	99	30	77 %	23 %
Narkotika	60	58	51 %	49 %
Totalsum	79 154	61 292	56 %	44 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper (se fotnote til tabell 6.1).

Det er store forskjeller i alderen på de fornærmede, jf. figur 7.1. Aldersgruppen 20 til 49 år utgjør nærmere 60 prosent av de fornærmede. Fornærmedes gjennomsnittsalder var i 2018 38 år. Som vist i tabell 7.2 var 56 prosent av de som var registrert som fornærmet i minst et forhold menn. Figur 7.1 viser at det var forholdsvis store aldersmessige forskjeller på hvem som var fornærmet. Mens kjønnene har tilnærmet like stor andel fornærmede i aldersgruppene under 20 år, var menn representert med over 60 prosent av de unike fødselsnumrene i aldersgruppene 50–59 og 60–69 år.

Figur 7.1 Antall unike personer fordelt på aldersgruppe og kjønn, 2018

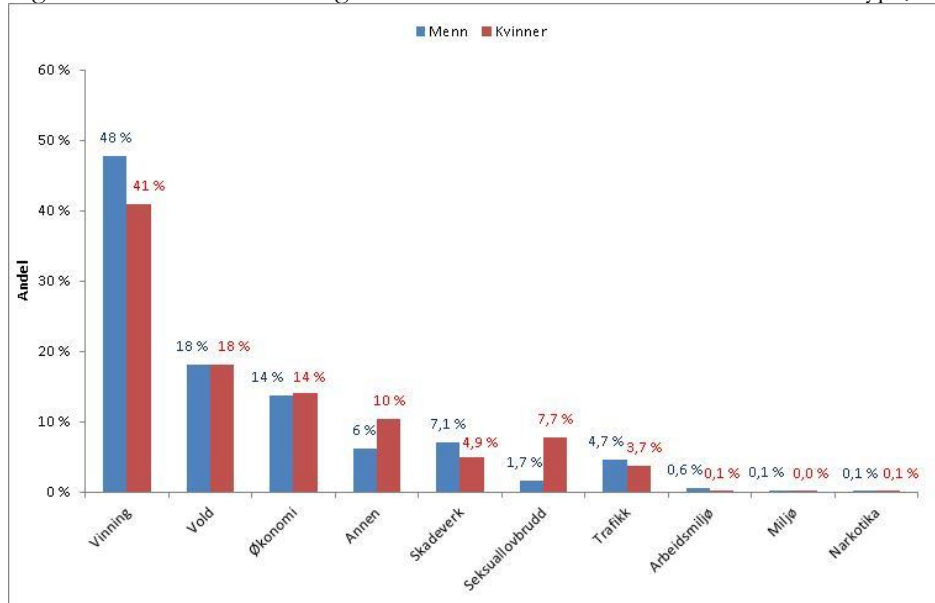

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019

Ser man på kjønnene hver for seg, er hovedtrekkene relativt like. Det er likevel enkelte forskjeller. Kvinnene hadde en relativ større andel av totalt antall forhold registrert som fornærmet i saker knyttet til seksuallovbrudd enn menn. Samtidig hadde de en lavere andel i saker som gjelder vinningslovbrudd. I tillegg hadde kvinnene en større andel av totalt

antall forhold i saker i kriminalitetstypen annen. Dette var i all hovedsak forhold knyttet opp mot statistikkgruppene Hensynsløs atferd og Brudd på kontaktforbud.

Figur 7.2 Andel av kvinner og menns total antall forhold etter kriminalitetstype, 2018

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019

94 prosent av forholdene som var anmeldt i Norge og har registrert en fornærmet med fødselsnummer, har gjerningssted i Norge. Resterende var fordelt på 140 land, hvor Spania, Sverige og Storbritannia hadde flest saker. Av sakene begått utenfor Norge var 71 prosent knyttet opp mot vinning og 25 mot økonomi. 59 prosent av sakene var mot lovbruddskategorien tyveri fra person på offentlig sted.

Omtale av antall fornærmede innenfor utvalgte områder er gitt i kapittel 8.

8. Utvalgte kriminalitetsområder

I dette kapitlet gis det en nærmere omtale av utvalgte områder blant annet basert på prioriterte områder gitt i sentrale styringsdokumenter. Det ses både på utviklingen i antall anmeldelser, politiets saksbehandling i form av antall påtaleavgjørelser, oppklaringsprosent og saksbehandlingstid, samt forhold knyttet til fornærmede og mistenkt. Hvilke lovbrudd som er definert inn i de ulike lovbruddskategoriene er angitt i vedlegg 3.

Endret kodepraksis

I forbindelse med ikrafttredelsen av Straffeloven 2005 1. oktober 2015 ble det gjort endringer som førte til at flere lovbrudd ble tilordnet en annen kriminalitetstype enn hva som var tilfelle tidligere. Spesielt gjøres det oppmerksom på følgende:

- Alminnelige bedragerier er overført fra kriminalitetstypen som omfatter vinningskriminalitet til kriminalitetstypen som omfatter økonomisk kriminalitet. Dette inkluderer også lovbrudd som i Straffeloven 1902 ble omtalt som naskeri, og som nå omtales som mindre bedrageri.
- Enkelte lovbrudd knyttet til trusler er overført fra kriminalitetstypen annen til voldslovbrudd.
- Identitetskrenkelser etter straffeloven § 202 er overført fra kriminalitetstypen annen til økonomilovbrudd.

Hvilke konsekvenser dette har fått på de enkelte kriminalitetsområdene vil bli omtalt nedenfor.

8.1. Vinningslovbrudd

8.1.1. Vinningslovbrudd, generelt

Vinningslovbruddene er den desidert største kriminalitetstypen og utgjorde 31 prosent av alle anmeldelsene i 2018. Andelen er imidlertid redusert med 11 prosentpoeng siden 2014. Hvis alminnelige bedragerier fortsatt hadde vært tilordnet vinningslovbrudd, ville andelen vært på 37 prosent i 2018, en reduksjon på 5 prosentpoeng i forhold til 2014. Tabell 8.1 og 8.2 gir en samlet oversikt over enkelte hovedtall for vinningslovbruddene.

Tabell 8.1 Hovedtall for vinningslovbrudd, 2014-18**

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	156 197	137 129	113 610	101 895	99 541	-2,3 %	-36,3 %
Antall påtaleavgjorte saker	160 968	142 360	117 990	102 433	102 061	-0,4 %	-36,6 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	34 104	31 571	27 431	22 996	21 753	-5,4 %	-36,2 %
Oppklaringsprosent	23 %	24 %	25 %	24 %	23 %	-1,0	0,3
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	108	96	98	91	96	5,3	-11,6

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

** Alminnelige bedragerier var fram til oktober 2015 tilordnet kriminalitetstypen vinning og er nå tilordnet økonomi. Datagrunnlaget er dermed endret. Nærmere omtale er gitt under.

Tabell 8.2 Hovedtall for vinningslovbrudd, 2018

		Antall	Andel av totalt antall
Antall anmeldelser 2018		99 541	31 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018		102 061	31 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	15 250	15 %
	Forhold m fnr.	29 642	14 %
	Forhold u fnr.	4 386	22 %
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	67 758	46 %
	Forhold m fnr.	71 977	43 %
	Forhold u fnr.	24 949	53 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019		800	11 %

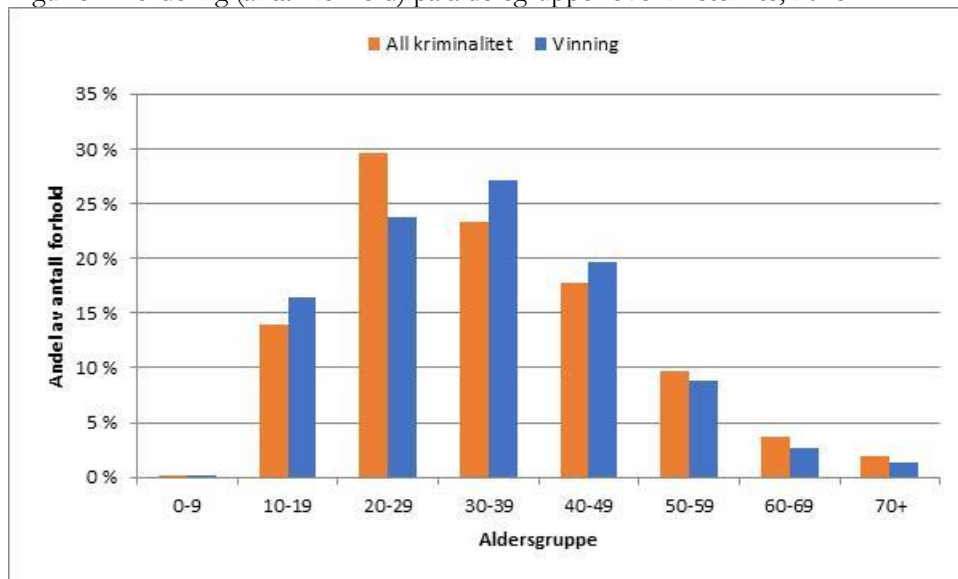
Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

Det har vært en nedgang i kriminalitetstypen vinning i hele femårsperioden. I 2014 ble det anmeldt 156 197 vinningslovbrudd, mot 99 541 anmeldelser i 2018, en nedgang på 36,3 prosent. Fra 2017 til 2018 har imidlertid nedgangen vært på kun 2,3 prosent. I 2017 og 2018 ble det registrert henholdsvis 16 953 og 19 514 anmeldelser av bedragerier som før 1. oktober 2015 ville vært tilordnet vinningslovbrudd. Dersom disse fortsatt hadde vært tilordnet denne kriminalitetstypen ville det vært en økning i antall vinningslovbrudd på 0,2 prosent fra 2017 til 2018 og en nedgang på 23,8 prosent fra 2014 til 2018.

I 2018 ble det påtaleavgjort 29 642 forhold innenfor vinning hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse var det registrert 15 250 unike personer (71 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 34 år. I figur 8.1 vises aldersfordelingen på mistenkte (med oppgitt fødselsnummer) i saker knyttet til vinningslovbrudd og for all kriminalitet. Mens mistenkte for all kriminalitet øker fram til aldersgruppen 20–29 år, er flest vinningsforhold registrert i aldersgruppen 30–39. Det

påpekes at det for vinningslovbruddene var 4 386 forhold med en mistenkt hvor fødselsnummer mangler (13 prosent av alle forhold).

Figur 8.1 Fordeling (antall forhold) på aldersgrupper over mistenkte, 2018

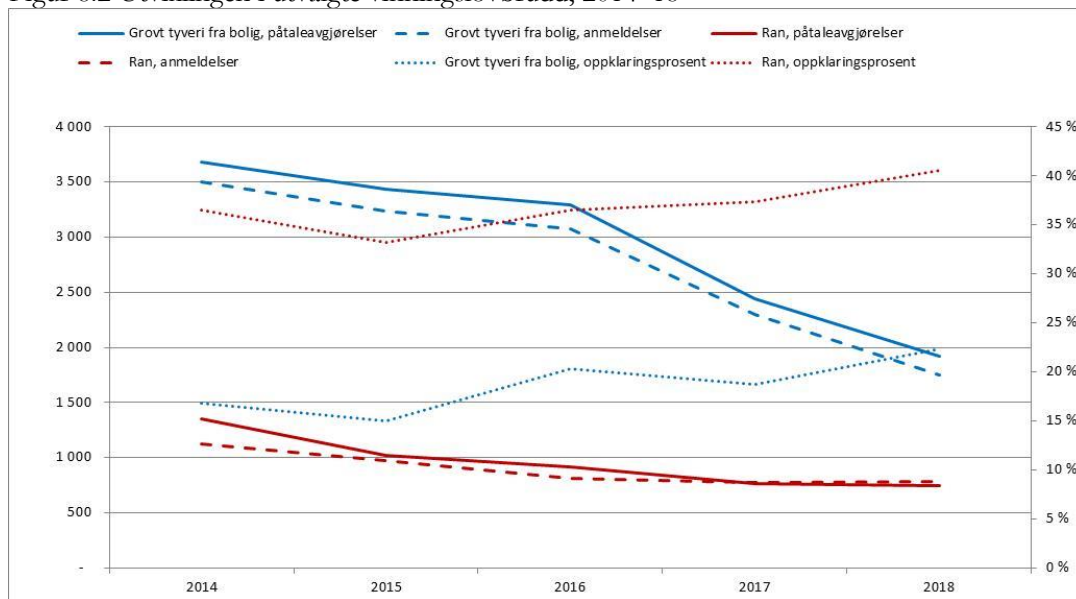

Kilde: PAL STRASAK, uttrekk 16. januar 2019

Det ble i 2018 registrert 71 977 forhold med en fornærmet i en vinningssak, og hvor fødselsnummer er oppgitt. For disse forholdene er det registrert 67 758 unike personer (59 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 40 år. Flest fornærmede (antall forhold) forekom imidlertid i aldersgruppen 20–29 år (24 prosent av alle innenfor vinning). I 10 prosent av forholdene knyttet til fornærmede (med registrert fødselsnummer) var handlingen oppgitt å være begått utenfor Norge. I 2018 var det hele 133 land, foruten Norge, som ble oppgitt som gjerningsland. Av disse var flest forhold knyttet til Spania, Sverige og Danmark.

Figur 8.2 gir en oversikt over utviklingen for to lovbruddskategorier innenfor vinningslovbrudd som blir omtalt senere i kapitlet.

Figur 8.2 Utviklingen i utvalgte vinningslovbrudd, 2014–18

Kilde: JUS065, JUS309

8.1.2. Grovt tyveri fra bolig

Antall anmeldelser i 2018 for grove tyverier fra bolig har hatt en nedgang på 50,2 prosent de siste fem årene. Nedgangen er mer markant enn for vinningssakene generelt. I 2018 ble det opprettet 1 746 anmeldelser, en nedgang på 24,2 prosent i forhold til 2017.

Oppklaringsprosenten er lavere enn for vinningslovbruddene generelt, men har økt fra 17 prosent i 2014 til 22 prosent i 2018. Samtidig har gjennomsnittlig saksbehandlingstid økt med 19 dager fra 2014 og var i 2018 på 159 dager for oppklarte saker.

Tabell 8.3 Grovt tyveri fra bolig, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	3 507	3 233	3 077	2 304	1 746	-24,2 %	-50,2 %
Antall påtaleavgjorte saker	3 684	3 434	3 297	2 442	1 919	-21,4 %	-47,9 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	603	504	644	449	424	-5,6 %	-29,7 %
Oppklaringsprosent	17 %	15 %	20 %	19 %	22 %	3,7	5,6
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	141	139	125	140	159	18,6	18,0

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 8.4 Grovt tyveri fra bolig, 2018

		Antall	Andel av vinningslovbrudd
Antall anmeldelser 2018		1 746	2 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018		1 919	2 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	457	3 %
	Forhold m fnr.	575	2 %
	Forhold u fnr.	512	12 %
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	1 871	3 %
	Forhold m fnr.	1 900	3 %
	Forhold u fnr.	113	0 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019		18	2 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

I 2018 ble det påtaleavgjort 575 forhold innenfor grovt tyveri fra bolig hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse forholdene var det registrert 457 unike personer (81 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 34 år. Det var registrert 1 900 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 1 871 unike personer med en gjennomsnittsalder på 47 år. 59 prosent var menn. Det er som regel kun den som anmelder forholdet som blir oppført som fornærmet.

Politidistriktene har tidligere rapportert om flere årsaker til at antall anmeldelser kan variere:

- Flere politidistrikt har erfart såkalte "raid". Det vil si at en eller flere gjerningspersoner utfører flere tyverier i løpet av en begrenset tidsperiode. Gjerningspersonene kan enten være norske gjengangere med grove tyverier fra bolig som modus eller tilreisende vinningskriminelle. Generelt erfarer distriktene at gjengangeres tyverier i større grad bærer preg av lite planlegging og tilfeldigheter, mens de tilreisende kan utvise mer profesjonalitet og være svært godt organiserte. Noen politidistrikt erfarer også at lokalkjente legger til rette for tyveriene.
- Flere politidistrikt har rapportert om likheter i modus, altså handlingsmåte, som kan tyde på mulige forbindelser mellom flere av de rapporterte lovbruddene. Det er sannsynlig at bedre rutiner for åstedsundersøkelser og rapporteringer reduserer antall lovbrudd innenfor denne kriminalitetstypen. Innføring av nye arbeidsmetoder gjennom "Politiarbeid på stedet" hvor det blant annet er økt fokus på sporsikring antas å ha en positiv effekt.
- En stor andel av norske husstander har boligalarm og andre sikringstiltak⁵⁵. I 2017 var det antatt at nærmere 18 prosent av norske privatboliger hadde alarm som var tilknyttet alarmstasjon⁵⁶.

8.1.3. Tyveri/grovt tyveri fra person på offentlig sted

Ved ikrafttredelse av Straffeloven 2005 ble det innført en rekke statistikkgrupper for registrering av både alminnelige tyverier og grove tyverier fra person på offentlig sted. Etter Straffeloven 1902 ble tyverier fra person på offentlig sted normalt sett betegnet som grove. Etter Straffeloven 2005 må imidlertid tyveri på offentlig sted ha et profesjonelt preg før det betegnes som grovt. Ved inngivelse av anmeldelse vil det kunne være noe tilfeldig om tyveri fra person på offentlig sted registreres som grovt eller ikke. Samtidig antas det at det kan være variasjon i kodepraksis både innad i et distrikt og mellom distriktene. På grunn av

⁵⁵ Oslo politidistrikt (2015) "Trender i kriminaliteten 2016-2017", samt www.nhoservice.no/article.php?articleID=4870&categoryID=139

⁵⁶ Ifølge SSB var det 2 376 971 privathusholdninger i 2017 (www.ssb.no) og ifølge NHO Service (www.nhoservice.no/bransjer/sikkerhet-og-beredskap/nyheter-sikkerhet/2017/sikre-deg-en-god-paske/) har 425 000 norske boliger installert boligalarm.

dette presenteres kun statistikk over lovbrudd som omfattes av Straffeloven 2005, det vil si lovbrudd med gjerningstidspunkt etter 1. oktober 2015⁵⁷.

Tabell 8.5 Tyveri fra person på offentlig sted, 2016–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser			29 346	25 597	25 640	0,2 %	-
Antall påtaleavgjorte saker			29 281	25 438	25 648	0,8 %	-
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart			676	596	548	-8,1 %	-
Oppklaringsprosent			3 %	3 %	3 %	-0,2	-
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker			65	95	121	26,3	-

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 8.6 Tyveri fra person på offentlig sted, 2018

	Antall	Andel av vinnings- lovbrudd
Antall anmeldelser 2018	25 640	26 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018	25 648	25 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	640 4 %
	Forhold m fnr.	814 3 %
	Forhold u fnr.	318 7 %
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	23 877 35 %
	Forhold m fnr.	24 811 34 %
	Forhold u fnr.	791 3 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019	12	2 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

I 2018 ble det registrert 25 640 anmeldelser for tyverier fra person på offentlig sted, noe som er på samme nivå som 2017. Dette var forhold som er anmeldt i Norge, men omfatter forhold både begått innenlands og utenlands. Hvis vi kun ser på de anmeldelsene hvor gjerningssted var Norge og som var tilegnet et politidistrikt, så var det registrert 19 797 anmeldelser, dvs. 77 prosent alle anmeldelsene registrert. Anmeldelser for denne gruppen økte med 0,4 prosent fra 2017 til 2018.

Av alle forhold med fornærmede (både med og uten fødselsnummer) var gjerningsland i 77 prosent av tilfellene oppgitt å være Norge. De landene med flest forhold registrert etter Norge var Spania (5,1 prosent), Sverige (1,4 prosent) og Danmark (1,4 prosent).

Tyverier fra person på offentlig sted er et typisk storbyfenomen og tyveriene skjer ofte der mange mennesker er samlet. De nasjonale tallene påvirkes sterkt av utviklingen i Oslo politidistrikt, som hadde 42 prosent av anmeldelsene med gjerningssted i Norge i 2018⁵⁸. I 7 av 12 politidistrikt var det en nedgang i antall anmeldelser i 2018 i forhold til 2017, mens 5 distrikt har hatt en økning.

Forhold som er med på å forklare at antall anmeldelser har gått ned de siste årene er blant annet mindre bruk av kontanter og reduserte muligheter for misbruk av bankkort uten at

⁵⁷ De lovbruddene som ble registrert i 2015, etter 1. oktober 2015, er valgt å ikke vises her da tallene ikke er sammenlignbare med hele årsdata for 2016-18.

⁵⁸ Kilde: JUS063

man har kode, samt nye tyverisikringstiltak som for eksempel tekniske sikringstiltak fra mobiltelefonselskapene⁵⁹.

I 2018 ble det påtaleavgjort 814 forhold angående tyveri/grovt tyveri fra person på offentlig sted hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse forholdene ble det registrert 640 unike personer (79 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 32 år. Det ble registrert 24 811 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 23 877 unike personer med en gjennomsnittsalder på 36 år. 50 prosent er menn.

Tyveri fra person på offentlig sted er en sakstype som det er krevende å oppklare da det sjelden angis en mistenkt samt at forholdene ofte oppdages en tid etter at de er begått. Oppklaringsprosenten i 2018 er på kun 3 prosent.

8.1.4. Ran

Fra 2014 til 2018 har antall anmeldelser for ran gått ned med over 30 prosent, fra 1 126 til 785 anmeldelser. Fra 2017 til 2018 var det en økning på 7 anmeldelser (0,9 prosent). I likhet med tyveri fra person på offentlig sted påvirkes de nasjonale tallene sterkt av utviklingen og trendene i Oslo politidistrikt.

I 2018 var oppklaringsprosenten på 41 prosent, mens gjennomsnittlig saksbehandlingstid var på 165 dager. Oppklaringsprosenten de siste fem årene har ligget på mellom 33 og 41 prosent, mens gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker har ligget på mellom 154 til 173 dager.

Tabell 8.7 Ran, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	1 126	969	816	778	785	0,9 %	-30,3 %
Antall påtaleavgjorte saker	1 349	1 023	917	766	749	-2,2 %	-44,5 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	449	310	308	258	274	6,2 %	-39,0 %
Oppklaringsprosent	37 %	33 %	36 %	37 %	41 %	3,1	4,0
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	162	156	173	154	165	11,2	3,6

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

⁵⁹ Oslo politidistrikt (2018) "Trender i kriminaliteten 2018-2021"

Tabell 8.8 Ran, 2018

		Antall	Andel av vinningslovbrudd
Antall anmeldelser 2018		785	1 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018		749	1 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	605	4 %
	Forhold m fnr.	802	3 %
	Forhold u fnr.	39	1 %
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	805	1 %
	Forhold m fnr.	831	1 %
	Forhold u fnr.	68	0 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019		48	6 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

I 2018 ble det påtaleavgjort 802 forhold som gjaldt ran og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse forholdene var det registrert 605 unike personer (94 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 23 år. Det var i 2018 registrert 831 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 805 unike personer med en gjennomsnittsalder på 32 år. 80 prosent var menn.

Forhold som er med på å forklare nedgangen i antall anmeldelser er blant annet:

- Oslo politidistrikt, som i 2018 hadde 52 prosent av det totale antallet ransanmeldelser med gjerningssted Norge⁶⁰, har hatt en målrettet innsats mot ranskriminaliteten generelt, og særlig mot de aktive unge ranerne. I 2018 har antall ran i Oslo politidistrikt blitt redusert med 2,6 prosent (- 10 saker) i forhold til 2017, og 33,0 prosent (-184 saker) i forhold til 2014.
- Ifølge Oslo politidistrikt omfatter ran nå i stor grad ran av person, og antall ran av butikker, drosjer eller annet har vært lavt gjennom de siste årene⁶¹.
- Mobiltelefoner, andre elektroniske forbruksartikler og statusprodukter er gjenstander som oftest er ransutbytte. Mobiltelefonselskapene utvikler imidlertid stadig bedre tekniske sikringstiltak i sine produkter, noe som bidrar til at borttatte telefoner vanskelig kan brukes og at prisen på videre omsetning har sunket betydelig.
- Organiserte ran av finansinstitusjoner har de siste årene fremstått som en marginal utfordring i Norge. Med stadig bedre sikringstiltak og mindre tilgang til kontanter i bankene kreves det mer for å gjennomføre vellykkede ran.

⁶⁰ Kilde: JUS063

⁶¹ Oslo politidistrikt (2018) "Trender i kriminaliteten 2018-2021"

8.2. Narkotikalovbrudd

Narkotikaovertridelser reguleres av straffeloven (strl.) § 231 og § 232 som rammer den som ulovlig tilvirker, innfører, utfører, erverver, sender eller overdrar stoff som etter regler med hjemmel i legemiddeloven § 22 er å anse som narkotika. Grove overtridelser omfattes av strl. § 232. Bruk og besittelse av narkotika er imidlertid brudd på legemiddeloven.

Det totale antall registrerte narkotikalovbrudd gjenspeiler i stor grad politiets og tollvesenets prioriteringer og ressurstilgang. Riksadvokaten har klart uttalt at grove narkotikaforhold skal gis høy prioritet og at det må avsettes ressurser og arbeides aktivt for å avdekke slike forhold.

Politiets prioritet rettes ikke i like stor grad som tidligere mot anmeldelse av tunge rusavhengige for bruk og besittelse av narkotika, noe som forklarer deler av reduksjonen i antall anmeldelser for overtridelse av legemiddeloven. Når denne gruppen først blir anmeldt for bruk og besittelse av narkotika er det ofte hendelsesstyrt i forbindelse med andre straffbare forhold. Dette kan eksempelvis være at en rusavhengig blir pågrepet for et annet straffbart forhold, og at det under påfølgende ransaking blir funnet en mindre mengde narkotika. Dette vil kunne føre til en anmeldelse for besittelse. Politiets innsats på åpne russcener fokuserer hovedsakelig på tilstedeværelse og generell forebygging gjennom tverretattlig samarbeid.

Bruk og besittelse av dopingmidler omfattes av legemiddeloven § 24a, mens dopingovertridelser og grove dopingovertridelser omfattes av strl. § 234 og § 235.

Tabell 8.9 Hovedtall for narkotikalovbrudd, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	48 067	44 708	39 728	36 785	35 296	-4,0 %	-26,6 %
Antall påtaleavgjorte saker	50 649	47 805	42 730	37 392	37 025	-1,0 %	-26,9 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	42 136	39 620	35 157	29 957	28 899	-3,5 %	-31,4 %
Oppklaringsprosent	84 %	84 %	83 %	81 %	79 %	-2,0	-4,9
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	110	105	101	95	100	5,1	-9,9

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 8.10 Antall anmeldelser per lovbruddskategori, 2014–18

Undergrupper	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18
Narkotikalovbrudd etter legemiddeloven	24 385	23 310	21 413	19 076	19 326	1,3 %	-20,7 %
Dopinglovbrudd etter legemiddeloven	241	496	836	698	563	-19,3 %	133,6 %
Narkotikalovbrudd etter straffeloven (narkotikaovertridelser)	20 914	18 778	15 439	15 117	13 690	-9,4 %	-34,5 %
Narkotikalovbrudd etter straffeloven § 232 (grove narkotikaovertridelser)	1 238	1 108	1 068	967	897	-7,2 %	-27,5 %
Dopinglovbrudd etter straffeloven § 234 (dopingovertridelser)	1 264	1 002	962	919	813	-11,5 %	-35,7 %
Annet	25	14	10	8	7	-12,5 %	-72,0 %
Totalsum	48 067	44 708	39 728	36 785	35 296	-4,0 %	-26,6 %

Kilde: JUS065

Det totale omfanget av narkotika- og dopinglovbrudd er vanskelig å beregne fordi avdekkingsgraden ansees å være lav. Tabell 8.9 gir en oversikt over antall anmeldelser og utviklingen i narkotikalovbruddene. Totalt har antallet registrerte narkotika- og

dopinglovbrudd blitt redusert med 4,0 prosent fra 2017 til 2018, og med 26,6 prosent siste femårsperiode. Årsaken til nedgangen er i hovedsak politiets prioriteringer og kapasitet.

Tabell 8.11 Hovedtall for narkotikalovbrudd, 2018

	Antall	Andel av totalt antall
Antall anmeldelser 2018	35 296	11 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018	37 025	11 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	19 450
	Forhold m fnr.	34 878
	Forhold u fnr.	2 216
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019	828	11 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

Som vist i tabell 8.11 ble det i 2018 påtaleavgjort 34 878 forhold som gjaldt narkotikalovbrudd og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse forholdene ble det registrert 19 450 unike personer (84 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 30 år.

8.2.1. Narkotikalovbrudd

Narkotikalovbrudd etter legemiddeloven (bruk/besittelse)

Tabell 8.12 Narkotikalovbrudd etter legemiddeloven, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	24 385	23 310	21 413	19 076	19 326	1,3 %	-20,7 %
Antall påtaleavgjorte saker	25 898	24 522	22 664	19 267	19 895	3,3 %	-23,2 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	23 009	21 768	19 707	16 465	16 358	-0,6 %	-28,9 %
Oppklaringsprosent	90 %	90 %	88 %	86 %	83 %	-3,0	-6,4
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	86	81	76	73	75	1,9	-11,2

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Antall anmeldelser for narkotikalovbrudd etter legemiddeloven er redusert med 1,3 prosent i forhold til 2017. Sammenlignet med 2014 har reduksjonen vært på 20,7 prosent. Av de 19 236 anmeldelsene er 9 946 registrert som bruk av narkotika (51 prosent).

En stor del av de påtaleavgjorte forholdene med mistenkt, som omhandler brudd på legemiddeloven, inngår i sakskomplekser med ett eller flere andre straffesaker. En stor andel av narkotikalovbruddene etter legemiddeloven knytter seg til kjøring i narkotikapåvirket tilstand.

I mange tilfeller hvor en bilfører blir siktet etter vegtrafikkloven § 22 første ledd og blodprøveresultatene viser inntak av narkotika, vil det også bli opprettet en anmeldelse for bruk og besittelse etter legemiddeloven. Eksempelvis rekvirerte politiet i 2017 rusmiddelanalyse i 6 439 saker som omhandlet kjøring i ruspåvirket tilstand. I 90 prosent av

sakene ble det påvist minst et psykoaktivt stoff⁶². Et stort antall av slike saker kan altså danne grunnlag for anmeldelse for brudd på legemiddeloven. Tallene for 2018 er ikke klare før Oslo universitetssykehus HF offentliggjør sin nasjonale statistikk for 2018. Politiet opprettet i 2018 9 512 anmeldelser for ruspåvirket kjøring. En stor andel av disse sakene omhandler kjøring i alkoholpåvirket tilstand, og det er foreløpig usikkert hvor mange som omhandler narkotikapåvirkning og følgelig kan ha innvirkning på antall anmeldelser etter legemiddeloven.

Tabell 8.13 Narkotikalovbrudd etter legemiddeloven, 2018

		Antall	Andel av narkotikalovbrudd
Antall anmeldelser 2018		19 326	55 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018		19 895	54 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	13 267	68 %
	Forhold m fnr.	18 738	54 %
	Forhold u fnr.	582	26 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019		263	32 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

I 2018 utgjorde narkotikalovbrudd etter legemiddeloven 55 prosent av alle narkotikalovbruddene. 13 267 unike personer ble i 2018 registrert som mistenkt i forhold påtaleavgjort i 2018.

En stor andel av narkotikalovbruddene etter legemiddeloven blir avgjort med forelegg, mens alternative reaksjoner i hovedsak brukes i U18 sakene⁶³. Imidlertid finnes det samarbeid mellom politi og kommune enkelte steder i landet som muliggjør bruk av alternative reaksjoner også for grupper over 18 år. Eksempelvis kan personer opp til 25 år, som blir anmeldt for bruk og besittelse og som bor i Bergen kommune, tilbys påtaleunntakelse med vilkår om individuelt tilpasset sosialfaglig oppfølging i 6 måneder.

Fra og med 2016 er Narkotikaprogram med domstolskontroll innført i hele landet. Dette er straffegjennomføring i frihet som alternativ til ubetinget fengselsstraff for rusavhengige som dømmes for kriminalitet knyttet til rusavhengigheten. Dette kan være kriminalitet begått i ruspåvirkning eller for å finansiere narkotikabruk.

Det har tidligere oppstått noe uklarhet rundt statistikk som viser avsatte ubetingede dommer for narkotikalovbrudd etter legemiddeloven. Dommene gjelder med all sannsynlighet annen kriminalitet, eksempelvis vold, kjøring i narkotikapåvirket tilstand og vinningsforbrytelser, men hvor narkotikalovbrudd etter legemiddeloven inngår i sakskomplekset. Av rent tekniske grunner er narkotikalovbruddet etter legemiddeloven blitt stående som hovedsak, slik at det i statistikk fremstår som om vedkommende er dømt til ubetinget fengsel for brudd på legemiddeloven. I realiteten handler altså disse sakene om flere straffbare forhold, som i sum utløser en ubetinget dom.

Som vist i tabell 8.13 ble det i 2018 påtaleavgjort 18 738 forhold som gjaldt narkotikalovbrudd etter legemiddeloven og hvor det var en mistenkt registrert med

⁶² Rusmiddelstatistikk – Funn i blodprøver hos bilførere mistenkt for ruspåvirket kjøring 2017, Oslo Universitetssykehus mars 2018

⁶³ Saker der mistenkte var under 18 år på gjerningstidspunktet.

fødselsnummer. Det ble registrert 13 267 unike personer (84 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 29 år.

Narkotikalovbrudd etter straffeloven

Tabell 8.14 Narkotikalovbrudd etter straffeloven (narkotikaovertridelser), 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	20 914	18 778	15 439	15 117	13 690	-9,4 %	-34,5 %
Antall påtaleavgjorte saker	21 939	20 320	16 991	15 295	14 542	-4,9 %	-33,7 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	17 018	15 588	13 053	11 295	10 549	-6,6 %	-38,0 %
Oppklaringsprosent	79 %	78 %	78 %	75 %	74 %	-1,3	-4,7
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	132	125	122	111	125	14,0	-6,2

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

I 2018 ble det registrert 13 690 anmeldelser og påtaleavgjort 14 542 saker for narkotikaovertridelser jf. strl. § 231. Det har vært en nedgang på 9,4 prosent i antall anmeldelser sammenlignet med 2017. Sammenlignet med 2014 har imidlertid nedgangen i antall anmeldelser vært på hele 34,5 prosent.

Tabell 8.15 Narkotikalovbrudd etter straffeloven § 232 (grove narkotikaovertridelser), 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	1 238	1 108	1 068	967	897	-7,2 %	-27,5 %
Antall påtaleavgjorte saker	1 372	1 315	1 336	1 177	995	-15,5 %	-27,5 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	1 082	1 036	1 050	936	794	-15,2 %	-26,6 %
Oppklaringsprosent	81 %	81 %	80 %	82 %	82 %	-0,1	1,3
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	247	275	259	236	231	-4,6	-15,2

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Antall grove narkotikaovertridelser er redusert med 7,2 prosent fra 2017 til 2018 og med 27,5 prosent sammenlignet med 2014. Oppklaringsprosenten i de grove narkotikaovertridelsene er høy, med 82 prosent i både 2017 og 2018.

I 2018 ble det påtaleavgjort 14 655 forhold som gjaldt narkotikalovbrudd etter straffeloven (inkludert grove narkotikaovertridelser) og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse forholdene var det registrert 9 627 unike personer (84 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 32 år.

8.2.2. Dopinglovbrudd

Tabell 8.16 Dopinglovbrudd etter legemiddeloven, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	241	496	836	698	563	-19,3 %	133,6 %
Antall påtaleavgjorte saker	164	473	781	716	658	-8,1 %	301,2 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	145	412	652	581	528	-9,1 %	264,1 %
Oppklaringsprosent	90 %	87 %	84 %	82 %	81 %	-0,9	-8,0
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	74	95	112	118	124	5,5	49,4

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Bruk og besittelse av dopingmidler ble kriminalisert ved lovendring i 2013. Politiet har i 2018 registrert 563 anmeldelser for dopinglovbrudd etter legemiddeloven. Dette er en reduksjon i forhold til 2017 på 19,3 prosent.

Tabell 8.17 Dopinglovbrudd etter straffeloven, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	1 264	1 002	962	919	813	-11,5 %	-35,7 %
Antall påtaleavgjorte saker	1 248	1 154	942	926	924	-0,2 %	-26,0 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	864	797	684	671	659	-1,8 %	-23,7 %
Oppklaringsprosent	70 %	70 %	73 %	73 %	72 %	-1,1	2,7
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	151	154	166	130	139	8,9	-12,2

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Også når det gjelder dopinglovbrudd etter straffeloven har det vært en nedgang fra 2017 til 2018 i antall anmeldelser, dvs. på 11,5 prosent. Sammenlignet med 2014 har nedgangen vært på hele 35,7 prosent. Nedgangen skyldes politiets kapasitet og prioritering.

I 2018 ble det påtaleavgjort 1 465 forhold som gjaldt dopinglovbrudd (både etter straffeloven og legemiddeloven) og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. Det ble registrert 1 115 unike personer (90 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 31 år.

8.3. Voldslovbrudd

Straffeloven 2005 har i stor grad videreført voldsstraffebudene fra Straffeloven 1902, men det er store endringer i terminologi og systematikk. Det som tidligere ble omtalt som legemsfornærmelse omtales nå som kroppskrenkelse, og legemsbeskadigelse omtales som kroppsskade, uten at det er tilsiktet realitetsendringer.

Voldslovbruddene inneholder flere lovbruddskategorier hvor anmeldelsestilbøyeligheten vil være varierende. Eksempelvis er mishandling i nære relasjoner et område hvor det er grunn til å tro at mørketallene kan være høye.

8.3.1. Voldslovbrudd generelt

Fra 2017 til 2018 økte antallet anmeldelser for voldslovbrudd fra 32 540 til 32 884, en økning på 1,1 prosent. Fra 2014 til 2018 var det en økning på 23,3 prosent, en økning på 6 215 anmeldelser. Som vist i figur 8.3 er det imidlertid store forskjeller mellom ulike voldskategorier, noe som ses nærmere på senere i delkapitlet.

Tabell 8.18 Hovedtall for voldslovbrudd, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	26 669	28 388	31 702	32 540	32 884	1,1 %	23,3 %
Antall påtaleavgjorte saker	27 271	27 406	30 661	30 127	32 877	9,1 %	20,6 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	14 683	14 885	16 618	15 856	17 880	12,8 %	21,8 %
Oppklaringsprosent	56 %	57 %	56 %	55 %	57 %	2,3	1,7
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	127	119	111	121	129	7,7	1,5

Kilde: JUS065, JUS309

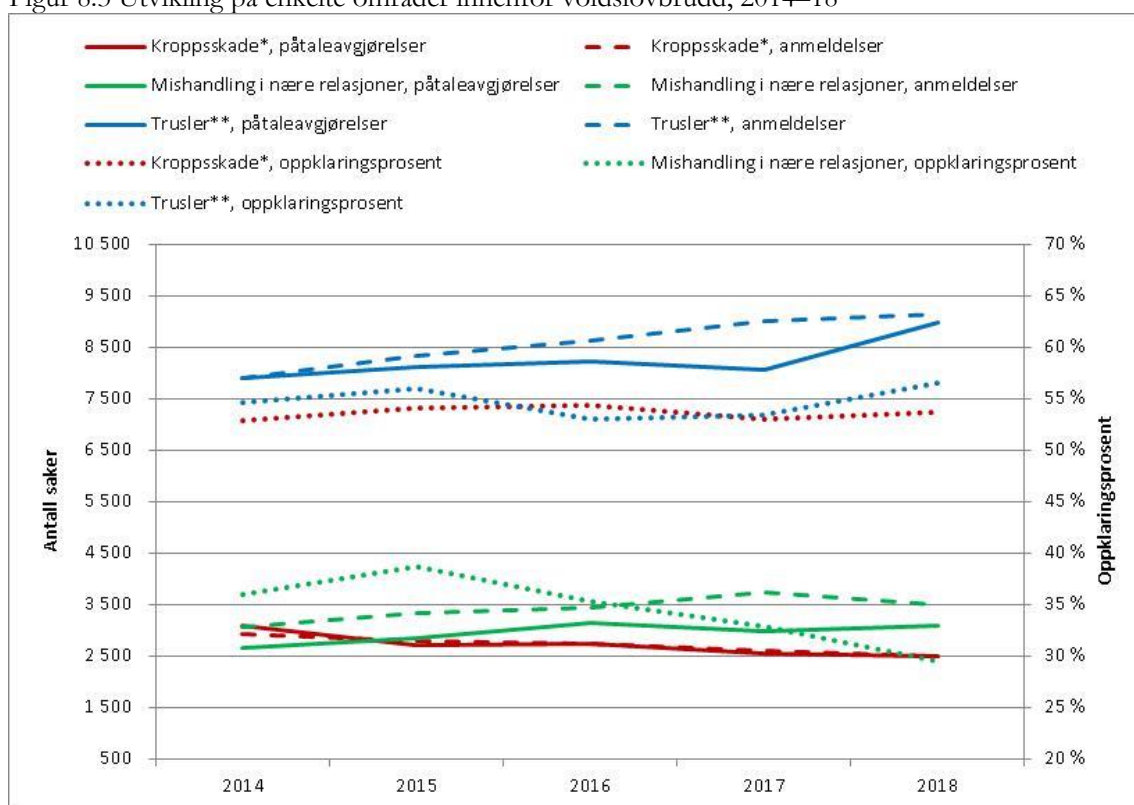
*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 8.19 Hovedtall for voldslovbrudd, 2018

	Antall	Andel av totalt antall
Antall anmeldelser 2018	32 884	10 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018	32 877	10 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	22 135
	Forhold m fnr.	33 095
	Forhold u fnr.	1 116
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	26 182
	Forhold m fnr.	29 154
	Forhold u fnr.	1 861
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019	1 216	16 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

Figur 8.3 Utvikling på enkelte områder innenfor voldslovbrudd, 2014–18

Kilde: JUS065, JUS309

* Med kroppsskade menes her lovbruddskategorien grov kroppskrenkelse og kroppsskade.

** Tall for trusler fra kriminalitetstypen annen er inkludert i tallmaterialet.

Det er flere lovbruddskategorier innenfor voldslovbrudd hvor antall anmeldelser er redusert fra 2017 til 2018, herunder grove kroppskrenkelser og kroppsskader, mishandling i nære relasjoner og menneskehandel. Samtidig ser man en økning i antall anmeldelser for blant annet lovbruddskategoriene trusler og grupper med særskilt vern.

Mishandling i nære relasjoner hadde en nedgang i antallet anmeldelser fra 2017 til 2018 på 5,9 prosent. I perioden fra 2014 til 2017 var det en årlig økning i antallet anmeldelser. Nedgangen fra 2017 til 2018 er således første i 5 års perioden. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker innen denne sakstypen har hatt en økning på 26 dager fra 2017 til 2018.

I 2018 ble det påtaleavgjort 33 095 forhold som gjaldt voldslovbrudd og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse var det registrert 22 135 unike personer (82 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 33 år. Det ble i 2018 registrert 29 154 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 26 182 unike personer med en gjennomsnittsalder på 30 år. 56 prosent var menn.

8.3.2. Drap

Det ble registrert 24 drapssaker (forsettlig og overlagt drap) med 25 ofre og 26 gjerningspersoner i Norge i 2018. I 2017 ble det registrert 25 drapssaker (forsettlig og overlagt drap) med 25 ofre og 29 gjerningspersoner.

I den nasjonale drapsstatistikken utgitt av Kripos fremkommer følgende:

- Det ble registrert 24 drapssaker med 25 ofre og 26 gjerningspersoner
- Det ble registrert ett dobbeltdrap i Trondheim
- 64 prosent av ofrene var menn, og 36 prosent var kvinner
- 62 prosent av gjerningspersonene og 60 prosent av ofrene var norske statsborgere
- Kun én kvinne har vært siktet for drap i 2018, de øvrige siktede var menn
- Over halvparten av gjerningspersonene var ruspåvirket (65 prosent)
- Halvparten av gjerningspersonene var arbeidsledige eller trygdet
- Partner/ekspartnerdrap utgjør en fjerdedel, og samtlige ofre var kvinner
- I fem av de seks partner-/ekspartnerdrapene hadde både gjerningsperson og offer annet statsborgerskap enn norsk

8.3.3. Grov kroppskrenkelse og kroppsskade

I lovbruddskategorien er statistikkgruppene som omhandler grov kroppskrenkelse og kroppsskade fra straffelov 2005 inkludert, i tillegg til statistikkgrupper som tilsvarer disse gruppene i straffelov 1902. Nøyaktig hvilke statistikkgrupper som er inkludert fremkommer av vedlegg 3.

Antallet anmeldelser er fra 2017 til 2018 redusert med 4,1 prosent. Fra 2014 til 2018 var det en nedgang på 14,9 prosent.

Tabell 8.20 Grov kroppskrenkelse og kroppsskade, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	2 920	2 803	2 730	2 592	2 485	-4,1 %	-14,9 %
Antall påtaleavgjorte saker	3 086	2 718	2 744	2 560	2 507	-2,1 %	-18,8 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	1 602	1 437	1 461	1 327	1 315	-0,9 %	-17,9 %
Oppklaringsprosent	53 %	54 %	54 %	53 %	54 %	0,7	0,9
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	97	96	100	123	141	17,8	44,4

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 8.21 Grov kroppskrenkelse og kroppsskade, 2018

	Antall	Andel av volds- lovbrudd
Antall anmeldelser 2018	2 485	8 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018	2 507	8 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	2 509
	Forhold m fnr.	2 857
	Forhold u fnr.	129
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	2 478
	Forhold m fnr.	2 535
	Forhold u fnr.	100
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019	51	4 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

Saksbehandlingstiden for oppklarte saker har fra 2014 til 2018 hatt en økning, fra 97 dager i 2014 til 141 dager i 2018. Oppklaringsprosenten har i den samme perioden vært stabil, og variert mellom 53 og 54 prosent.

I 2018 ble det påtaleavgjort 2 857 forhold som gjaldt grov kroppskrenkelse og kroppsskade og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse ble det registrert 2 509 unike personer (90 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 28 år. Det ble i 2018 registrert 2 535 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 2 478 unike personer med en gjennomsnittsalder på 32 år. 80 prosent var menn.

8.3.4. Mishandling i nære relasjoner

Mishandling i nære relasjoner omfatter mishandling med og uten kroppskrenkelse. Antall anmeldelser har vært jevnt stigende fra 2014 til 2017, og har økt med 14,1 prosent i femårsperioden fra 2014 til 2018. Fra 2017 til 2018 var det imidlertid en nedgang i antall anmeldelser på 5,9 prosent.

Tabell 8.22 Mishandling i nære relasjoner, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	3 076	3 337	3 450	3 729	3 509	-5,9 %	14,1 %
Antall påtaleavgjorte saker	2 657	2 840	3 144	2 989	3 091	3,4 %	16,3 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	924	1 058	1 056	936	853	-8,9 %	-7,7 %
Oppklaringsprosent	36 %	39 %	35 %	33 %	30 %	-3,3	-6,5
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	219	216	211	206	231	25,6	12,1

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 8.23 Mishandling i nære relasjoner, 2018

		Antall	Andel av volds- lovbrudd
Antall anmeldelser 2018		3 509	11 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018		3 091	9 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	2 980	13 %
	Forhold m fnr.	3 622	11 %
	Forhold u fnr.	73	7 %
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	4 696	18 %
	Forhold m fnr.	5 004	17 %
	Forhold u fnr.	83	4 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019		504	41 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

91 prosent av anmeldelsene innen lovbruddskategorien mishandling i nære relasjoner var i 2018 mishandling med kroppskrenkelse. I 2017 var tilsvarende tall 89 prosent.

Forhold som kan forklare endringene i antall anmeldelser er blant annet:

- En stor del av økningen fra 2014 til 2018 antas å være avdekking av mørketall som følge av økt oppmerksomhet mot lovbruddene, og er en ønsket utvikling.
- Informasjonskampanjen "Hvor lite skal du finne deg i" (Kripos) har som målsetting å gi økt kunnskap om vold i nære relasjoner og hva politiet kan bistå med, samt trygge flere voldsutsatte til å søke hjelp og komme ut av den voldelige situasjonen⁶⁴. NKVTS har laget nettportalen

⁶⁴ <http://www.hvorlite.no/>

dinutvei.no, som er en nasjonal veiviser til hjelpetilbud, informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner, voldtekt og andre seksuelle overgrep⁶⁵.

- Politiets fokus på familievoldsanalyse, og bruk av verktøy i dette arbeidet, kan ha bidratt til at trussel- og voldsutsatte føler seg tryggere på at de blir ivaretatt, noe som kan stimulere til at flere anmelder.
- Den nære relasjonen mellom fornærmede og voldsutøver kan føre til at fornærmede ikke ønsker å anmelde straffbare forhold.

I 2018 ble det påtaleavgjort 3 622 forhold som gjaldt mishandling i nære relasjoner og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse ble det registrert 2 980 unike personer (72 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 38 år. Det ble i 2018 registrert 5 004 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 4 696 unike personer med en gjennomsnittsalder på 18 år. 36 prosent er menn.

Det bemerkes at Høyesterett⁶⁶ har slått fast at barn *kan* være fornærmet dersom de er vitne til mishandling av nærstående. Disse barna inngår i tallgrunnlaget.

8.3.5. Trusler

Lovbruddskategorien trusler omfatter en rekke ulike straffbare forhold, blant annet trusler mot polititjenestemenn/-kvinner og andre særskilt utsatte yrkesgrupper, samt trusler med våpen og farlige redskaper. Trusler, forulemping og hindring av offentlige tjenestemenn og andre særskilte yrkesgrupper er nå tilordnet voldslovbruddene, mens de før ikrafttreden av Straffeloven 2005 var tilordnet kriminalitetstypen annen. I omtalen nedenfor er også tall for trusler fra kriminalitetstypen annen *inkludert* i tallmaterialet.

Tabell 8.24 Trusler, 2014-18**

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	7 911	8 342	8 640	9 008	9 143	1,5 %	15,6 %
Antall påtaleavgjorte saker	7 904	8 130	8 218	8 055	8 988	11,6 %	13,7 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	4 102	4 274	4 076	3 976	4 664	17,3 %	13,7 %
Oppklaringsprosent	55 %	56 %	53 %	53 %	56 %	3,1	1,8
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	130	120	118	123	136	13,3	6,2

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

** Tallene inkluderer også trusler som i gammel straffelov var inkludert i kriminalitetstypen annen.

⁶⁵ <https://dinutvei.no/om-portalen>

⁶⁶ Rettstidene 2010 s. 949

Tabell 8.25 Trusler, 2018*

		Antall
Antall anmeldelser 2018		9 143
Antall påtaleavgjorte saker 2018		8 988
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	6 135
	Forhold m fnr.	8 512
	Forhold u fnr.	305
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	7 171
	Forhold m fnr.	7 623
	Forhold u fnr.	984
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019		224

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

* Tallene inkluderer også trusler som i gammel straffelov var inkludert i kriminalitetstypen annen.

Trusler med skytevåpen og kniv eller andre liknende redskaper, grove inkludert, utgjorde 15 prosent av alle anmeldte trusler i 2018. I 2014 og 2017 var det tilsvarende tallet 14 og 15 prosent.

I 2018 ble det påtaleavgjort 8 512 forhold som gjaldt trusler og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. I disse ble det registrert 6 135 unike personer (87 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 34 år. Det ble i 2018 registrert 7 623 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 7 171 unike personer med en gjennomsnittsalder på 36 år. 56 prosent er menn.

I forbindelse med ikrafttredelse av Straffeloven 2005 er det opprettet nye koder under lovbruddskategorien trusler og det er nå særskilte koder for særlig utsatte yrkesgrupper, herunder helsepersonell, transportarbeider, og personer som har ansvar for opplæring i grunnskole eller videregående skole. I 2018 (2017-tall) ble det registrert 807 (709) anmeldelser vedrørende trusler mot politi, 203 (153) trusler mot helsepersonell, 557 (710) trusler mot annen offentlig tjenestemann, 28 (37) trusler mot transportarbeider og 23 (18) trusler mot personer som har ansvar for opplæring i grunnskole eller videregående skole. Det påpekes at enkelte trusler som var rettet mot ovennevnte yrkesgrupper kan ha blitt registrert med en annen statistikk-kode. Tallene i dette avsnittet er også med i kategorien under; grupper med særskilt vern.

8.3.6. Grupper med særskilt vern

Enkelte grupper er gitt et særskilt strafferettslig vern mot vold og trusler, jf. straffeloven §§ 155 og 286. I tillegg er det straffbart å hindre eller forulempe en offentlig tjenestemann i forbindelse med vedkommendes tjenesteutførelse, jf. straffeloven § 156. Straffeloven §§ 155 og 156 verner personer som utøver offentlig myndighet på vegne av stat eller kommune, eller som har slik kompetanse i kraft av sin stilling, som eksempelvis saksbehandlere i statlig og kommunal sektor, politi, ansatte i fengselsvesenet, dommere og oppsynspersonell. Helsepersonell, transportarbeidere og lærere er gitt et særskilt vern mot vold utøvet for å påvirke deres yrkesutøvelse i straffeloven § 286.

Hvilke statistikkgrupper som inngår i denne kategorien er angitt i vedlegg 3. Siden disse statistikkgruppene innbefatter både grupper fra kriminalitetstypen vold og kriminalitetstypen annen er ikke andel av kriminalitetstypene oppgitt i tabell 8.27.

Tabell 8.26 Grupper med særskilt vern, 2014-18**

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	4 725	5 016	5 674	5 826	6 084	4,4 %	28,8 %
Antall påtaleavgjorte saker	4 745	4 838	5 407	5 386	5 966	10,8 %	25,7 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	4 331	4 410	4 803	4 659	5 237	12,4 %	20,9 %
Oppklaringsprosent	92 %	93 %	90 %	88 %	89 %	0,9	-2,9
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	91	88	91	100	110	9,6	19,3

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

** Inkluderer statistikkgrupper både fra kriminalitetstype vold og annen

Tabell 8.27 Grupper med særskilt vern, 2018*

		Antall
Antall anmeldelser 2018		6 084
Antall påtaleavgjorte saker 2018		5 966
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	3 720
	Forhold m fnr.	5 738
	Forhold u fnr.	249
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	1 111
	Forhold m fnr.	1 222
	Forhold u fnr.	512
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019		108

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

* Inkluderer statistikkgrupper både fra kriminalitetstype vold og annen

Som vist i tabell 8.26 var det fra 2017 til 2018 en økning på 4,4 prosent i antall anmeldelser, mens det fra 2014 til 2018 var en økning på 28,8 prosent. Oppklaringsprosenten har i perioden variert mellom 88 og 93 prosent.

I 2018 ble det påtaleavgjort 5 738 forhold som gjaldt lovbrudd mot grupper med særskilt vern og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse ble det registrert 3 720 unike personer (83 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 31 år. Det ble i 2018 registrert 1 222 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 1 111 unike personer med en gjennomsnittsalder på 39 år. 54 prosent var menn.

8.3.7. Menneskehandel

Menneskehandel er grenseoverskridende, organisert kriminalitet og et alvorlig brudd på grunnleggende menneskerettigheter. Sårbare mennesker blir utnyttet av organiserte kriminelle til prostitusjon, tvangsarbeid, tigging, mv.

I 2018 ble det registrert 45 anmeldelser for menneskehandel. Antall anmeldelser er på samme nivå som 2016 og 2017, men 57,1 prosent lavere enn i 2014.

Av de 45 anmeldte lovbruddene i 2018 dreide majoriteten (53 prosent) seg om utnyttelse til prostitusjon eller andre seksuelle formål. 11 saker var knyttet opp til grov menneskehandel (7 prostitusjonssaker, 2 tvangsarbeidssaker og 2 tilretteleggingssaker). I 2017 var det anmeldt 5 grove menneskehandelsaker, som alle var prostitusjonssaker.

Tabell 8.28 Menneskehandel (inkl. grov menneskehandel), 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	105	62	46	46	45	-2,2 %	-57,1 %
Antall påtaleavgjorte saker	101	53	68	44	36	-18,2 %	-64,4 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	51	20	13	4	10	150,0 %	-80,4 %
Oppklaringsprosent	54 %	42 %	22 %	11 %	32 %	21,1	-21,4
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	155	338	363	235	362	126,6	206,2

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 8.29 Menneskehandel (inkl. grov menneskehandel), 2018

	Antall	Andel av volds- lovbrudd
Antall anmeldelser 2018	45	0 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018	36	0 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	25
	Forhold m fnr.	26
	Forhold u fnr.	13
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	6
	Forhold m fnr.	6
	Forhold u fnr.	32
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019	12	1 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

* 4 mistenkte/siktede/domfelte og 9 fornærmede hvor det ikke er oppgitt fødselsnummer.

Politiet har fått mer kunnskap om menneskehandel og større erkjennelse av at menneskehandel også finner sted i Norge, men antall anmeldelser er av ulike årsaker fortsatt lavt. Svært mange av ofrene for menneskehandel tør ikke, kan ikke eller ønsker ikke å anmelde utnyttelsen. En grunn til det lave antallet anmeldelser kan også være at saker om menneskehandel ved prostitusjon eller seksuell yttelse bevismessig kan henføres under andre straffebestemmelser (formidling av prostitusjon) på grunn av utfordringen med å avdekke utnyttelsesaspektet.

Anmeldelsestallene for menneskehandel speiler i stor grad politiets innsats på området. 5 av 12 politidistrikter hadde per 1. januar 2018 egen menneskehandelsgruppe. De resterende 7 distriktene startet i løpet av 2018 arbeidet med etablering av særskilte fagmiljøer. Politiets nasjonale kompetansegruppe mot menneskehandel skal bidra til økt fenomenforståelse og kunnskap om menneskehandel i norsk politi. Hovedfokuset til kompetansegruppen i 2018 var opplæring av medarbeidere i de nye menneskehandelsgruppene. Det er gjennomført et samarbeidsmøte mellom A-krimsenderne og menneskehandelsgruppene, og et bedret samarbeid vil også kunne bidra til økte anmeldelsestall.

8.4. Seksuallovbrudd

I Straffeloven 2005 betegnes både seksuell omgang og kvalifisert seksuell handling med barn under 14 år som voldtekt, jf. straffeloven § 299 bokstav c. Dette er gjort for å styrke barns vern mot overgrep og for å signalisere alvoret i seksuelle overgrep mot barn. Det innebærer også en understrekning av at barn under den seksuelle lavalder ikke kan samtykke i seksuell omgang.

Seksuallovbrudd kan både bestå av fysiske overgrep og overgrep som ikke involverer fysisk kontakt mellom offer og gjerningsperson.

8.4.1. Seksuallovbrudd generelt

Antall anmeldelser for seksuallovbrudd totalt har økt med 5,0 prosent fra 2017 til 2018. Fra 2014 til 2018 økte antallet anmeldelser for seksuallovbrudd med 75,2 prosent. Økningen fra 2017 til 2018 er den laveste årlige økningen de siste 5 år.

Tabell 8.30 Hovedtall for seksuallovbrudd, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	4 779	5 704	7 066	7 978	8 374	5,0 %	75,2 %
Antall påtaleavgjorte saker	4 963	5 261	6 166	6 859	8 439	23,0 %	70,0 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	2 868	3 097	3 752	3 971	5 151	29,7 %	79,6 %
Oppklaringsprosent	60 %	62 %	64 %	61 %	64 %	2,9	3,9
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	157	165	159	171	208	36,9	51,1

Kilde: JUS065, JUS309

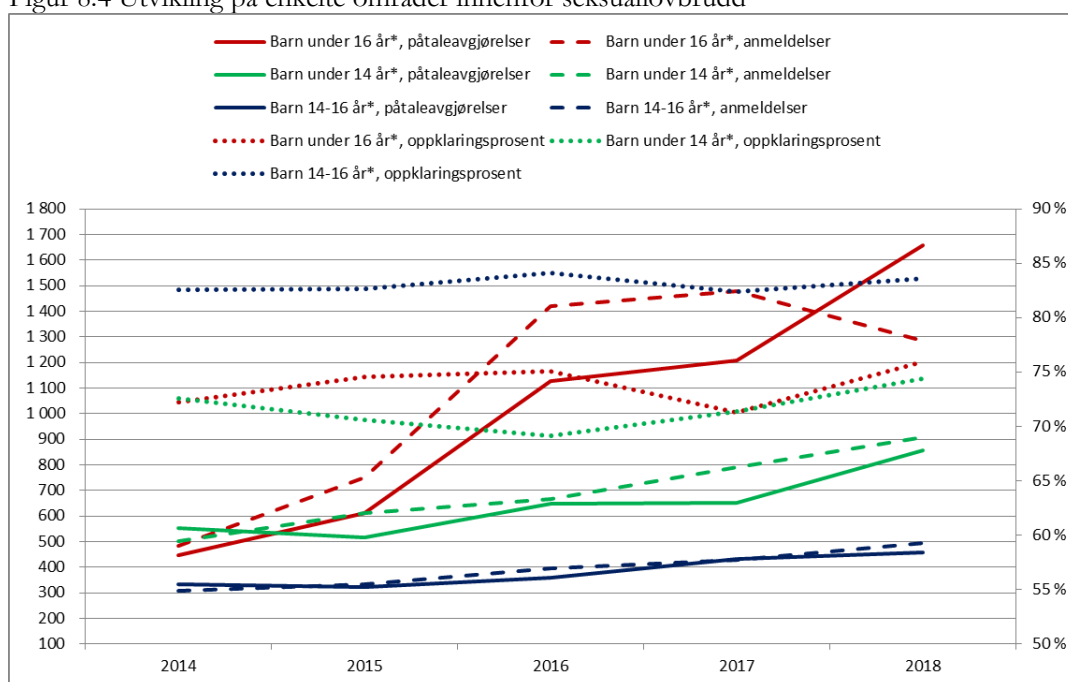
*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 8.31 Hovedtall for seksuallovbrudd, 2018

	Antall	Andel av totalt antall
Antall anmeldelser 2018	8 374	3 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018	8 439	3 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	4 636
	Forhold m fnr.	7 798
	Forhold u fnr.	162
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	6 007
	Forhold m fnr.	6 986
	Forhold u fnr.	288
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019	927	12 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

Figur 8.4 Utvikling på enkelte områder innenfor seksuallovbrudd

Kilde: JUS065, JUS309

* Med "Barn under 16 år" menes kategorien Seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år. Med "Barn 14–16 år" menes Seksuell omgang med barn 14–16 år. Med "Barn under 14 år" menes Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år

Det er lovbruddskategoriene seksuell omgang med barn 14–16 år og overgrepsmateriale og pornografi som hadde den største økningen i anmeldelser fra 2017 til 2018, med en økning for begge på 15,6 prosent.

Antall oppklarte seksuallovbrudd økte med 79,6 prosent fra 2014 til 2018. Den største økningen er innenfor kategorien seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år der antall oppklarte saker økte med 287,5 prosent fra 2014 til 2018. Årsaken er de nettrelaterte sakene der politidistriktene gjennom sin etterforskning har identifisert et stort antall fornærmede og dermed oppklarer mange saker.

I 2018 ble det påtaleavgjort 7 798 forhold som gjaldt seksuallovbrudd og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. I disse ble det registrert 4 636 unike personer (96 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 32 år. Det ble i 2018 registrert 6 986 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 6 007 unike personer med en gjennomsnittsalder på 18 år. 20 prosent var menn.

8.4.2. Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år

Seksuell omgang med barn mv. under 14 år betegnes etter Straffeloven 2005, jf. § 299, som voldtekt. Bestemmelsen setter ikke krav om at handlingene skal være oppnådd ved vold eller truende adferd mv. Ved siden av seksuell omgang omfattes også det å få et barn til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv eller å foreta kvalifiserte seksuelle handlinger med barn under 14 år. Handlinger som typisk vil falle inn under sistnevnte alternativ er berøring av nakne kjønnsorganer.

Det bemerkes at barn under 14 år også er representert i lovbruddskategorien omtalt under kapittel 8.4.4 seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor

barn u/16 år. En oversikt over hvilke statistikkgrupper som er inkludert i de ulike kategoriene er gitt i vedlegg 3.

Tabell 8.32 Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	502	611	668	791	907	14,7 %	80,7 %
Antall påtaleavgjorte saker	554	517	649	650	855	31,5 %	54,3 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	386	344	424	442	605	36,9 %	56,7 %
Oppklaringsprosent	73 %	71 %	69 %	71 %	74 %	3,0	1,9
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	185	187	175	194	191	-3,1	6,3

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 8.33 Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år, 2018

	Antall	Andel av seksual- lovbrudd
Antall anmeldelser 2018	907	11 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018	855	10 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	594 13 %
	Forhold m fnr.	836 11 %
	Forhold u fnr.	4 2 %
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	780 13 %
	Forhold m fnr.	808 12 %
	Forhold u fnr.	18 6 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019	107	12 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

Anmeldelsene for seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år økte med 14,7 prosent fra 2017 til 2018, og med 80,7 prosent fra 2014 til 2018. Det er de internettrelaterte sakene som er årsaken til økningen.

I denne kategorien ble det i 2018 anmeldt 907 saker, mens 855 saker ble påtaleavgjort.. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker gikk ned 3 dager i 2018 i forhold til 2017, fra 194 til 191 dager. Samtidig økte oppklaringsprosenten med 3 prosentpoeng, til 74 prosent i 2018, noe som er den høyeste oppklaringsprosent i femårsperioden.

I 2018 ble det påtaleavgjort 836 forhold som gjaldt seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år, og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse er det registrert 594 unike personer (94 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 32 år. Det ble i 2018 registrert 808 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 780 unike personer med en gjennomsnittsalder på 9 år. 37 prosent er menn.

8.4.3. Seksuell omgang med barn 14–16 år

Seksuell omgang med barn i alderen 14 - 16 år betegnes ikke som voldtekt, slik som for barn under 14 år, så fremt ikke forholdet omfatter de subjektive og objektive straffbarhetsvilkårene som fremgår av voldtektsbestemmelsen i straffeloven § 291 (bruk av makt, tvang eller seksuell omgang med en forsvarsløs person).

Det bemerkes at barn på 14 og 15 år også er representert i lovbruddskategorien omtalt under kapittel 8.4.4 Seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år. En oversikt over hvilke statistikkgrupper som er inkludert i de ulike kategoriene er gitt i vedlegg 3.

Tabell 8.34 Seksuell omgang med barn 14–16 år, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	308	333	397	429	496	15,6 %	61,0 %
Antall påtaleavgjorte saker	334	322	358	432	459	6,3 %	37,4 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	270	257	292	342	376	9,9 %	39,3 %
Oppklaringsprosent	83 %	83 %	84 %	82 %	84 %	1,1	1,0
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	183	186	207	193	207	14,4	24,2

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 8.35 Seksuell omgang med barn 14–16 år, 2018

		Antall	Andel av seksual- lovbrudd
Antall anmeldelser 2018		496	6 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018		459	5 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	321	7 %
	Forhold m fnr.	446	6 %
	Forhold u fnr.	7	4 %
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	434	7 %
	Forhold m fnr.	462	7 %
	Forhold u fnr.	29	10 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019		54	6 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

Antall anmeldelser økte med 15,6 prosent fra 2017 til 2018, fra 429 til 496 anmeldelser.

Oppklaringsprosenten har vært stabil i femårsperioden, fra 82 til 84 prosent.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker økte med 14 dager fra 2017 til 2018, fra 193 i 2017 til 207 i 2018, men er i 2018 på samme nivå som i 2016.

I 2018 ble det påtaleavgjort 446 forhold som gjaldt seksuell omgang med barn 14–16 år og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse ble det registrert 321 unike personer (97 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 26 år. Det ble i 2018 registrert 462 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 434 unike personer med en gjennomsnittsalder på 14 år. 27 prosent var menn.

8.4.4. Seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år

Tabell 8.36 Seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	485	751	1 421	1 479	1 286	-13,0 %	165,2 %
Antall påtaleavgjorte saker	447	610	1 127	1 209	1 659	37,2 %	271,1 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	312	442	804	804	1 209	50,4 %	287,5 %
Oppklaringsprosent	72 %	75 %	75 %	71 %	76 %	4,6	3,7
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	164	183	146	162	256	94,2	92,8

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 8.37 Seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år, 2018

	Antall	Andel av seksuallovbrudd
Antall anmeldelser 2018	1 286	15 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018	1 659	20 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	755 16 %
	Forhold m fnr.	1 539 20 %
	Forhold u fnr.	15 9 %
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	1 161 19 %
	Forhold m fnr.	1 218 17 %
	Forhold u fnr.	32 11 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019	134	14 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

Det var en betydelig økning i antallet anmeldelser i perioden fra 2014 til 2017. Fra 2017 til 2018 er det en nedgang på 13,0 prosent, fra 1 479 til 1 286 anmeldelser.

Det ble påtaleavgjort betydelig flere saker enn det ble anmeldt i 2018. Dette er i stor grad knyttet opp mot noen store sakskompleks med mange saker/fornærmede.

Oppklaringsprosenten økte fra 71 i 2017 til 76 prosent i 2018, men den var på 75 prosent både i 2015 og 2016. Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for oppklarte saker økte fra 162 til 256 dager fra 2017 til 2018, og kan indikere at det i 2018 ble påtaleavgjort en del restansesaker.

I 2018 ble det påtaleavgjort 1 539 forhold som gjaldt seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse var det registrert 755 unike personer (96 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 32 år. Det ble i 2018 registrert 1 218 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 1 161 unike personer med en gjennomsnittsalder på 11 år. 27 prosent var menn.

8.4.5. Voldtekt

Lovbruddskategorien voldtekt omfatter ikke seksuell omgang med barn under 14 år som etter Straffeloven 2005 betegnes som voldtekt. Disse lovbruddene er omhandlet i kategorien Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år i kapittel 8.4.2.

Tabell 8.38 Voldtekt, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	1 217	1 364	1 663	1 619	1 758	8,6 %	44,5 %
Antall påtaleavgjorte saker	1 223	1 286	1 405	1 570	1 700	8,3 %	39,0 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	387	446	513	534	524	-1,9 %	35,4 %
Oppklaringsprosent	34 %	37 %	39 %	36 %	33 %	-3,1	-0,6
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	168	172	176	183	229	46,2	61,4

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 8.39 Voldtekt, 2018

		Antall	Andel av seksual- lovbrudd
Antall anmeldelser 2018		1 758	21 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018		1 700	20 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	1 438	31 %
	Forhold m fnr.	1 567	20 %
	Forhold u fnr.	60	37 %
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	1 684	28 %
	Forhold m fnr.	1 743	25 %
	Forhold u fnr.	31	11 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019		176	19 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

Antall anmeldelser økte med 8,6 prosent fra 2017 til 2018, fra 1 619 til 1 758 anmeldelser. Fra 2014 til 2018 økte antallet anmeldelser med 44,5 prosent.

Antall anmeldelser synes å stabilisere seg noe, etter en stor økning de siste årene. Antall festvoldtekter holder seg stabilt høyt, de siste årene har disse representert ca. 40 prosent av alle voldtekter. Etter Kripas' oppfatning er det grunn til å tro at økt åpenhet omkring temaet, med blant annet ulike former for kampanjer, gjør at flere velger å anmelde⁶⁷.

Antall påtaleavgjorte saker økte med 8,3 prosent fra 2017 til 2018, mens gjennomsnittlig saksbehandlingstid hadde en betydelig økning.

I 2018 ble det påtaleavgjort 1 567 forhold som gjaldt voldtekt og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse ble det registrert 1 438 unike personer (98 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 28 år. Det ble i 2018 registrert 1 743 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 1 684 unike personer med en gjennomsnittsalder på 24 år. 6 prosent var menn.

⁶⁷ Voldtektssituasjonen i Norge 2017, utgitt juni 2018

Det er foretatt en rekke undersøkelser av mørketallsproblematikk knyttet til voldtekt, noe som er nærmere omtalt i vedlegg V2.4.3.

8.4.6. Overgrepsmateriale og pornografilovbrudd

Lovbruddskategorien overgrepsmateriale og pornografilovbrudd omfatter fremvisning og fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller som seksualiserer barn, og pornografilovbrudd.

Tabell 8.40 Overgrepsmateriale og pornografilovbrudd, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	395	585	848	1 539	1 779	15,6 %	350,4 %
Antall påtaleavgjorte saker	561	498	645	1 013	1 638	61,7 %	192,0 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	476	410	525	842	1 383	64,3 %	190,5 %
Oppklaringsprosent	87 %	84 %	85 %	85 %	86 %	1,1	-1,5
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	193	233	197	195	219	24,2	25,9

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager

Tabell 8.41 Overgrepsmateriale og pornografilovbrudd, 2018

	Antall	Andel av seksual- lovbrudd
Antall anmeldelser 2018	1 779	21 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018	1 638	19 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	814 18 %
	Forhold m fnr.	1 650 21 %
	Forhold u fnr.	6 4 %
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	791 13 %
	Forhold m fnr.	915 13 %
	Forhold u fnr.	122 42 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019	271	29 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

Antallet anmeldelser økte med 15,6 prosent fra 2017 til 2018. Fra 2014 til 2018 økte antallet anmeldelser med hele 350,4 prosent, fra 395 anmeldelser i 2014 til 1 779 anmeldelser i 2018. I all hovedsak gjelder anmeldelsene fremvisning og fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller som seksualiserer barn

Årsaken til økningen er at flere politidistrikter har etterforsket store internettrelaterte saker med mange fornærmede der det har blitt tatt beslag i mange lagringsenheter. Økt hastighet på internett og større kapasitet på hver lagringsenhet gjør at politiets beslag av overgrepsmateriale (bilder og film som inneholder seksuelle overgrep mot barn) har økt betydelig de senere årene.

I 2018 ble det påtaleavgjort 1 650 forhold som gjaldt overgrepsmateriale og pornografilovbrudd og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse ble det registrert 814 unike personer (93 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 32 år. Det ble 2018 registrert 915 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 791 unike personer med en gjennomsnittsalder på 14 år. 54 prosent var menn.

8.4.7. Annet eller uspesifisert seksuallovbrudd

Lovbrudd som er tilordnet kriminalitetstypen seksuallovbrudd, men som ikke er tilordnet noen av lovbruddskategoriene omtalt tidligere, omfatter en rekke straffbare forhold som for eksempel seksuell handling uten samtykke og seksuelt krenkende atferd. I 2018 sto kategorien for 2 148 av totalt 8 374 anmeldelser innenfor seksuallovbrudd.

Antall anmeldelser har økt med 14,7 prosent fra 2014 til 2018, og fra 2017 til 2018 med 1,3 prosent.

Tabell 8.42 Annet eller uspesifisert seksuallovbrudd, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall anmeldelser	1 872	2 060	2 069	2 121	2 148	1,3 %	14,7 %
Antall påtaleavgjorte saker	1 844	2 028	1 982	1 985	2 128	7,2 %	15,4 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	1 037	1 198	1 194	1 007	1 054	4,7 %	1,6 %
Oppklaringsprosent	59 %	62 %	63 %	55 %	54 %	-1,0	-5,1
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	118	122	126	135	138	2,8	20,7

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Tabell 8.43 Annet eller uspesifisert seksuallovbrudd, 2018

	Antall	Andel av seksual- lovbrudd
Antall anmeldelser 2018	2 148	26 %
Antall påtaleavgjorte saker 2018	2 128	25 %
Mistenkt - påtaleavgjort 2018	Unike personer	1 452 31 %
	Forhold m fnr.	1 760 23 %
	Forhold u fnr.	70 43 %
Fornærmede - saker anmeldt 2018	Unike personer	1 754 29 %
	Forhold m fnr.	1 840 26 %
	Forhold u fnr.	56 19 %
Antall restanser eldre enn 12 måneder per 1. januar 2019	185	20 %

Kilde: JUS065, JUS309, PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019, PSV

Antall påtaleavgjorte saker økte med 7,2 prosent fra 2017 til 2018, mens gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker økte fra 135 til 138 dager. Oppklaringsprosenten var 54 prosent i 2018, mot 55 prosent i 2017.

I 2018 ble det påtaleavgjort 1 760 forhold som gjaldt annet eller uspesifisert seksuallovbrudd og hvor det var en mistenkt registrert med fødselsnummer. For disse ble det registrert 1 452 unike personer (96 prosent menn) som hadde en gjennomsnittsalder ved gjerningstidspunktet på 36 år. Det ble 2018 registrert 1 840 forhold med fornærmede (som har fødselsnummer), hvorav 1 754 unike personer med en gjennomsnittsalder på 22 år. 13 prosent var menn.

8.5. Hatkriminalitet

Hatkriminalitet defineres ofte som lovbrudd som er motivert av negative holdninger til faktisk eller oppfattet etnisitet, religion, homofil orientering og/eller nedsatt funksjonsevne. Hatkriminalitet er således ikke avgrenset til bestemte straffebud i straffeloven, men benyttes gjerne om forhold hvor straffeloven § 77 bokstav i kan komme til anvendelse og begrunne en skjerpet straffereaksjon.

En straffbar handling vil kategoriseres som hatkriminalitet i politiets register enten ved at det straffbare forholdet rammes av bestemmelser i straffeloven som er å betrakte som hatkriminalitet, det vil si straffeloven §§ 185 og 186, eller ved at anmeldelser som gjelder andre straffebestemmelser blir særskilt merket som hatkriminalitet ut fra antatt hatmotiv i politiets register BL/STRASAK.

Hatmotivert kriminalitet har de siste årene fått økt offentlig oppmerksomhet, nasjonalt og internasjonalt. Den er alvorlig både for dem som rammes direkte og for de den rammer indirekte ved at den skaper frykt. Flere strategier og handlingsplaner har tiltak for å bedre statikkgrunnlaget, og dermed kunnskap om hatkriminalitet. Som følge av dette vil presentasjon av hatkriminalitet skille seg noe fra andre utvalgte kriminalitetsområder⁶⁸.

Statistikk over hatkriminalitet er tidligere publisert i egen rapport, men inngår nå som en del av STRASAK-rapporten. Statistikkgrunnlaget er tatt ut på et tidligere tidspunkt på året enn i de tidligere rapportene om hatkriminalitet og dette kan ha noe betydning for tallmaterialet. Saker som registreres som hatkriminalitet vil ikke alltid bli vurdert som dette når det fattes en påtaleavgjørelse, og saker som ikke ble registrert som hatkriminalitet ved anmeldelse vil kunne bli vurdert som hatkriminalitet på påtaletidspunktet.

Uttrekk av dataene er ellers gjort på samme måte som tidligere år. Det vil si at det er trukket ut anmeldelser som er merket med hatmotiv og/eller anmeldelser som "direkte" innebærer hatkriminalitet (straffeloven §§ 185 og 186, og tilsvarende bestemmelser etter Straffeloven 1902 der disse er aktuelle)⁶⁹.

Registrering på bakgrunn av motiv skiller seg ut fra politiets registrering av anmeldelser for øvrig ved at det legges vekt på en subjektiv oppfatning fra de involverte eller hos den som registrerer av hva som har vært bakgrunn eller motiv. Å fastslå motiv bak et lovbrudd kan være vanskelig. Motivet er ofte uklart innledningsvis og forklaringene fra de involverte kan være ulike. I og med at det alltid vil være et element av skjønn, er det ikke mulig å sikre at ethvert hatmotivert lovbrudd avdekkes og blir korrekt registrert. Derav brukes uttrykket "doble mørketall" – et uttrykk for at politiet ikke blir kjent med alle straffbare forhold og at kjente forhold ikke nødvendigvis blir korrekt registrert i politiets straffesakssystem. Dette viser at det er utfordrende å presentere et godt og representativt tallmateriale basert på anmeldte forhold.

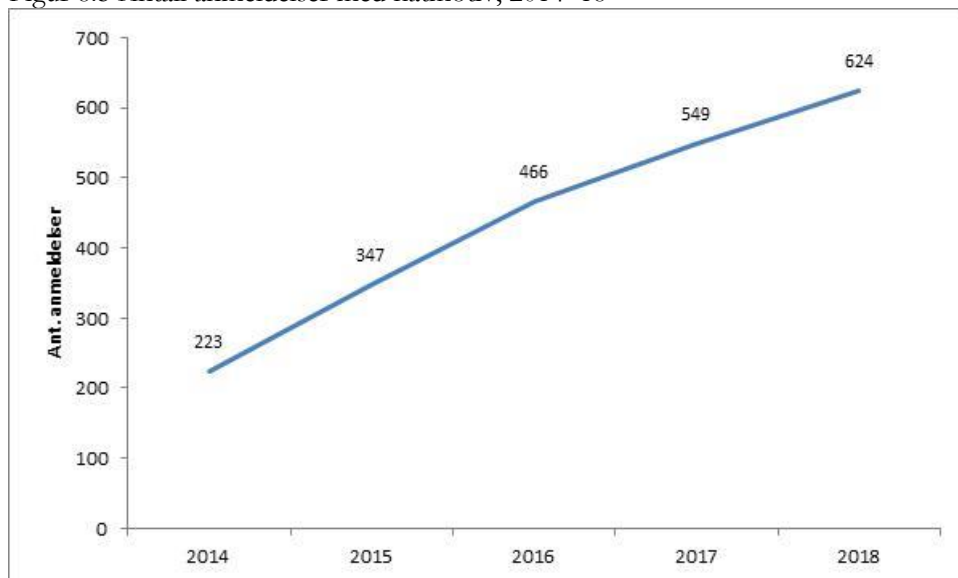
⁶⁸ Regjeringens strategi for hatefulle ytringer (2016-2020) tiltak 12, Regjeringens handlingsplan mot antisemittisme 2016-2020 tiltak 6, Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk 2017-2020 tiltak 19

⁶⁹ Metode for uttrekk av statistikk er gitt i kapittel 5.1 i *Hatkriminalitet – Veileder for registrering av hatkriminalitet* (Politidirektoratet 2018)

8.5.1. Antall anmeldelser

I 2018 ble det anmeldt 622 tilfeller av hatmotivert kriminalitet. Dette betyr at antallet anmeldelser har økt med 13,7 prosent fra 2017 til 2018. Det har vært en jevn sammenhengende økning siden 2014, men økningen er ikke fullt så kraftig de siste to årene som i første del av perioden.

Figur 8.5 Antall anmeldelser med hatmotiv, 2014–18

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 02.01.13, 02.01.14, 16.02.15, 04.04.16, 09.08.17, 20.04.18 og 04.01.19)

Hatkriminalitet fordelt etter politidistrikt

39 prosent av alle anmeldelser i 2018 var registrert i Oslo politidistrikt, og Oslo er det distriktet som har hatt størst økning i antall anmeldelser siden 2015. Alle politidistrikt har hatt en økning i antall saker fra 2015 til 2018.

Det er til dels store variasjoner i antall anmeldelser mellom de enkelte politidistrikt. Dette er naturlig sett hen til distriktenes ulike størrelse. Samtidig vil varierende kompetanse i politidistriktene kunne påvirke antallet. Ved utgivelsen av en egen veileder for registrering av hatkriminalitet⁷⁰, som ble distribuert til politidistriktene i september 2018, er formålet å bidra til økt avdekking og riktig registrering av hatkriminalitet, og slik kunne gi et mer riktig bilde av saksomfang.

⁷⁰ Hatkriminalitet – Veileder for registrering av hatkriminalitet (Politidirektoratet 2018)

Tabell 8.44 Antall anmeldelser med hatmotiv fordelt på politidistrikt, 2015-18*

Politidistrikt	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18
Oslo	156	182	208	244	17,3 %
Øst	36	68	73	63	-13,7 %
Innlandet	18	30	18	26	44,4 %
Sør-Øst	27	36	47	52	10,6 %
Agder	23	26	33	50	51,5 %
Sør-Vest	22	31	47	57	21,3 %
Vest	19	30	26	41	57,7 %
Møre og Romsdal	7	12	10	12	20,0 %
Trøndelag	15	22	36	25	-30,6 %
Nordland	15	17	21	19	-9,5 %
Troms	6	6	15	24	60,0 %
Finnmark	3	6	15	9	-40,0 %
Totalsum	347	466	549	622	13,3 %

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 02.01.13, 02.01.14, 16.02.15, 04.04.16, 09.08.17, 20.04.18 og 04.01.19)

* Forskjeller i totalsum i tabell 8.44 og figurer/tabeller som ikke er fordelt på distrikt kommer av at noen saker er registrert på særorgan/ikke registrert med politidistrikt.

Hatkriminalitet fordelt etter kriminalitetstype

Hatmotivert kriminalitet knyttes til ulike typer lovbrudd, men i hovedsak voldslovbrudd og kriminalitetstype annen. Kriminalitetstypen vold utgjorde 34 prosent av alle anmeldelser for hatkriminalitet, mens kriminalitetstypen annen, som blant annet omfatter anmeldelser for brudd på straffeloven 185 Hatefulle ytringer og § 186 Diskriminering, utgjorde 61 prosent av anmeldelsene i 2018. Det var 254 anmeldelser for brudd på straffeloven §185 og 27 for brudd på straffeloven § 186. Kriminalitetstypen skadeverk følger deretter, men likevel bare med 16 saker i 2018, hvilket utgjorde 3 prosent av anmeldelsene.

Innen kriminalitetstypen annen, var 67 prosent av anmeldelsene *hatefulle ytringer* og 20 prosent *hensynsløs adferd* (og krenkelse av privatlivets fred), deretter fulgte *diskriminering* med 7 prosent.

Det var 212 anmeldelser knyttet til kriminalitetstypen vold, hvorav 45 prosent *kroppskrenkelse* (inkludert grov kroppskrenkelse) og 34 prosent ulike underkategorier av *trusler*. Totalt 21 av anmeldelsene (10 prosent) gjaldt *kroppsskade*, av disse var det 6 tilfeller av *grov kroppsskade*. Det ses en økning i antallet anmeldelser knyttet til *vold og trusler mot offentlig tjenestemann*, herunder politi, og *forulemping av offentlig tjenestemann*. Totalt var det 21 slike saker i 2018, dobbelt så mange som i 2017 (10).

Antall anmeldelser knyttet til skadeverk var 18 i 2017 og 16 i 2018, og utgjør dermed en liten andel av det totale antallet anmeldelser (3 prosent). 10 av anmeldelsene i 2018 gjaldt *skadeverk på bygning*, 5 gjaldt *skadeverk på motorkjøretøy eller annet transportmiddel*.

Tabell 8.45 Antall anmeldelser fordelt på kriminalitetstype, 2015–18

Kriminalitetstype	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18
Annen	172	291	328	381	16,2 %
Vold	159	160	195	212	8,7 %
Skadeverk	8	8	18	16	-11,1 %
Vinning	6	1	3	7	133,3 %
Trafikk	2	2	1	2	100,0 %
Andre kriminalitetstyper		4	4	6	50,0 %
Total	347	466	549	624	13,7 %

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 02.01.13, 02.01.14, 16.02.15, 04.04.16, 09.08.17, 20.04.18 og 04.01.19)

Tabell 8.46 Antall anmeldelser med hatmotiv fordelt etter kriminalitetstyper og utvalgte underkategorier, 2018

Kriminalitetstype-underkategorier	Antall
Vold	212
Kroppskrenkelse	86
Grov kroppskrenkelse	10
Kroppsskade	15
Grov kroppsskade	6
Trusler (ulike underkategorier)	65
Grove trusler/trusler med kniv	10
Skadeverk	16
Skadeverk på eller i bygning	10
Skadeverk på/i motorkjøretøy eller annet transportmiddel	5
Annen	381
Hatefulle ytringer	254
Diskriminering	27
Ordensforstyrrelse	7
Hensynsløs adferd	77
Alle kriminalitetstyper	624

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 02.01.13, 02.01.14, 16.02.15, 04.04.16, 09.08.17, 20.04.18 og 04.01.19)

Hatkriminalitet fordelt etter hatmotiv

Tabell 8.47 viser fordelingen etter ulike hatmotiv. Summen av de ulike hatmotivene er totalt sett høyere enn det totale antall anmeldelser fordi noen saker er registrert med flere hatmotiv/grunnlag.

I 2018 ble det registrert 699 hatmotiv i de 624 anmeldelsene. *Rase/etnisk tilhørighet* var registrert som motiv i 73 prosent av anmeldelsene, mens *religion* var registrert i 18 prosent. Antallet saker registrert med sistnevnte motiv er noe redusert i forhold til i 2017. Antallet anmeldelser anført med hatmotiv *seksuell legning* har økt jevnt siden 2014 og utgjorde 92 saker i 2018. Det har videre vært en økning i antall anmeldelser der *nedsatt funksjonsevne* er anført som hatmotiv. Antallet saker med dette motivet økte sterkt fra 2016 til 2017 og ytterligere i 2018. Med 24 anmeldelser er det likevel en liten gruppe saker. Antisemittisme ble lagt til som eget motiv 18. april 2018, og i 2018 ble det registrert 15 anmeldelser med dette motivet.

Tabell 8.47 Antall anmeldelser fordelt på hatmotiv, 2018

Hatmotiv	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18
Rase/etnisk tilhørighet	156	235	348	373	455	22,0 %	191,7 %
Religion	28	79	97	120	112	-6,7 %	300,0 %
Seksuell legning	38	58	63	83	92	10,8 %	142,1 %
Nedsatt funksjonsevne*		4	7	18	24	33,3 %	-
Annet**	6	2	3	1	1	0,0 %	-83,3 %
Antisemittisme***					15	-	-

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 02.01.13, 02.01.14, 16.02.15, 04.04.16, 09.08.17, 20.04.18 og 04.01.19)

*Å merke med motiv Nedsatt funksjonsevne var mulig først i 2015.

**Uttrekk med motiv Annet er gjort første gang for 2013.

*** Antisemittisme ble lagt til som eget motiv 18. april 2018.

8.5.2. Påtaleavgjorte saker

I 2018 ble det påtaleavgjort 586 saker hvor et hatmotiv var registrert, jf. tabell 8.48. Antallet påtaleavgjørelser har vist jevn økning i femårsperioden, noe som er en naturlig følge av økningen i antall anmeldelser. Dette er vist i figur 8.6.

Oppklaringsprosenten totalt sett for hatkriminalitet er 50 prosent i 2018 og ligger slik tett opp til oppklaringsprosent for alle lovbrudd. Oppklaringsprosenten har vist en positiv økning i perioden.

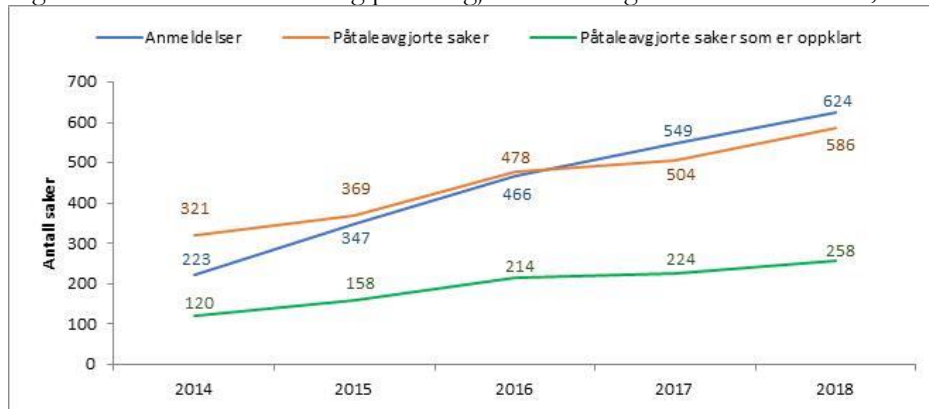
Tabell 8.48 Antall påtaleavgjorte saker og oppklaringsprosent registrert med hatmotiv, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Endring 2017-18*	Endring 2014-18*
Antall påtaleavgjorte saker	321	369	478	504	586	1,5 %	15,6 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	120	158	214	224	258	11,6 %	13,7 %
Oppklaringsprosent	40 %	46 %	49 %	49 %	50 %	1,1	9,7

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 21. januar 2019

*For antall påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring og for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng.

Figur 8.6 Antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker registrert med hatmotiv, 2014–18

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 02.01.13, 02.01.14, 16.02.15, 04.04.16, 09.08.17, 20.04.18, 04.01.19 og 21.01.19)

Tabell 8.49 viser antall påtaleavgjorte saker registrert med hatmotiv per politidistrikt. Statistikkene publiseres for første gang og er utviklet som et svar på tiltak 19 i Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (2017-2020).

Tabell 8.49 Antall påtaleavgjorte saker fordelt på politidistrikt*

Politidistrikt	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18
Oslo	77	135	187	173	209	20,8 %	171,4 %
Øst	28	42	70	65	67	3,1 %	139,3 %
Innlandet	20	22	24	25	26	4,0 %	30,0 %
Sør-Øst	37	33	38	42	50	19,0 %	35,1 %
Agder	19	21	27	29	41	41,4 %	115,8 %
Sør-Vest	31	29	30	46	56	21,7 %	80,6 %
Vest	26	28	29	27	44	63,0 %	69,2 %
Møre og Romsdal	12	8	19	9	13	44,4 %	8,3 %
Trøndelag	28	24	26	34	26	-23,5 %	-7,1 %
Nordland	16	13	17	22	20	-9,1 %	25,0 %
Troms	5	5	7	11	24	118,2 %	380,0 %
Finnmark	20	7	4	15	10	-33,3 %	-50,0 %
Totalt	319	367	478	498	586	17,7 %	83,7 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 21. januar 2019

* Forskjeller i totalsum i tabell 8.49 og figurer/tabeller ikke fordelt på distrikt kommer av at noen saker er registrert på særorgan/ikke registrert med politidistrikt.

Rettskraftige reaksjoner

Det var i 2018 i alt 60 rettskraftige reaksjoner (forelegg, tiltale, tilståelsesdom, påtaleunntatelse eller meglings i konfliktråd) for brudd på straffeloven §§ 185 og 186⁷¹. Av de 60 rettskraftige reaksjoner var 37 domfellelser, 13 forelegg, 4 overføring til konfliktråd, 2 prosessøkonomiske påtaleavgjørelser og 4 påtaleavgjørelser med prøvetid, hvorav 2 med særvilkår.

Som et svar på tiltak 19 i Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (2017–2020) gis det i tabell 8.50 en oversikt over rettskraftige avgjørelser per politidistrikt. Det er viktig å være oppmerksom på at det kan være andre lovbrudd enn det som omfattes av §§ 185 og 186 som har gitt grunnlag for den enkelte rettskraftige reaksjonen.

Tabell 8.50 Rettskraftige avgjørelser fordelt på politidistrikt, 2018

Politidistrikt	Domfellelser	Forelegg	Påtaleunntatelse	Overføring til konfliktråd	Rettskraftige reaksjoner
Oslo	14 forhold endt med fengsel, samfunnsstraff el.			1	15
Øst	7 domfellelser, hvorav 1 dom på bot.	2	1 påtaleunntatelse med prøvetid og særvilkår. 1 prosessøkonomisk påtaleunntatelse.		11
Innlandet	2 domfellelser.				2
Sør-Øst	4 domfellelser, hvorav 2 dom på bot.	3	3 påtaleunntatelser med prøvetid, hvorav en med særvilkår.		10
Agder		2		1	3
Sør-Vest	3 domfellelser	2	1 prosessøkonomisk påtaleunntatelse		6
Vest	2 domfellelser			1	3
Møre og Romsdal					0
Trøndelag	2 domfellelser	1		1	4
Nordland	1 domfellelse	2			3
Troms	1 domfellelse (dom på bot)	1			2
Finnmark	1 domfellelse				1
Totalt	37	13	6	4	60

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 4. februar 2019

⁷¹ Statistikken her omhandler derfor ikke straffebestemmelser hvor anmeldelsen ut fra antatt motiv blir særskilt merket som hatkriminalitet i politiets register BL/STRASAK.

8.6. Datakriminalitet og IKT-relatert kriminalitet

Den teknologiske utviklingen har både skapt nye kriminalitetsformer, nye måter å begå kriminalitet på og nye sporsteder. For å forebygge og bekjempe IKT-kriminalitet er det behov for mer kunnskap om dette kriminalitetsområdet. På grunn av dette ble det i 2018 innført tvungen registrering av modus for et vidt spekter av statistikkgrupper. Nye IKT-relaterte modus er tatt i bruk og nedenfor presenteres noen første resultater av dette arbeidet. Siden dette ikke har blitt registrert tidligere er det knyttet usikkerhet til kvaliteten på dataene.

8.6.1. Overordnet om teknologiutviklingen og politioppdraget

For å tydeliggjøre at datakriminalitet og IKT-relatert kriminalitet har omfattende konsekvenser for politiets oppgaveløsning, velges det ofte å beskrive at teknologiutvikling, internett og IKT preger politioppdraget langs tre akser. Dette er en hensiktsmessig inndeling fordi den illustrerer at det å møte denne utviklingen er en kompleks, sammensatt og svært ressurskrevende oppgave. Den gjør det dessuten enklere å være tydeligere på hvilke utfordringer man omtaler, og hva tiltak og satsinger er ment å løse eller bidra til å løse.

Den første komponenten er **kriminalitetsform**. Med dette menes straffbare handlinger som retter seg mot teknologien, infrastrukturen og systemene. Eksempler er hackerangrep, datainnbrudd eller sabotasje og blokkering av internettjenester. Det er dette som ofte omtales som datakriminalitet. Denne formen for kriminalitet øker i alvorlighet, utbredelse og kompleksitet. Teknologiutviklingen og vår avhengighet til teknologi og internett gjør oss mer sårbare, og konsekvensene og følgene av denne kriminaliteten blir derfor stadig større. Viktigere funksjoner enn før er sårbare. Større verdier er truet. Flere aktører blir kompetente til å begå denne formen for kriminalitet gjennom stadig mer avanserte metoder.

Den neste komponenten er **modus**. Med modus menes måten kriminaliteten gjennomføres på. Som følge av teknologiutvikling, internett og IKT endres utførelsen av de straffbare forholdene. Eksempler er salg av narkotika via internett, deling av overgrepsmateriale på internett, id-tyverier, nettbaserte bedragerier og trusler og mobbing i sosiale medier. I prinsippet kan innslag av IKT finnes i alle former for kriminalitet.

Den siste komponenten er IKT, teknologi og internett som **sporsted og informasjonskilde**. Dette knytter seg til kriminalitet som skjer utenfor eller uten bruk av teknologi, men der disse utgjør sporstedene som er sentrale for å føre bevis for straffbare forhold eller utgjør relevant bevismateriale i tilknytning til dette. Dette kan være kommunikasjon mellom kriminelle i sosiale medier, eller oppsporing av en drapsmanns nettsøkshistorikk i forbindelse med planlegging av drapshandlingen.

For politiet betyr utviklingen at det er behov for økt kompetanse og flere og mer avanserte verktøy og metoder og betydelig større og hyppigere investeringer for å holde tritt med utviklingen. Manglende tilgjengelighet, kryptering og sikkerhet er videre en stor utfordring og man er avhengig av andre metoder og regulering av disse, f.eks. for lagring av data, IP-adresser, dataavlesning, internasjonal samhandling og utveksling, egen lagring og sammenstilling, egen bruk av sensorer, osv.

8.6.2. Statistikk over IKT-kriminalitet

Januar 2018 ble det innført bruk av tvungen modus for et vidt spekter av statistikkgrupper. Det ble også innført en del nye moduskoder som er mer i tråd med dagens tilgjengelige teknologi og tjenester, samt at det ble fjernet en del moduskoder som ble vurdert som utdaterte og uegnet til å beskrive modus. Løsningen som er valgt retter seg mot alle komponentene omtalt ovenfor. Ideelt sett burde kodeverket være innrettet slik at kriminalitetsformen (datakriminalitet) fremgikk av statistikkgruppene, mens IKT som middel for gjennomføring ved andre kriminalitetsformer burde fremgå ved koding av modus.

Dataene viser at alle politidistrikt registrerer modus, men at det er forskjeller både på praksis og omfang. Dette er ikke overraskende da det er forventet at det vil ta noe tid før ny registreringspraksis er etablert.

Basert på ovennevnte må det tas forbehold om validiteten av dataene.

Antall registrerte saker i 2018

5,1 prosent av alle anmeldte saker i 2018 er registrert med en moduskode knyttet til bruk av IKT. For anmeldelser knyttet til økonomilovbrudd, seksuallovbrudd og kriminalitetstypen annen er henholdsvis 36,5, 19,3 og 7,2 prosent, som vist i tabell 8.51, registrert med en moduskode knyttet til IKT.

Tabell 8.51 Antall saker registrert med IKT-modus, 2018

Kriminalitetstype	Antall saker	Andel av IKT-relaterte saker	Andel av saker på kriminalitetstype
Økonomi	10 727	66 %	36 %
Annen	2 824	17 %	7 %
Seksuallovbrudd	1 617	10 %	19 %
Vinning	718	4,4 %	0,7 %
Vold	281	1,7 %	0,9 %
Øvrige kriminalitetstyper	58	0,4 %	0,1 %
Totalsum	16 225	100 %	5 %

Kilde: PAL STRASAK 04.01.19, JUS065

Innen økonomilovbrudd er det registrert særlig mange saker knyttet til ulike bedragerilovbrudd og identitetskrenkelse. For seksuallovbrudd er det flest saker knyttet til besittelse av overgrepsmateriale, men også seksuelt krenkende atferd (både ovenfor barn og voksne). For kriminalitetstypen annen er det særlig saker knyttet til hensynsløs atferd, brudd på kontaktforbud og krenkelse av privatlivets fred hvor det er registrert en moduskode som er knyttet til IKT.

Ser man særskilt på seksuallovbrudd er over halvparten av sakene i lovbruddskategorien overgrepsmateriale og pornografi registrert med en moduskode som er knyttet til IKT, jf. tabell 8.52. Videre er henholdsvis 16,1 og 18,4 prosent av lovbruddskategoriene Seksuell omgang og voldtekt av barn u/14 år og Seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år registrert med en tilsvarende moduskode.

Tabell 8.52 Antall seksuallovbrudd registrert med IKT-modus, 2018

Lovbruddskategori	Antall saker	Andel av IKT-relaterte saker	Andel av saker på kriminalitetstype
Seksuell omgang og voldtekt av barn u/14 år	146	9 %	16 %
Seksuell omgang med barn 14-16 år	68	4 %	14 %
Seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år	236	15 %	18 %
Voldtekt	7	0,4 %	0,4 %
Overgrepsmateriale og pornografi	903	56 %	51 %
Annet eller uspesifisert seksuallovbrudd	257	16 %	12 %
Totalsum	1 617	100 %	19 %

Kilde: PAL STRASAK 04.01.19, JUS065

9. Barne- og ungdomskriminalitet

9.1. Bakgrunn

Forebygging skal være politiets primærstrategi.⁷² Forebygging og reduksjon av lovbrudd vil spare samfunnet for store økonomiske kostnader og betydelig menneskelig lidelse.⁷³ Kriminalitet blant barn og unge er et prioritert område i 2019.⁷⁴ Formålet med å utarbeide et eget kapittel om kriminalitet blant barn og unge er å styrke kunnskapen om art og omfang av straffbare forhold hvor barn og unge er registrert som enten mistenkt, siktet eller straffet. Kjennskap til hvordan kriminaliteten blant barn og unge ser ut og utvikler seg, både over tid og med alder, er en sentral kilde i kunnskapsgrunnlaget for å kunne utarbeide målrettede forebyggende tiltak.

Norsk politi definerer vanligvis barne- og ungdomskriminalitet som lovbrudd hvor den antatte gjerningspersonen er yngre enn 18 år. Den kriminelle lavalderen i Norge er 15 år, men i statistisk sammenheng refererer begrepet til antatte gjerningspersoner under 18 år. I dette kapitlet er det også tatt med aldersgruppen fra og med 18 og til og med 22 år. Ungdommer over 18 år er å anse som voksne, men politiet kan benytte alternative straffereaksjoner også etter fylte 18 år. Barnevernet kan på sin side kan også velge å videreføre eller sette inn tiltak etter fylte 18 år og inntil den unge er fylt 23 år.

Dette kapitlet omhandler barn og unge som er registrert som mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold. Det ses nærmere på utviklingen i den registrerte kriminalitet blant personer fra og med 10 år og til og med 22 år i perioden 2014–2018. For den samme aldersgruppen gis det også en beskrivelse av gjentakende kriminalitet for de som var mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold i 2018.

Den registrerte kriminaliteten omhandler lovbrudd som er anmeldt og kjent for politiet.

9.2. Avgrensning og metode

Datagrunnlaget i dette kapitlet er basert på anmeldte straffbare *forhold*. Dette i motsetning til de øvrige kapitlene som, i all hovedsak, er belyst gjennom antall anmeldelser/saker. Kriminalitetsutviklingen blant barn og unge beskrives på grunnlag av anmeldte forhold registrert av politiet i straffesaksregisteret (STRASAK). Personer som var mellom 10–22 år på gjerningstidspunktet, og mellom 10–22 år i det året saken ble registrert (2014–2018) er inkludert i datagrunnlaget.⁷⁵ Uttrekkene er gjort ved å søke etter mistenkte, siktede eller domfelte som var fylt 10 år og til og med 22 år på gjerningstidspunktet da det/de straffbare forhold(ene) i saken ble registrert. Det understrekes at antall forhold kan være høyere enn antall saker, da det kan være flere gjerningspersoner i samme sak. Sakens registreringsdato

⁷² Justis- og beredskapsdepartementet, 2019, *Tildelingsbrev 2019 Politidirektoratet*. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/80197702ddb144e8a016a040e656751f/tildelingsbrev-2019-politidirektoratet.pdf>

⁷³ Justis- og politidepartementet (2005) *Kriminalitetens samfunnsmessige kostnader*. Hentet fra:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/jd/nyh/2005/0056/ddd/pdfv/283334-krim_samfunnsmess_kostnader.pdf

⁷⁴ Justis- og beredskapsdepartementet, 2019, *Tildelingsbrev 2019 Politidirektoratet*. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/80197702ddb144e8a016a040e656751f/tildelingsbrev-2019-politidirektoratet.pdf>

⁷⁵ Det innebærer eksempelvis at en gjerningsperson som var 10 år på gjerningstidspunktet i 2006, men hvor forholdet først kommer til politiets kjennskap (saken registreres i straffesaksregisteret) i 2018 når personen er 22 år, vil være inkludert i statistikken.

beskriver når saken ble registrert hos politiet, og er ikke nødvendigvis sammenfallende med når det straffbare forholdet fant sted.

Det er gjort uttrekk for hvert av årene 2014, 2015, 2016, 2017 og 2018.⁷⁶ Uttrekkene er basert på et situasjonsbilde av de registrerte straffbare forholdene per 31. desember for hvert av årene i perioden 2014–2018.⁷⁷ Statistikken kan derfor inneholde personer som aldri blir siktet, tiltalt eller straffet for lovbrudd. Per 31. desember kan en person være mistenkt eller siktet for et forhold som på et senere tidspunkt blir henlagt. Tallene i dette kapitlet kan avvike noe fra tidligere eller andre rapporter om kriminalitet blant barn og unge dersom statistikkuttrekket er gjort på andre måter. Som påpekt tidligere skiller ikke straffeloven av 2005 mellom forbrytelser og forseelser. For å kunne sammenlikne inngår derfor både forseelser og forbrytelser i tallmaterialet for årene 2014–2015.

I straffesaksregisteret registreres anmeldelsene under ti ulike kriminalitetstyper. Kriminalitetstypene annen, miljø, arbeidsmiljø og økonomi er i dette kapitlet slått sammen til samlekategorien Andre lovbrudd. Disse kriminalitetstypene utgjør til sammen en begrenset andel, om lag 1 prosent, av det totale antallet registrerte forhold blant barn og unge og er derfor ikke hensiktsmessige å omtale hver for seg.

I kapitlet er barn og unge gruppert i aldersgruppene 10–14 år, 15–17 år og 18–22 år.

Bakgrunnen for inndelingen er at:

- Barn under 15 år ikke er strafferettslig tilregnelige. De kan likevel anmeldes og etterforskes, men saken vil strafferettslig bli henlagt fordi gjerningspersonen er under 15 år. Saken vil imidlertid også bli vurdert oversendt barnevernet for videre oppfølging.
- Barn fra 15 til 17 år er strafferettslig tilregnelige, men er underlagt særskilte straffeprosessuelle regler fordi de defineres som mindreårige. Det finnes også egne alternative straffereaksjoner for denne aldersgruppen.
- Aldersgruppen 18 til 22 år er å anse som voksne, men påtalemyndigheten har ulike straffereaksjoner som i noe grad kan tilpasses den enkelte også etter fylte 18 år. Barnevernet kan på sin side velge å videreføre eller sette inn tiltak inntil den unge er 23 år. Særlig der det er et barnevernstiltak i det lovovertrederen passerer 18 år, kan det være viktig at barnevernet opprettholder tiltaket.

Som tidligere beskrevet er det utfordringer knyttet til politiets tallgrunnlag, særlig etter omleggingen til ny straffelov. For nærmere omtale vises det til rapportens kapittel 8 og vedlegg 1.

På grunn av brudd i tidsserien i 2015 er det utfordrende å se på utvikling og sammenlikning over tid. Det er likevel mulig å foreta en sammenlikning av det totale antallet straffbare forhold og fordelingen på kjønn og statsborgerskap for perioden 2014–2018. Statistikken for 2018 vil inneholde statistikkgrupper både fra gammel straffelov og ny straffelov. Forhold som ble begått før 1. oktober 2015, registreres med statistikkgrupper som da var gjeldende.

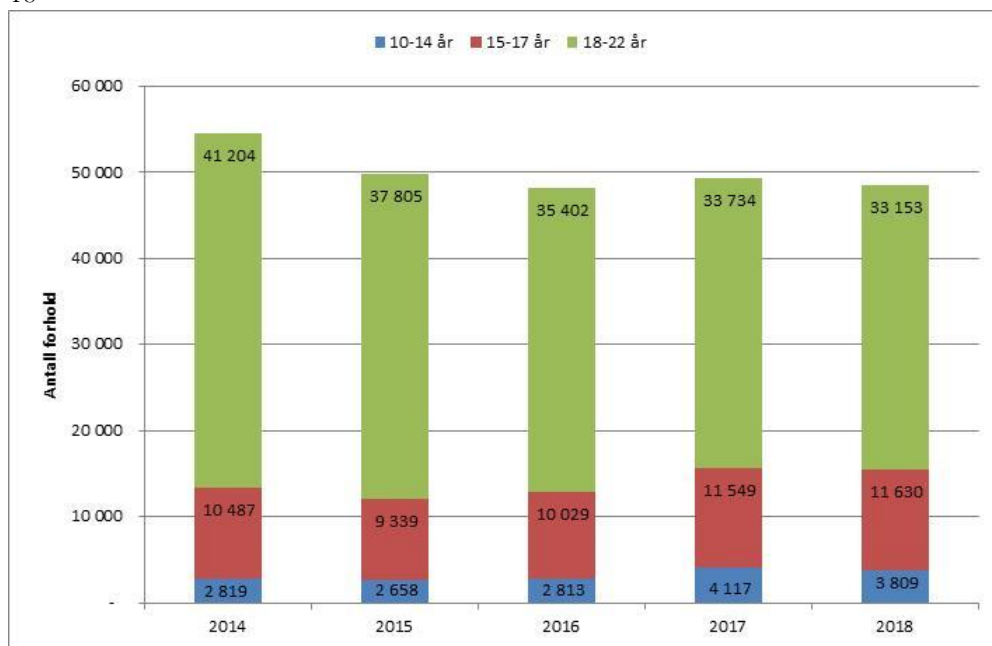
⁷⁶ I fjorårets og denne rapport, er alle individer inkludert i tallmaterialet. I tidligere rapporter kunne noen personer ikke inkluderes pga. dårlig datakvalitet på fødselsnummer. Det vil derfor være noe avvik mellom tallene.

⁷⁷ Uttrekkene for 2013–2016 er tatt fra de fryste STRASAK-tallenes respektive år. Uttrekk av tall for 2017 og 2018 er utført henholdsvis den 2. januar 2018 og 1. januar 2019.

9.3. Registrerte straffbare forhold totalt og fordeling på kjønn, alder og statsborgerskap

I 2018 lå antallet registrerte straffbare forhold blant barn og unge i alderen 10–22 år nært opp til 48 600. Til sammenligning var det i 2017 registrert 49 400 straffbare forhold. Siden 2015 har antall straffbare forhold blant barn og unge vært stabilt på rundt 48 000–50 000, som vist i figur 9.1.

Figur 9.1 Antall registrerte straffbare forhold i Norge blant barn og unge* mellom 10–22 år, 2014–18

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

Som figuren viser, er det små endringer mellom 2017 og 2018 i omfanget av straffbare forhold i alle aldersgruppene. Den største reduksjonen i antall straffbare forhold er i aldersgruppen 10–14 år. Her var nedgangen på 7,5 prosent sammenlignet med 2017. For aldersgruppen 15–17 år var det en økning på 0,7 prosent. I aldersgruppen 18–22 år var den registrerte kriminaliteten redusert med 1,7 prosent sammenlignet med 2017.

Årsaken(e) til endringene i kriminaliteten blant barn og unge er sammensatt(e) og kan skyldes mange forhold. Generelle årsaker til endringer kan være at kriminaliteten blant barn- og unge reelt sett øker eller går ned og/eller at færre eller flere forhold avdekkes. Befolkningens anmeldeshyppighet vil også kunne påvirke utviklingen. Det kan være ulike årsaker til at straffbare forhold anmeldes eller ikke.

De siste 10–15 årene har det vært en nedgang i den registrerte ungdomskriminaliteten. Undersøkelser og studier har forklart noe av nedgangen med fremveksten av en ny ungdomsrolle og en skikkelighetstrend blant de unge.⁷⁸ De unge:

- Røyker og drikker mindre, og bruker mindre narkotika.
- Begår færre lovbrudd, spesielt mindre alvorlige lovbrudd som naskeri og sniking på kollektivtransport og arrangementer.
- Færre rapporterer at de er utsatt for trusler og vold.
- Trives bedre på skolen og skulker mindre.
- Har et bedre forhold til foreldrene og er mer hjemmekjære, men er mindre ute sammen med venner.

De siste par årene har imidlertid forskere og politidistrikt meldt om en økning i den registrerte kriminaliteten blant barn og unge. Det har ikke vært mulig å kartlegge årsakene til variasjonene, men UNGDATAs undersøkelse fra 2018 dokumenterer noen utviklingstrekk som kan indikere brudd på skikkelighetstrenden:⁷⁹

- Færre unge trives på skolen og er mindre optimistiske til fremtiden.
- Markant økning i omfanget av selvrapporterte fysiske og psykiske helseplager.
- Stadig flere unge bruker mye tid på skjermbaserte aktiviteter.
- Kriminalitet og problematferd, spesielt blant gutter, øker. Nasking i butikk og hærverk, og bruk av hasj og marihuana øker. I tillegg er det flere som skulker skolen.

Politiet har ulike verktøy for å nærme seg ungdom som har bekymringsfull adferd, eller som er i ferd med å begå lovbrudd og utvikle en kriminell løpebane. Med hjemmel i politiloven kan ungdom og foresatte pålegges å møte hos politiet til en bekymringssamtale. Bekymringssamtalen er en kartleggings- og dialogsamtale som omfatter både barn og foreldre/foresatte. Samtalen er et virkemiddel som kan brukes uten at det foreligger et anmeldt lovbrudd, og er således ikke en del av straffesaksbehandlingen.⁸⁰ Dette bidrar til tidlig intervensjon ovenfor barn og unge, noe som står sentralt i det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Samtalen kan også føre til at ungdommen får oppfølging av relevante instanser som for eksempel barnevern, ungdomskontakt eller helsesøster.

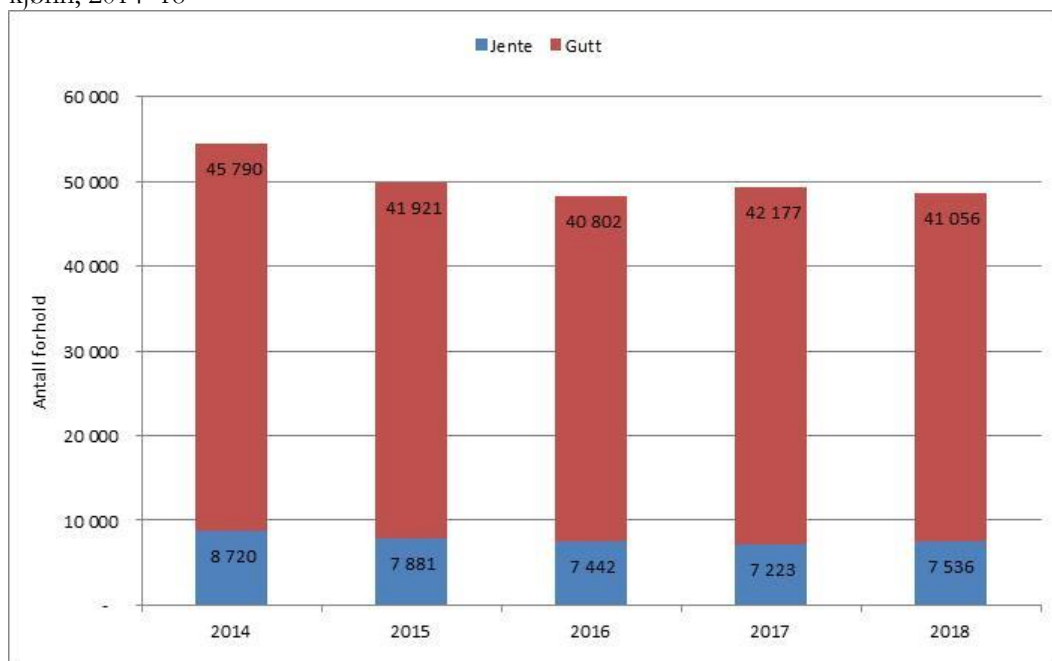
Majoriteten av barn og unge som blir registrert med straffbare forhold er gutter. I 2018 stod jentene for 16 prosent av det totale antallet straffbare forhold. Andelen jenter som de siste fem årene er blitt registrert som mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold har vært 15–16 prosent. Se figur 9.2.

⁷⁸ Øia, T. og Vestel, V. (2014) *Generasjonslofta som forsvant. Et ungdomsbilde i endring*. Tidsskrift for ungdomsforskning 2014, 14(1):99-133, Bakken, A. (2018) *Ungdata 2018. Nasjonale resultater*. NOVA Rapport 8/18

⁷⁹ Bakken, A. (2018) *Ungdata 2018. Nasjonale resultater*. NOVA Rapport 8/18

⁸⁰ Politiet har utarbeidet en egen veileder for bekymringssamtalen: www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_2333.pdf

Figur 9.2 Antall registrerte straffbare forhold blant barn og unge* mellom 10–22 år fordelt på kjønn, 2014–18

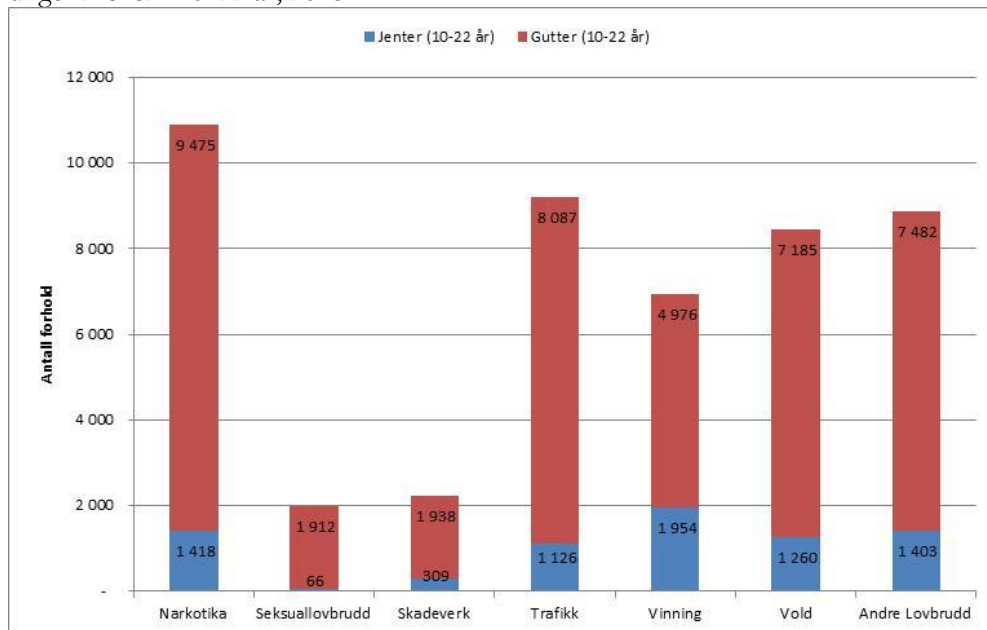

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

Figur 9.3 gir en oversikt over de straffbare forholdene fordelt på kriminalitetstype. Omfang og typer av kriminalitet varierte mellom kjønn og alder. For samtlige barn og unge i alderen 10–22 år var det i 2018 registrert flest forhold innen narkotikalovertredelse, etterfulgt av trafikklovertredelse. I 2018 utgjorde narkotikalovertredelse 22 prosent av samtlige registrerte forhold. Trafikklovertredelse utgjorde 19 prosent, samlekategori andre lovertredelse utgjorde 18 prosent, voldsovertredelse 17 prosent og vinningslovertredelse 14 prosent. Skadeverk utgjorde fem prosent av de straffbare forholdene. Seksuallovertredelse utgjorde den laveste andelen av de registrerte forholdene, med 4 prosent. Jentenes andel skiller seg ut når det gjelder vinnings- og seksuallovertredelse. I 2018 stod jentene for 28 prosent av de registrerte vinningslovertredelsene, mens de innen seksuallovertredelse sto for 3 prosent av de registrerte forholdene. Innen de øvrige kriminalitetstypene stod jentene for mellom 12–16 prosent.

Figur 9.3 Antall registrerte straffbare forhold fordelt på kriminalitetstype og kjønn for barn og unge* mellom 10–22 år, 2018

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

Antall anmeldte forhold innenfor de ulike kriminalitetstypene økte med alderen. I tillegg påvirker alder fordelingen på kriminalitetstypene. Et eksempel er narkotikaloovbrudd hvor andelen av totalt antall straffbare forhold øker med alderen. Skadeverk og seksuallovbrudd utgjorde derimot en mindre andel av totaliteten med økende alder. Voldslovbrudd hadde omtrent samme andel av alle anmeldte forhold (16 - 22 prosent) uavhengig av aldersgruppe. I det videre ser vi nærmere på de registrerte forholdene innenfor aldersgruppene: 10–14 år, 15–17 år og 18–22 år.

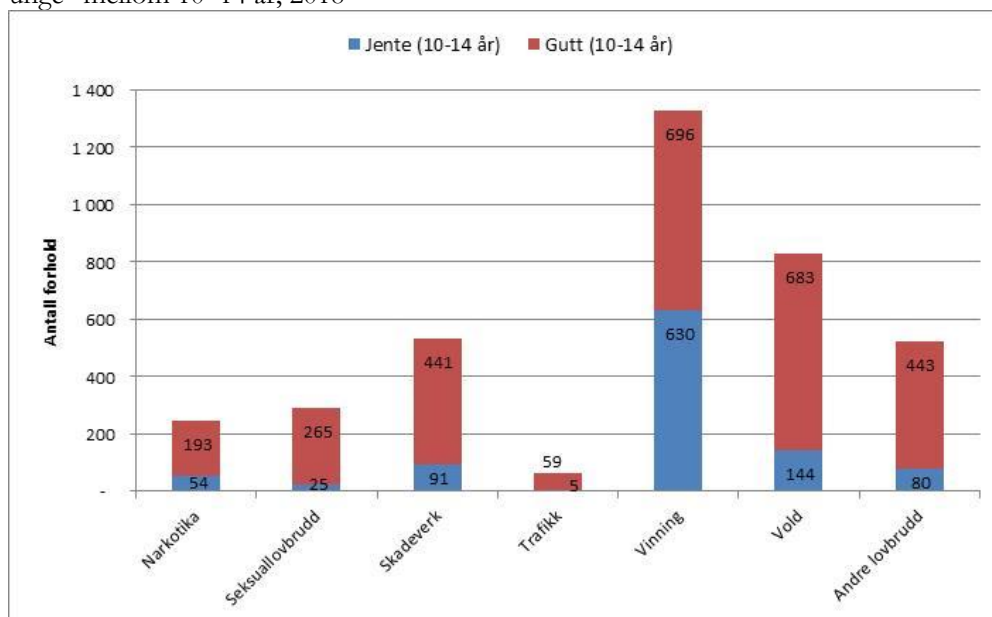
Registrerte straffbare forhold i aldersgruppen 10–14 år

I 2018 ble i overkant av 2 500⁸¹ barn i aldersgruppen 10–14 år registrert med om lag 3 800 straffbare forhold. I figur 9.4 er disse forholdene fordelt på kriminalitetstype, og som figuren viser var vinningslovbruddene de mest hyppige registrerte forholdene blant de yngste. For vinningslovbrudd i 2018 var jentene og guttene relativt likt representert. Guttene stod for 52 prosent av de anmeldte vinningslovbruddene. Innenfor de andre kriminalitetstypene stod guttene for 78 prosent eller mer av de anmeldte forholdene.

Uavhengig av kjønn utgjorde vinningslovbruddene den største andelen av kriminalitetstypene, med 35 prosent av samtlige straffbare forhold. Innenfor vinningslovbrudd dominerte de mindre alvorlige lovbruddene, som mindre tyveri fra butikk eller andre salgssteder. Voldslovbrudd var den nest største kriminalitetstypen og utgjorde 22 prosent av alle forholdene. Innenfor vold dominerte kroppskrenkelser med over halvparten av forholdene.

⁸¹ Individer som fyller 15 år i 2018, og som er registrert med straffbare forhold både som 14-åring og 15-åring i 2018, telles både i alderskategorien 10-14 år og i kategorien 15-17 år.

Figur 9.4 Antall registrerte straffbare forhold fordelt på kriminalitetstype og kjønn for barn og unge* mellom 10–14 år, 2018

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet, eller domfelt for straffbare forhold.

Per 1. januar 2018 hadde 91 prosent av befolkningen i Norge mellom 6-19 år norsk statsborgerskap.⁸² Statsborgerskap er ikke det samme som fødeland eller innvandrerbakgrunn, og det kan være flere grunner til at en person har et bestemt statsborgerskap.⁸³ Fordelingen av straffbare forhold på statsborgerskap blant barn mellom 10–14 år presenteres i tabell 9.1. Oversikten viser at 88 prosent av de anmeldte forholdene i aldersgruppen 10–14 år ble registrert på personer som har norsk statsborgerskap.⁸⁴

Tabell 9.1 Antall registrerte straffbare forhold i Norge blant barn og unge* mellom 10 -14 år fordelt på statsborgerskap. De ti mest forekommende statsborgerskapene, 2018.

Land	Registrerte straffbare forhold, 10-14 år	Andel
Norge	3 360	88,2 %
Somalia	57	1,5 %
Syria	50	1,3 %
Polen	43	1,1 %
Litauen	38	1,0 %
Afghanistan	35	0,9 %
Russland	22	0,6 %
Eritrea	18	0,5 %
Sverige	18	0,5 %
Latvia	13	0,3 %
Totalsum	3 809	100 %

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

⁸² Statistisk sentralbyrå (SSB), tabell 05196, Statistikkbanken.

⁸³ Ved fullt fødselsnummer registreres statsborgerskapet som er registrert i Folkeregisteret. Mangler dette avklares statsborgerskapet med andre metoder.

⁸⁴ SSB (statistikkbanken) kategoriserer alder på en annen måte enn hva som er gjort i rapporten. Fordelingen av statsborgerskap for aldersgruppen 6-19 år vil kun fungere som en pekepinn for aldersgruppen 10-22 år i denne rapporten.

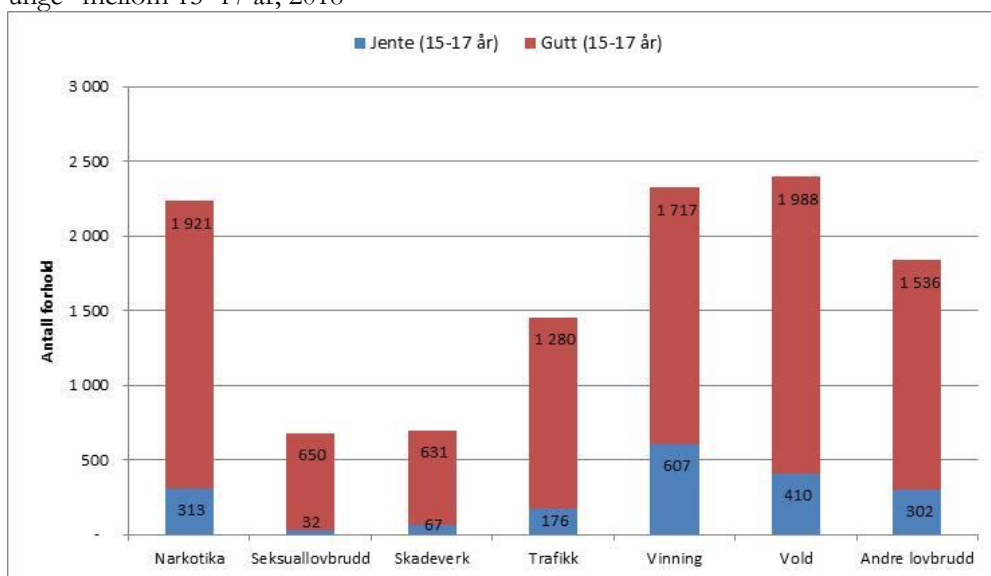
Registrerte straffbare forhold i aldersgruppen 15–17 år

I 2018 ble om lag 6 250⁸⁵ unge i aldersgruppen 15–17 år registrert med om lag 11 600 straffbare forhold. I denne aldersgruppen var volds-, vinnings-, og narkotikalovbrudd hyppigst registrert. Se figur 9.5 under. Voldslovbruddene utgjorde 21 prosent av alle straffbare forhold i denne aldersgruppen. Vinnings- og narkotikalovbrudd utgjorde henholdsvis 20 og 19 prosent.

Innenfor voldslovbruddene dominerte kroppskrenkelser og kroppsskade med 55 prosent av forholdene. I likhet med vinningslovbrudd i aldersgruppen 10–14 år, var det også i aldersgruppen 15–17 år de mindre alvorlige vinningslovbruddene som utgjorde flest forhold. I tillegg til mindre tyveri fra butikk eller annet salgssted, begikk 15–17 åringene også flere alvorlige tyverier.

Guttene i aldersgruppen var i 2018 registrert som mistenkt, siktet eller domfelt i 83 prosent av voldslovbruddene, se figur 9.5. De stod også for den største andelen (84 prosent eller mer) av forholdene innenfor de andre kriminalitetstypene. Innen seksuallovbruddene dominerte guttene med hele 95 prosent av de registrerte forholdene.

Figur 9.5 Antall registrerte straffbare forhold fordelt på kriminalitetstype og kjønn for barn og unge* mellom 15–17 år, 2018

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet, eller domfelt for straffbare forhold.

Blant barn og unge mellom 15–17 år var 84 prosent av forholdene registrert på personer som har norsk statsborgerskap, se tabell 9.2.

⁸⁵ Individer som fyller 15 år i 2018, og som er registrert med straffbare forhold både som 14-åring og 15-åring i 2018 telles både i alderskategorien 10-14 år og i kategorien 15-17 år. I tillegg vil individer som fyller 18 år i 2018 og som er registrert med straffbare forhold både som 17-åring og 18-åring i 2018, telles både i alderskategorien 15-17 og i kategorien 18-22 år.

Tabell 9.2 Antall registrerte straffbare forhold i Norge blant barn og unge* mellom 15–17 år fordelt på statsborgerskap. De ti mest forekommende statsborgerskapene, 2018.

Land	Registrerte straffbare forhold, 15-17 år	Andel
Norge	9 810	84,4 %
Afghanistan	274	2,4 %
Somalia	247	2,1 %
Polen	180	1,5 %
Syria	159	1,4 %
Russland	78	0,7 %
Sverige	78	0,7 %
Litauen	72	0,6 %
Frankrike	51	0,4 %
Eritrea	43	0,4 %
Totalsum	11 630	100 %

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

Registrerte straffbare forhold i aldersgruppen 18–22 år

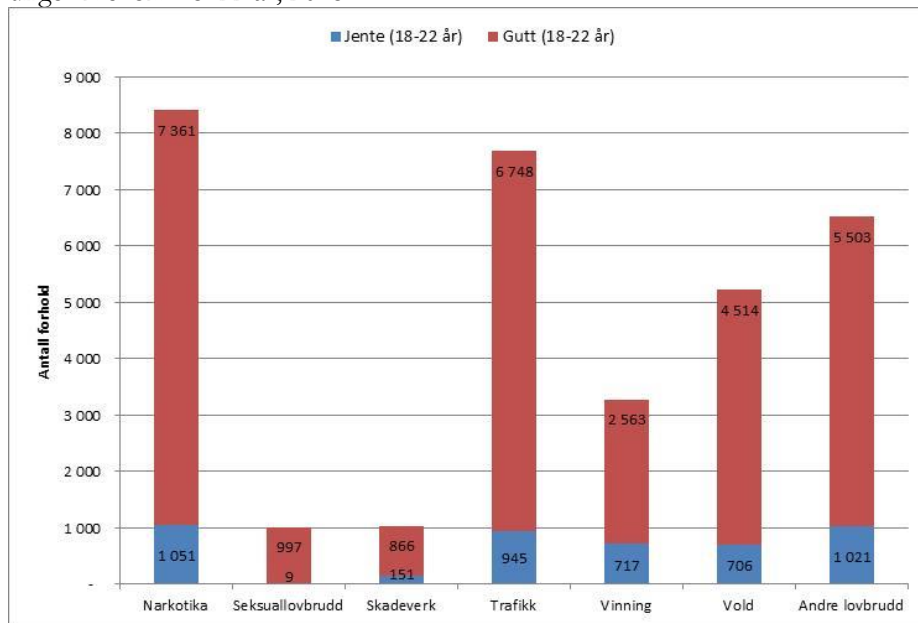
I 2018 ble i overkant av 16 400⁸⁶ unge i aldersgruppen 18–22 år registrert med om lag 33 200 straffbare forhold. I denne aldersgruppen utgjorde narkotikalovbruddene flest registrerte forhold, se figur 9.6.

Av totalt antall straffbare forhold i aldersgruppen utgjorde narkotikalovbruddene 25 prosent. Både bruk og besittelse av narkotika utgjorde de største andelene, med nærmere 40 prosent hver. Trafikklovbruddene var den nest største kriminalitetstypen i denne aldersgruppen og utgjorde 23 prosent av alle registrerte forhold.

Uavhengig av kriminalitetstype var majoriteten av de straffbare forholdene blant 18–22 åringene knyttet til gutter, se figur 9.6. Guttene stod for 78 prosent av alle registrerte vinningslovbrudd, og 99 prosent av alle registrerte seksuallovbrudd. Innen de andre kriminalitetstypene utgjorde guttene 84 - 88 prosent av alle registrerte forhold.

⁸⁶ Individer som fyller 18 år i 2018, og som er registrert med straffbare forhold både som 17-åring og 18-åring i 2018, telles både i alderskategorien 15-17 år og i kategorien 18-22 år.

Figur 9.6 Antall registrerte straffbare forhold fordelt på kriminalitetstype og kjønn for barn og unge* mellom 18–22 år, 2018

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet, eller domfelt for straffbare forhold.

Som vist i tabell 9.3 var 85 prosent av forholdene i aldersgruppen 18–22 år registrert på personer med norsk statsborgerskap.

Tabell 9.3 Antall registrerte straffbare forhold i Norge blant barn og unge* mellom 18–22 år fordelt på statsborgerskap. De ti mest forekommende statsborgerskapene, 2018.

Land	Registrerte straffbare forhold, 18-22 år	Andel
Norge	28 312	85,4 %
Polen	678	2,0 %
Syria	425	1,3 %
Afghanistan	350	1,1 %
Litauen	328	1,0 %
Sverige	323	1,0 %
Somalia	305	0,9 %
Romania	275	0,8 %
Eritrea	251	0,8 %
Russland	152	0,5 %
Totalsum	33 153	100 %

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

9.4. Gjentakende kriminalitet

Datamaterialet i denne delen følger barn og unge fra fylte 10 år til og med 22 år som i 2018 ble registrert som mistenkt, siktet eller domfelt med minst ett straffbart forhold, tilbake til 2006. Personer kan registreres med flere straffbare forhold på samme tidspunkt. Dataene i denne delen er bearbeidet slik at en person maksimalt kan være registrert med ett straffbart forhold per dag. Dette har sammenheng med politiets definisjon og bruk av begrepet *gjenganger* eller *ung gjenganger*. Flere politidistrikt definerer personer under 18 år som er

registrert med fire straffbare forhold eller flere i løpet av et kalenderår som *ung gjenganger*.⁸⁷ Politidirektoratet har i tidligere rapporter om barne- og ungdomskriminalitet definert barn og unge under 23 år som var registrert med tre eller flere straffbare forhold som *gjenganger*.⁸⁸

Disse definisjonene er problematiske. De vil for eksempel resultere i at en ungdom som blir anmeldt for nasking i fire butikker på en dag, eller som deler intime bilder på sosiale medier av fire forskjellige personer på et par dager, blir kategorisert som (*ung*) *gjenganger*. Men disse ungdommene er ikke nødvendigvis det politiet og/eller politiets samarbeidspartnere er mest bekymret for skal utvikle en kriminell karriere.

Statistisk sentralbyrå (SSB) som har ansvaret for den offisielle kriminalstatistikken bruker ikke begrepet *gjenganger*. SSB benytter begrepet *tilbakefall* i sine målinger/studier av gjentatt kriminalitet.⁸⁹ Tilbakefall kan måles på en rekke forskjellige måter og med svært ulike resultater. En SSB-undersøkelse fra 2013 viser at tilbakefallstallene kan variere mellom 10 og 55 prosent, avhengig av hvordan gjentatt kriminalitet blir gruppert og analysert.⁹⁰

Det er viktig med oversikt over ungdom som begår mye kriminalitet. Kunnskap om omfang og årsakene til gjentakende kriminalitet er avgjørende for målrettet innsats. Det er imidlertid behov for større grad av differensiering og bruk av informasjon fra andre kilder. Statistikk i seg selv og definisjonene spesielt er lite egnet som måleparameter på hvilke barn og unge som begår mest kriminalitet og som har størst behov for oppfølging. Arbeidet med å forebygge og følge opp barn og unge som begår gjentatt kriminalitet vil spenne over mange sektorer i kommune og stat, og frivillig og privat virksomhet.

Politidirektoratet har derfor i denne rapporten valgt å gå bort fra de tidligere kategoriseringene; *førstegangskriminelle*, *tilbakefall* og *gjengangere*.⁹¹ Det gis i stedet en oversikt over fordelingen av antall registrert straffbare forhold på antall barn og unge. I løpet av 2019 vil direktoratet ta initiativ til en bredere og mer enhetlig tilnærming i politiet til kriminalitet blant barn og unge.

Datamaterialet i denne delen omfatter totalt 24 614 unike barn og unge. Disse ble i 2018 registrert som mistenkt, siktet eller domfelt med minst ett straffbart forhold og er så fulgt tilbake til 2006. Majoriteten av barn og unge som blir anmeldt for et straffbart forhold, blir kun anmeldt for dette ene forholdet. Som figur 9.7 viser ble i underkant av 12 400 registrert med kun ett straffbart forhold. Dette er en nedgang på over 800 personer sammenlignet med resultatene fra fjorårets rapport.⁹² I overkant av 4 300 barn og unge var registrert med to straffbare forhold. Dette er en liten økning (under 1 prosent) sammenlignet med 2017. Omtrent 2 200 barn og unge var mistenkt, siktet eller domfelt for tre straffbare forhold, og nærmere 1 300 barn og unge var registrert med fire forhold. Som figuren viser er antallet barn og unge som er registrert med fem til ti forhold jevnt synkende.

⁸⁷ Salto (2018) *Barne- og ungdomskriminaliteten i Oslo. Rapport basert på data fra 2017*. Hentet fra <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13280281/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Prosjekter/Salto%20-%20sammen%20lager%20vi%20et%20trykt%20Oslo/1%20Kriminaliteten%20i%20Oslo/Barne-%20og%20ungdomskriminaliteten%20i%20Oslo%202017.pdf>

⁸⁸ Politidirektoratet (2017) *Kriminalitet blant barn og unge 2012-2016*.

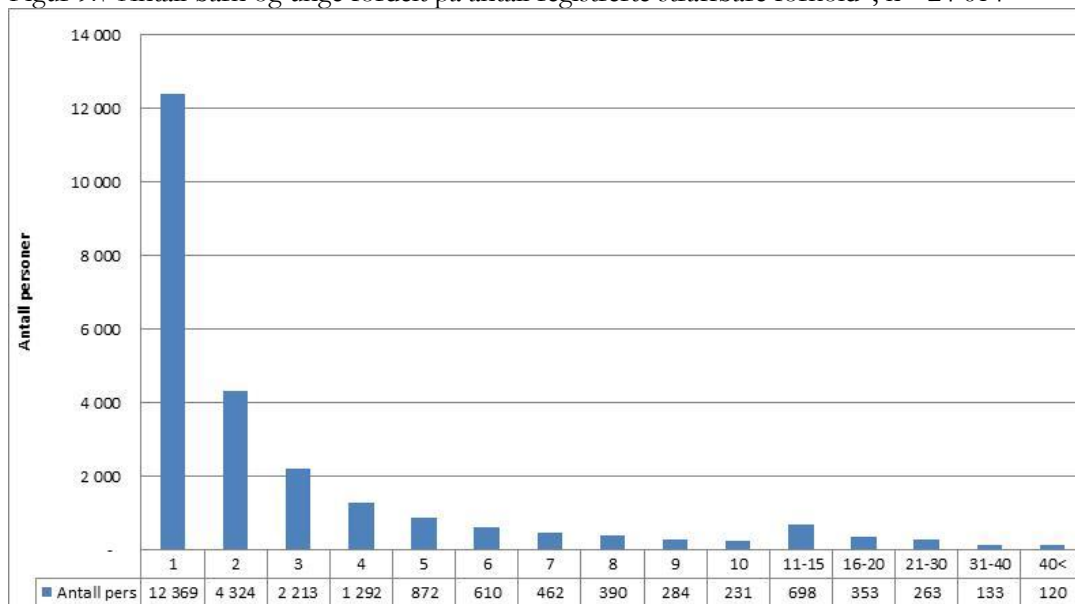
⁸⁹ Se www.SSB.no

⁹⁰ Skardhamar, T. og Andersen, S (2013) *Å måle gjentatt kriminalitet – hvem hva og når?* Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/aa-maale-gjentatt-kriminalitet-hvem-hva-og-naar>

⁹¹ Politidirektoratet (2018) *Anmeldt kriminalitet og straffsaksbehandling 2017. Kommenterte STRASAK-tall*

⁹² Ibid.

Figur 9.7 Antall barn og unge fordelt på antall registrerte straffbare forhold*, n= 24 614

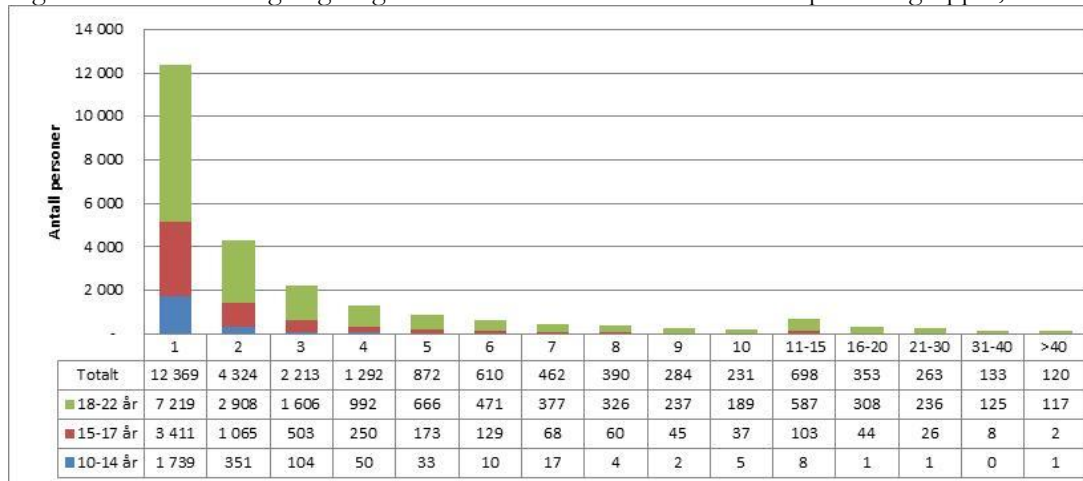

Kilde: PAL STRASAK

*For alle kategoriene må minst ett av de straffbare forholdene være registrert i 2018.

Noen barn og unge har vært mistenkt, siktet eller domfelt for mange straffbare forhold. Omtrent 1 050 var registrert med mellom 11 - 20 straffbare forhold, og i overkant av 500 unge var registrert med 21 eller flere straffbare forhold. Som figur 9.8 under viser var de aller fleste som var registrert med over 20 forhold i aldersgruppen 18–22 år. For de to øvrige aldersgruppene er tallet betydelig lavere.

Figur 9.8 Antall barn og unge registrert med straffbare forhold fordelt på aldersgrupper, n=24 614

Kilde: PAL STRASAK

*For alle gruppene må minst ett av de straffbare forholdene være registrert i 2018.

Innenfor samtlige grupperinger av antall straffbare forhold var det flest personer i aldersgruppen 18–22 år.⁹³ Aldersgruppen utgjorde godt over 80 prosent innen de ulike

⁹³ For å unngå at enkelte personer kan havne i to av alderskategoriene, er dataene bearbeidet slik at høyeste alder ved gjerning i 2018 avgjør hvilken alderskategori personene faller inn under.

forholdsgrupperingene over 11 straffbare forhold. Det samme gjelder for de som var registrert med syv, åtte, ni og ti forhold. Som tidligere påpekt er det valgt å ta med aldersgruppen 18–22 år fordi både påtalemyndighet og barnevern kan tilpasse reaksjoner og tiltak også etter fylte 18 år. Dessuten har de med flere forhold ofte begynt med kriminalitet før de ble 18.⁹⁴

For barn og unge som var registrert med ett straffbart forhold var nærmere 60 prosent i aldersgruppen 18–22 år. Videre utgjorde aldersgruppen mellom 67–77 prosent for de som var registrert med to til seks forhold.

Barn og unge som var registrert med tre eller flere straffbare forhold stod bak 27 845, eller 57 prosent, av samtlige registrerte straffbare forhold med unge gjerningspersoner i 2018.⁹⁵ Samtidig er det en liten gruppe barn og unge som begår svært mange straffbare forhold. Det er derfor viktig å få mer kunnskap om barn og unge som blir registrert med gjentagende kriminalitet. Fra et forebyggende perspektiv vil det være sentralt å skille mellom barn og unge som er *på vei inn* i en kriminell karriere og de som mer eller mindre *har etablert* en kriminell karriere.⁹⁶ Det bør vurderes å utvikle indikatorer som kan bidra til tidlig identifisering, både av de som står i fare for å utvikle en kriminell løpebane og de som er blitt mer etablerte kriminelle. Internasjonale studier bruker ulike begrep om personer som begår gjentagende kriminalitet; *kronisk kriminelle* (chronic offenders), *tilbakefallskriminelle* (recidivists) eller *kontante kriminelle* (persistent offenders).⁹⁷ I disse studiene brukes ofte kriterier som:

- Tidlig kriminalitetsdebut.
- Personene er mellom 15–17 år når det blir satt inn tiltak/innsats mot dem.
- De er pågrepet for kriminalitet tre eller flere ganger de siste 12 månedene.
- De er registrert med fem straffbare forhold eller flere.
- Kriminalitetstype.

Svensk forskning har diskutert om noen kriminalitetstyper kan indikere at unge gjerningspersoner med stor sannsynlighet gjentar lovbrudd.⁹⁸ Disse lovbruddene omtales som strategiske lovbrudd. Svenske studier har vist at brukstyveri av bil/motorvogn, ran og tyveri, og vold mot allmenn eller offentlig virksomhet er kriminalitetstyper kan indikere en lang eller intensiv kriminell karriere.⁹⁹

Innen alle grupperingene av antall registrerte forhold utgjorde guttene den største andelen, se figur 9.9. Jentenes andel varierte fra 4 til 23 prosent innen de ulike forholdsgrupperingene, men er størst i gruppen som er registrert med ett straffbart forhold.

⁹⁴ Levander, M. (2013) Kronisk kriminalitet som livsstil. Rikspolisens utvärderingsfunktion. Hentet fra http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/15456/Kronisk_kriminalitet.pdf;jsessionid=BF053F3D6B96895A07AC84E9DFD38A6C?sequence=3 Levander

⁹⁵ Alle registrerte straffbare forhold i 2018 er inkludert i beregningen, også de som er registrert på samme tidspunkt.

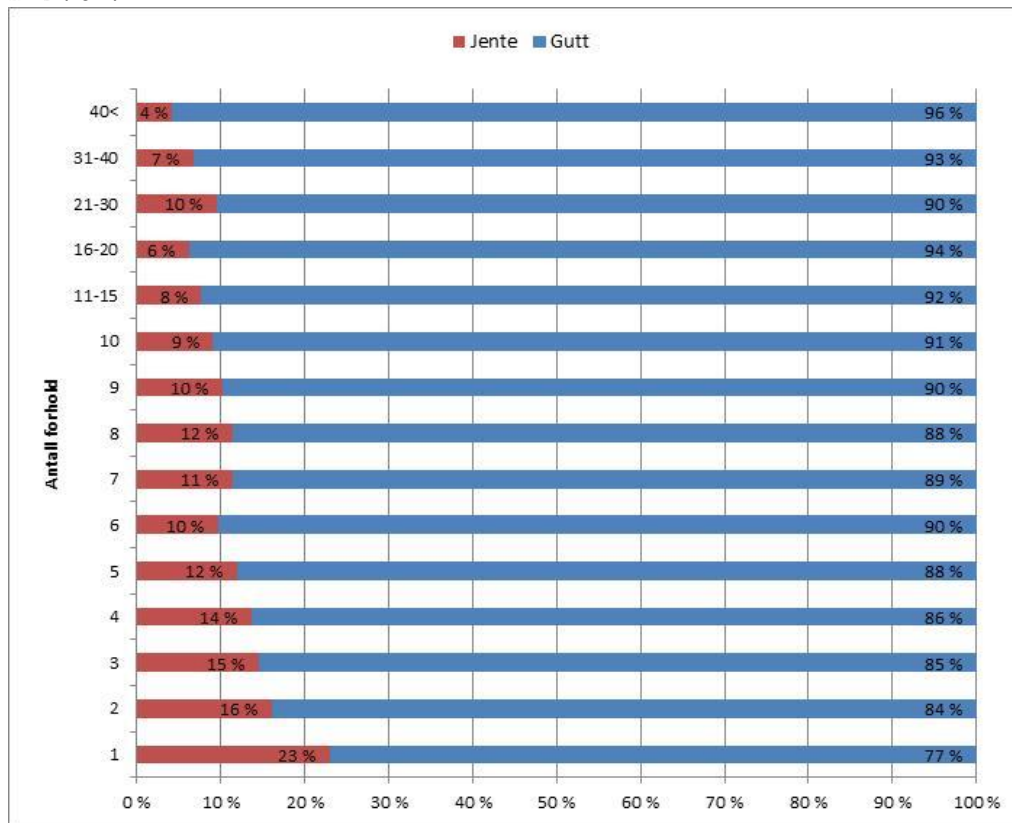
⁹⁶ Levander, M. (2013) Kronisk kriminalitet som livsstil. Rikspolisens utvärderingsfunktion. Hentet fra http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/15456/Kronisk_kriminalitet.pdf;jsessionid=BF053F3D6B96895A07AC84E9DFD38A6C?sequence=3 Levander

⁹⁷ Ibid

⁹⁸ BRÅ (2011) *Strategiska brott bland unga på 00-talet*. Hentet fra https://www.bra.se/download/18.4c2c22ec135e3c493f480001921/1371914736844/2011_21_strategiska_brott.pdf

⁹⁹ Ibid.

Figur 9.9 Prosentvis fordeling av kjønn blant barn og unge registrert med straffbare forhold*, n=24 614

Kilde: PAL STRASAK

*For alle gruppene må minst ett av de straffbare forholdene være registrert i 2018.

Majoriteten av barn og unge har norsk statsborgerskap. Andelen varierer mellom 83 – 89 prosent for samtlige grupperinger av registrerte straffbare forhold.

Problematikken knyttet til barn og unge som begår gjentatt kriminalitet er ofte sammensatt. Studier peker på noen risikofaktorer som kan lede til straffbare forhold i tidlig alder.¹⁰⁰ Kort oppsummert går disse på:

- **Oppvekstvilkår**, som kan innebære en eller flere underliggende faktorer som kriminalitet i familien, barnet er utsatt for fysisk og/eller psykisk mishandling, rusmisbruk og/eller sykdom i familien, økonomiske problemer og fattigdom, og skilsmisse.
- **Individuelle forklaringer**, som kan være genetikk og arv, atferdsforstyrrelser, egenskaper og oppførsel.
- **Det sosiale miljøet**, hvor underliggende faktorer blant annet er venner og jevnaldrende, skole og nabolag.

Internasjonale studier påpeker at de som begår gjentagende kriminalitet (kronisk eller kontant kriminell eller tilbakefallskriminell) har en tydelig ”multiproblematikk”, med en kombinasjon av disse risikofaktorene.¹⁰¹

¹⁰⁰ Willoch, H. (2012): *Hvorfor begår barn lovbrudd?* Fordypningsoppgave i kriminologi - Universitetet i Oslo

¹⁰¹ Levander, M. (2013) Kronisk kriminalitet som livsstil. Rikspolisens utvärderingsfunktion. Hentet fra http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/15456/Kronisk_kriminalitet.pdf;jsessionid=BF053F3D6B96895A07AC84E9D9D38A6C?sequence=3 Levander

I det forebyggende arbeidet opp mot barn og unge generelt og de i faresonen spesielt, har politiet gjort seg erfaringer som stemmer godt overens med risikofaktorene som forskningen har trukket frem.¹⁰²

9.5. Positive påtaleavgjørelser

Denne delen omhandler barn og unge under 18 år som ble registrert med ny påtaleavgjørelse i 2018. Datagrunnlaget for statistikken tar utgangspunkt i personer under 18 år som er registrert med minst en positiv påtaleavgjørelse i PAL STRASAK mellom 1. januar 2018 og 31. desember 2018. At forholdets oppklaringsdato er registrert i 2018 er grunnlaget for hvilke forhold, og dermed hvilke enkeltpersoner som er blitt inkludert i datagrunnlaget. Det at personene var under 18 år per 31. desember 2018 er et premiss for inkludering. Disse personene er fulgt tilbake til 1. januar 2012 og alle positive påtaleavgjørelser telles fra og med 1. januar 2012. Dette innebærer at kriminalitet begått av ungdom som er registrert tidligere enn 1. januar 2018 er inkludert – dersom forholdet er registrert med en positiv påtaleavgjørelse i løpet av 2018.

Påtaleavgjørelsen er knyttet til forholdets oppklaringsdato. Siktelser med forslag om tilståelsesdom, tiltaler, forelegg, overføring til konfliktråd, påtaleunntatelser og prosessøkonomiske påtaleunntatelser betegnes som positive påtaleavgjørelser. Påtaleavgjørelsene er positive i den forstand at påtalemyndigheten er av den oppfatning at straffeskyld kan bevises og at øvrige vilkår for straff er tilstede, herunder at gjerningspersonen er over kriminell lavalder (15 år) på gjerningstidspunktet. I tillegg til de positive påtaleavgjørelsene benyttes også en rekke andre påtaleavgjørelser. Disse inngår ikke i datagrunnlaget. Uttrekket er avgrenset til de positive påtaleavgjørelsene siden disse signaliserer at straffeskyld er eller kan bevises.

Som det fremkommer av tabellen under var det i 2018 til sammen 4 181 ungdommer som ble registrert med minst en positiv påtaleavgjørelse.

¹⁰² Salto (2018) *Barne- og ungdomskriminaliteten i Oslo. Rapport basert på data fra 2017*. Hentet fra <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13280281/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Prosjekter/Salto%20-%20sammen%20lager%20vi%20et%20trykt%20Oslo/1%20Kriminaliteten%20i%20Oslo/Barne-%20og%20ungdomskriminaliteten%20i%20Oslo%202017.pdf>

Tabell 9.4: Antall og andel personer under 18 år registrert med en positiv påtaleavgjørelse, 2018

Antall positive påtaleavgjørelser	Antall personer med positive påtaleavgjørelser	Andel i prosent med positive påtaleavgjørelser
1	3 324	79,5 %
2	531	12,7 %
3	152	3,6 %
4	66	1,6 %
5	45	1,1 %
6	23	0,6 %
7	18	0,4 %
8	12	0,3 %
9	3	0,1 %
10	2	0,0 %
11	2	0,0 %
13	1	0,0 %
14	2	0,0 %
Totalsum	4 181	100 %

Kilde: PAL STRASAK, uttrekksdato 18. januar 2019. Uttrekket som følger de aktuelle enkeltpersonene bak i tid ble tatt 22. januar 2019

De aller fleste under 18 år som ble anmeldt og straffeforfulgt for lovbrudd, ble straffeforfulgt for kun ett straffbart forhold. Av de 4 181 ungdommene som ble registrert med minst en positiv påtaleavgjørelse i 2018, var det 80 prosent som fikk en positiv påtaleavgjørelse for første gang. Andelen ungdom som var registrert med to påtaleavgjørelser, og hvor minst ett av dem var registrert i 2018, var markant lavere. Denne gruppen utgjorde 531 unge, eller 13 prosent. Til sammen 152, eller 4 prosent, var registrert med tre positive påtaleavgjørelser.

Noen ungdommer begår, og blir påtalt for, mange straffbare forhold over en lengre tidsperiode. Antall ungdommer med fire eller flere positive påtaleavgjørelser var 174, og utgjorde 4 prosent av de som i 2018 var registrert med minst en positiv påtaleavgjørelse i 2018.

Omtrent en tredjedel av ungdommene som fikk én positiv påtaleavgjørelse fikk den for vinningslovbrudd. Ungdom som var registrert med to positive påtaleavgjørelser var i hovedsak påtalt for vinnings- og narkotikalovbrudd. Til sammen utgjorde disse kriminalitetstypene omtrent 50 prosent. For 54 prosent av de som hadde fått tre positive påtaleavgjørelser var avgjørelsene knyttet til narkotika- og vinningslovbrudd. For de unge som ble registrert med fire eller flere positive påtaleavgjørelser var det narkotika- og voldslovbrudd som var hyppigst og representerer 55 prosent av alle positive påtaleavgjørelser i denne gruppen.

9.6. Alternative straffereaksjoner

Dersom alvorlig eller gjentatt kriminalitet begås av en ungdom kan dette møtes med såkalte alternative straffereaksjoner. Slike reaksjoner kan for eksempel være ungdomsoppfølging, ungdomsstraff, påtaleunndlatelse med vilkår, betinget forelegg eller oppfølging i konfliktråd. Reglene om nye alternative straffereaksjoner for unge lovbyggere trådte i kraft 1. juli 2014. Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging er strafferettslige reaksjoner som skal brukes overfor lovbyggere på begått kriminalitet i aldersrommet mellom 15 og 18 år. Man kan derfor illegges disse reaksjonene også etter fylte 18 år. Ved å benytte gjenopprettende prosesser og skreddersydde tiltak, søker man å gi unge lovbyggere tett oppfølging og nødvendig støtte til å mestre utfordringer og dermed forebygge ny kriminalitet.

De nye reaksjonene bygger på 3 elementer: I **ungdomsstormøtet** møter ungdommen dem som er blitt utsatt for den kriminelle handlingen. Her får lovbyggeren høre konsekvensene av lovbruddet for fornærmede – og se skadevirkninger av kriminaliteten. Også for offeret kan et slikt møte ha en god virkning gjennom å få bearbeidet hendelsen og dempet angsten. I møtet settes det også opp en **ungdomsplan** som ungdommen er forpliktet til å følge. Planen settes opp sammen med personer fra politi, kriminalomsorg, skole, familiekontor, barnevern og andre fra ungdommens eget nettverk. Planen tilpasses den aktuelle ungdommen og kan inneholde krav om frammøte på skolen, ulike typer behandlingstilbud (sinnemestringskurs, ruskontroll), fritids-aktiviteter, oppholdsforbud eller andre tiltak ut fra ungdommens behov. Et **oppfølgingsteam** følger ungdommen gjennom straffegjennomføringsperioden som kan vare opp til tre år. Oppfølgingsteamet skal føre kontroll, og hjelpe til slik at ungdommen mestrer de tiltakene som er ført opp. Intensjonen er at tverretattlig samarbeid og samordning av tilgjengelige ressurser skal effektivisere innsatsen fra det offentlige, slik at man lettere vil kunne snu en ungdom som er på vei inn i en kriminell løpebane.

For å se om de nye straffereaksjonene har forventet effekt som er å redusere gjengangerkriminalitet, er det viktig å følge utviklingen de nærmeste årene. Det er viktig at det opparbeides god kunnskap om årsakene til at barn og unge begår straffbare forhold, slik at det kan iverksettes gode, målrettede tiltak som forebygger at barn og unge begår kriminalitet.

10. Inndragning

Politiet har over flere år hatt høyt fokus på inndragning av lovovertrederens utbytte av straffbare handlinger.

Inndragningsstatistikken er hentet ut 31. januar 2019 fra PAL STRASAK. I motsetning til hva som er tilfelle for store deler av resten av rapporten anvendes ikke fryste tall da dynamiske tall gir et riktigere bilde. Det antas at inndragningstallene for 2018 vil kunne øke gitt at det er påtaleavgjorte saker som enda ikke er rettskraftig.

Statistikken teller antall inndragninger av *utbytte* etter gammel straffelov § 34 og ny straffelov § 67, antall inndragninger av *gjenstander* etter gammel straffelov § 35 og ny straffelov § 69 og *utvidet* inndragning etter straffeloven § 34a og ny straffelov § 68. Statistikken dekker ikke bestemmelsen om forebyggende inndragning i straffeloven § 70 (gammel straffelov § 37b) om forebyggende inndragning.

Tabell 10.1 Inndragning av utbytte og gjenstander, 2014–18

	2014	2015	2016	2017	2018	Prosent endring 2017-18	Prosent endring 2014-18
Utbytte	2 044	1 374	1 198	1 484	1 108	-25,3 %	-45,8 %
Utvidet	92	300	98	88	76	-13,6 %	-17,4 %
Gjenstand	6 653	6 785	6 417	6 518	6 984	7,1 %	5,0 %
Sum antall inndragninger	8 789	8 459	7 713	8 090	8 168	1,0 %	-7,1 %
Beløp i mill. kr	211,9	323,7	163,2	198,2	108,6	-45,2 %	-48,7 %

Kilde: JUS624 – alle tall kjørt i PAL STRASAK 31.01.19

Samlet inndragningsbeløp i 2018 var 106,3 millioner kroner, hvilket er en ikke ubetydelig nedgang fra 2017 og tidligere år. Noe av bakgrunnen for variasjonene fra år til år er at enkeltsaker slår kraftig ut på statistikken. Antallet inndragninger ligger relativt stabilt.

Som eksempel på enkeltsak som vil kunne gjør et stort utslag i beløp kan det nevnes at gjennom hele 2016 ble iretteført en større sak innen arbeidslivskriminalitet i dagligvarebransjen som omfattet blant annet grov menneskehandel, menneskesmugling, sosial dumping, hvitvasking, bankbedragerier, NAV-bedragerier, skatteunndragelser, trusler m.m. Det ble nedlagt påstand i tingretten om inndragning av til sammen over 103 millioner kroner. Etterforskingen ble påbegynt i 2013 og dom i hovedsaken i første instans forelå i 2018. Ankeforhandling i saken er berammet til høsten 2019.

Selv om saker som nevnt over forekommer sjeldent, viser det at enkeltsaker vil kunne ha betydelig innvirkning på statistikken. Det er videre en viss grad av tilfeldigheter knyttet til hvilket år slike saker blir rettskraftige.

Som tidligere er det fortsatt knyttet noe usikkerhet til inndragningsstatistikken, herunder om den fanger opp korrekt antall krav og beløp fra straffesakssystemene til politiet. Det bemerkes særlig at politiet i en rekke saker fremmer erstatningskrav på vegne av fornærmede, fremfor å legge ned påstand om inndragning. Dette kan være en av flere forklaringer på at antall utbytteinndragninger går betydelig ned. Herværende statistikk omfatter ikke rettskraftige erstatningskrav fremmet på vegne av fornærmede. Ny inndragningsstatistikk forventes å være på plass i 2019.

VEDLEGG 1 Datagrunnlag

Det statistiske grunnlaget i rapporten er hentet fra politiets straffesaksregister (STRASAK). STRASAK benyttes både til den offisielle kriminalstatistikken, som Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserer, og politiets driftsstatistikk. Selv om både SSB og Politidirektoratet henter sitt tallgrunnlag fra STRASAK, forekommer det noen forskjeller i det tallmaterialet som presenteres, blant annet på grunn av ulik bearbeiding av data, ulike tidspunkt for dataauthenting og ulik gruppering av dataene. Dette er nærmere omtalt senere i vedlegget.

Hvis annet ikke er oppgitt er tallmaterialet hentet ut per 1. januar det enkelte år. Kodeendringer som har skjedd etter 1. januar påfølgende år vil derfor ikke få betydning. Dette er gjort for å ha mest mulig sammenliknbare tall.

Dataene i STRASAK er basert på de kodene som politiet manuelt legger inn når en sak blir registrert og kvaliteten på driftsstatistikken er derfor avhengig av riktig koding av den enkelte sak. Økt fokus og kunnskap kan i enkelte tilfeller føre til endret kodepraksis og riktigere koding av sakene. Endring i kodepraksis kan derfor gjøre det utfordrende å følge utviklingstrekk på detaljert nivå.

Straffeloven 2005 trådte i kraft 1. oktober 2015 og førte til flere endringer i driftsstatistikken. Samtidig valgte politiet å gjøre enkelte endringer. Det fremheves spesielt at enkelte lovbrudd ble tilordnet en annen kriminalitetstype enn hva som var tilfelle før lovendringen. Blant annet ble bedrageri tilordnet økonomilovbrudd (fra kriminalitetstypen vinning) og enkelte lovbrudd knyttet til trusler ble tilordnet voldslovbrudd (fra kriminalitetstypen annen). En nærmere oversikt over endringene er gitt i kapittel 6.

Straffeloven 2005 medfører i all hovedsak ingen nykriminalisering eller avkriminalisering. Det er likevel ikke mulig å sammenligne alle straffebestemmelsene i gammel og ny lov én til én. For å kunne sammenligne statistikk på et lavere nivå enn kriminalitetstype er det derfor laget lovbruddskategorier for å kunne se utviklingen over tid på et område. Hvilke lovbrudd som er definert inn i de ulike lovbruddskategorier fremkommer i vedlegg 3 til denne rapporten.

Antall anmeldelser er gitt ved antall saker. I forbindelse med omtale av mistenkt og fornærmede benyttes begrepet forhold. Forhold sier noe om knytningen mellom sak og person, dvs. gjerningsperson og fornærmet. På grunn av dette kan en sak generere flere forhold. Forhold benyttes også i forbindelse med saker med særskilt saksbehandlingsfrist, nærmere omtalt i kapittel 3.3.

Tall vedrørende fornærmet og mistenkt er hentet ut manuelt fra PAL STRASAK 16. januar 2019. Som nevnt over er statistikken basert på det som politiet manuelt legger inn. Politidirektoratet har ikke ettergått de registreringer politidistriktene har foretatt, og det må derfor tas et forbehold om at det kan forekomme tilfeller av feilregistreringer. Det bør derfor utvises noe forsiktighet med å legge til grunn at det antall mistenkte og fornærmede er absolutt.

For fornærmede er det valgt å hente ut antall forhold hvor sakens *registreringsdato* er angitt i 2018. Tallet for antall fornærmede viser hvem som er identifisert som offer i perioden rapporten omhandler. Det påpekes at etterforskning og den videre påtalebehandling kan legge til grunn at det ikke er begått noen lovbrudd i en sak hvor det er registrert en

fornærmet. Det påpekes også at det som regel kun er den som anmelder forholdet som blir oppført som fornærmet. Det innebærer at ved for eksempel et boliginnbrudd kan det være registrert kun en fornærmet, selv om det bor flere i boligen.

Når det gjelder mistenkt er det hentet ut antall forhold hvor forholdets *oppklaringsdato* er gitt i 2018, og hvor personens rolle på tidspunktet for rapporttuthenting enten er mistenkt, siktet eller domfelt. Det påpekes at personen ikke kan ha hatt rollen domfelt på tidspunktet for påtaleavgjørelse, men at rollen da har blitt endret når forholdet senere ble rettskraftig. Saken kan dermed ha blitt anmeldt/registrert i en annen tidsperiode. Tallet for antall mistenkte viser dermed antall forhold som er ferdig etterforsket og påtaleavgjort av politiet i den periode rapporten omhandler. En påtaleavgjørelse kan både innebære at en sak anses som oppklart, eller at den regnes som ikke oppklart.

Det gjøres oppmerksom på at det i tabeller kan forekomme at avrunding medfører at summen/ending i prosentpoeng ikke blir lik summen av de oppgitte tallene.

Statistikk fra politiets STRASAK-rapporter og den offisielle kriminalstatistikken fra SSB

Statistisk sentralbyrå (SSB) har utarbeidet en ny inndeling av lovbruddene til bruk i den offisielle kriminalstatistikken; Standard for lovbruddstyper, Lovbruddstyper 2015. Den offisielle kriminalstatistikken har en noe annen inndeling enn kodeverket i politiets straffesaksregister (STRASAK), samt at den er langt mindre detaljert. Det kan forklares blant annet med behovet for en statistikk som er brukervennlig for et bredere publikum, samt et behov for å sikre at statistikken er sammenliknbar over tid, samt bedre kan sammenlignes internasjonalt. SSB opererer med ni lovbruddsgrupper, mens politiet i sine STRASAK-rapporter bruker 10 kriminalitetstyper. Men verken betegnelsen på lovbruddsgruppene eller innholdet i dem, er må få unntak direkte sammenliknbare. Det medfører at det både er vanskelig å sammenligne statistikkutgivelsene fra SSB og politiet, men også at det må vises varsomhet med å kommentere tall fra SSB med tall fra politiet og vise versa. Det er viktig å presisere at den offisielle kriminalstatistikken er produktene fra SSB.

VEDLEGG 2 Mørketall

Begrepet mørketall brukes ofte, og i mange sammenhenger, uten en nærmere forklaring. Mørketall oppfattes vanligvis som ukjente størrelser, for eksempel uoppdaget kriminalitet, som kommer i tillegg til den kjente, registrerte og statistikkførte. Det er to hovedgrunner til at det eksisterer mørketall i kriminalitetsbildet. For det første at straffbare forhold ikke anmeldes, og for det andre at politiet ikke avdekker alle straffbare forhold. I tillegg vil også vurdering av om handlingen oppfattes som kriminell påvirke størrelsen, samt om handlingen møtes med andre ønskede reaksjoner enn anmeldelse.

V2.1 Tillitt og levekår som grunnlag for et anmeldt kriminalitetsbilde

Mengden av kriminalitet i et samfunn sier noe om hvordan det er å leve der. Derfor inngår også spørsmål om utsatthet for kriminalitet i en rekke undersøkelser om levekår og tillitt. Statistisk sentralbyrå har gjennomført levekårsundersøkelser siden 1973. I den siste undersøkelsen fra 2017 uttrykker hoveddelen i alle gruppene som undersøkelsen er oppdelt i, at de er middels eller svært fornøyd med livet¹⁰³. Undersøkelsen viser også at det er en sammenheng mellom folks tilfredshet med livet og deres levekår. I en omfattende Eurostat-undersøkelsen publisert av SSB i 2015, endte norske innbyggere sammen med de øvrige nordiske innbyggerne øverst i skalaen¹⁰⁴.

Tillitt til at myndighetene kan avdekke og iverksette kriminalitet er også en faktor for individets levekår. Det er en forutsetning for et velfungerende demokrati at befolkningen har tillitt til politikerne, de politiske institusjonene og myndighetsorganer. Det har vært gjennomført undersøkelser både på tilfredshet med demokratiet og tillitt til politikerne siden 1970-tallet. Tilfredshet med demokratiet har i en prosentvis presentasjon i gjennomsnitt ligget på mellom 88 prosent og 90 prosent fra valget i 1977 og fram til valget i 2009. Tall for tillitt til politikerne ligger lavere og i gjennomsnitt fra valget i 1973 og fram til valget i 2009 har tillitten ligget på 57 prosent¹⁰⁵.

Hvis man går nedover på myndighetsstigen har for eksempel politiet i Norge gjennomgående hatt høy tillit de seneste årene. Det er en forventning til at politiet skal beskytte borgerne, og gjennom justiskjeden sørge for balanse mellom den kriminelle handling som er begått og den straff som overgriperen må utstå. Et politi uten tillit er et politi uten funksjonalitet. I «Operativ mediehåndbok for politiet» uttales det at "[p]olitiet er avhengig av et godt omdømme og befolkningens tillit for å kunne løse sine oppgaver. Omdømme og tillit skapes gjennom det daglige arbeidet og ved å sørge for åpen kommunikasjon gjennom media. Media er en viktig kanal for å nå frem til innbyggerne"¹⁰⁶.

Norsk politi har siden tillittmålinger første gang ble gjennomført i 2008, ligget på over 80 prosent og med en svakt stigende kurve¹⁰⁷. Men i siste undersøkelse fra 2018¹⁰⁸ er denne trenden brutt ved at prosentraten nå er under 80 prosent, 77 prosent. Det er de som har

¹⁰³ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/slik-har-vi-det-2017>

¹⁰⁴ <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/nordmenn-blant-de-mest-tilfredse-i-europa>

¹⁰⁵ Listhaug, Ola og Bernt Aardal: Politisk tillit – et mål på demokratiets helsetilstand? i Aardal, Bernt (red.) 2011: det politiske landskap En studie av stortingsvalget i 2009, Oslo Cappelen Damm

¹⁰⁶ Politidirektoratet: Operativ mediehåndbok for politiet, 2010

¹⁰⁷ Etter at 22. juli-kommisjonens rapport ble fremlagt i august 2012 medførte dette imidlertid en reduksjon i tillitten, som midlertid i ettertid igjen har steget til tilnærmet gammelt nivå.

¹⁰⁸ Politiets innbyggerundersøkelse 2018, Kantar TNS, 2019

levert en anmeldelse eller vært innblandet i en ulykke som er minst fornøyd med politiet¹⁰⁹. Tema som det oppgis at de var misfornøyd med er først og fremst at politiet ikke tok saken alvorlig nok og at de ikke fikk nødvendig hjelp. Undersøkelsen viser også en tydelig sammenheng mellom høy trygghetsfølelse og høy tillitt til politiet og tilsvarende mellom lav trygghetsfølelse og lav tillitt til politiet.

Samlet viser undersøkelsene viser at grunnlaget for et godt samkvem mellom innbyggerne og politiet i Norge er til stede. Politiet har generelt høy tillitt hos innbyggerne i forhold til samfunnsoppdraget. Innbyggerne er fornøyd med det demokratiske systemet. Det kan derfor ikke sies å være et overordnet tillitsbrudd mellom myndighetene og innbyggerne som et særlig grunnlag for mørketall.

V2.2 Straffesaksstatistikk og selvoppgitte undersøkelser som betydning for mørketall

Det er mange og sammensatte forhold ved kriminalitetsbildet som er avgjørende for om et forhold blir anmeldt og dermed kjent for politiet og del av kriminalitetsstatistikken. Straffesaksstatistikken sier noe om en anmeldelse fører til ønsket resultat fra anmelders side. Forventet reaksjon for kriminelle handlinger kan også ha betydning for om saken anmeldes¹¹⁰. Kjennskap til henleggelsesstatistikk kan også ha betydning for hvorfor hendelser ikke anmeldes.

I den siste innbyggerundersøkelsen gjennomført av Kantar TNS i 2018 svarer bare 37 prosent av de som oppgir å ha vært utsatt for kriminalitet det siste året, at de har anmeldt hendelsen, mens i tillegg svarer i underkant av 3 prosent at de planlegger å gjøre det¹¹¹. I den åttende utgaven av Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge i regi av Næringslivets sikkerhetsråd, KRISINO 2017, oppgir 10 prosent av virksomhetene at de i løpet av det siste året har opplevd lovbrudd som de ikke har anmeldt. Viktigste årsak til at disse virksomhetene ikke anmeldte forholdene er at de mener politiet som regel henlegger saken. Undersøkelsen bygger på svar fra et utvalg ledere og sikkerhetsansvarlige i 2000 private og 500 offentlige virksomheter¹¹².

Levekårsundersøkelsen som ble gjennomført i 2015¹¹³, viser at 9,8 prosent av befolkningen i alderen 16 år og eldre ble utsatt for vold, trusler, tyveri eller skadeverk. Dette tilsvarer at om lag 400 000 i den voksne befolkningen ble utsatt for ett eller flere tilfeller av disse typene lovbrudd i løpet av ett år. I 1991 og 1997 som er de første gangene dette omfanget av lovbrudd ble målt, var andelen av den voksne befolkningen som var utsatt for ett eller flere tilfeller av vold, trusler, tyveri eller skadeverk betydelig høyere, 17 prosent.

I innbyggerundersøkelsen 2018 ble de som ikke hadde anmeldt et forhold også spurt om grunnen til at dette ikke hadde blitt gjort. Årsaker som ble oppgitt var blant annet at innbyggerne ikke så behovet for, eller poenget med å anmelde hendelsen de opplevde, at saken var for liten eller lite alvorlig til at det var verdt å anmelde og at innbyggerne har liten

¹⁰⁹ Politiets innbyggerundersøkelse 2018, Kantar TNS, s.25, 2019

¹¹⁰ SSB: Straffereaksjoner, sist oppdatert september 2018

¹¹¹ Politiets innbyggerundersøkelse 2018, Kantar TNS s. 35, 2019

¹¹² <https://www.nsr->

[org.no/getfile.php/Dokumenter/NSRprosent20publikasjoner/Krisino/KRISINOprosent20rapportprosent202017_5_final.pdf](https://www.nsr-)

¹¹³ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/mindre-andel-ofre-for-vold-og-tyveri>

tro på at politiet kommer til å løse saken på en god måte¹¹⁴. Altså såfremt det ikke forventes å oppnå et resultat for anmelder, anmeldes saken ikke. Et eksempel vil være at såfremt det ikke vil være aktuelt å bruke en forsikringsavtale på forholdet, vil det være et moment for ikke å anmelde.

Siste offerstatistikk er for 2017¹¹⁵ og viser at det er registrert ofre i ca. 47 prosent av alle lovbruddene som ble anmeldt til politiet, 140 000 personer ble registrert som ofre for 151 000 lovbrudd. Dette tilsvarer ca. 2,7 prosent av befolkningen i Norge.

I forhold til kriminalitet begått på nett fremgår det av Politiets innbyggerundersøkelsen fra 2018 at de som har vært utsatt for svindel eller bedrageri, krenkelser eller seksuelle overgrep på nett, har i snitt kun 18 prosent valgt å anmelde forholdet til politiet. Tall fra Næringslivets sikkerhetsråd viser at en stor andel av norske virksomheter hadde opplevd *sikkerhets hendelser* det siste året (2018) (21 til 2 prosent fordelt på ulike hendelser¹¹⁶ – og de som hadde opplevd en hendelse hadde i snitt 2,8 forskjellige typer hendelser), men at kun 9 prosent av virksomhetene som ble utsatt for slike hendelser rapporterte saken til politiet¹¹⁷.

Både statistikkene over anmeldelser, etterforskede saker, straffereaksjoner og ofre for kriminalitet, samt tillitsmålinger og levekårsundersøkelsene viser at en mindre andel av befolkningen oppgir/utsettes for kriminalitet nå enn tidligere – selv om disse kildene gir noe ulike beskrivelser av omfang, hvordan og når denne nedgangen har skjedd. Det er imidlertid vanskelig å se den digitale utviklingen i disse produktene. Det er både i Norge¹¹⁸ og i Europa for øvrig¹¹⁹ en oppfatning av at kriminalitetsbildet er i ferd med å endres fra fysisk kriminalitet til digital kriminalitet. Det finnes også en rekke offerundersøkelser på ulike kriminalitetsområder hvor det kan hentes ut tall som sier noe om hvordan den opplevde kriminalitet er. I tillegg sier også mange av disse undersøkelsene noe om hvorfor forhold anmeldes eller ikke. Denne gjennomgangen vil imidlertid ikke kunne redegjøre for alle slike undersøkelser, da det vil sprengte rammen for dette produktet.

Det er mange aspekter ved å analysere undersøkelser og statistikk som gjør det vanskelig å kunne stipulere mørketall med en troverdig høy sannsynlighet. Ved en vurdering av spørreundersøkelser og oppgitte svar om at et straffbart forhold ville bli anmeldt, må det legges vekt på at svar et gitt i henhold til egen subjekt vurdering om forholdet er straffbart. Det er ingen juridisk vurdering som i utgangspunktet legges til grunn. Det kan medføre at det i enkelte tilfeller oppgis hendelser som straffbare selv om de ikke er det, eller oppgis som mer alvorlig kriminalitet enn de faktisk er, altså feil subsumsjon. Men det kan også medføre at forholdet bagatelliseres og vurderes som ikke straffbart, og derav ikke anmeldes. Tallgrunnlag hentet ut fra slike undersøkelser må derfor alltid vurderes med en viss usikkerhetsmargin.

V2.3 En mulig forklaringsmodell

¹¹⁴ Politiets innbyggerundersøkelse 2018, Kantar TNS, 2019

¹¹⁵ SSB: Ofre for anmeldt kriminalitet, oktober 2018

¹¹⁶ Disse hendelsene inkluderte blant annet virus og/eller malwareinfeksjon (21 prosent), phishing eller andre sosial manipuleringsangrep (18 prosent), forsøk på datainnbrudd/hacking (13 prosent) og hendelser forårsaket av bedriftens ansatte (11 prosent).

¹¹⁷ Næringslivets sikkerhetsråd: Mørketallsundersøkelsen 2018 – Informasjonssikkerhet, personvern og datakriminalitet.

¹¹⁸ Oslo politidistrikt, Trender i kriminalitet 2016-2017

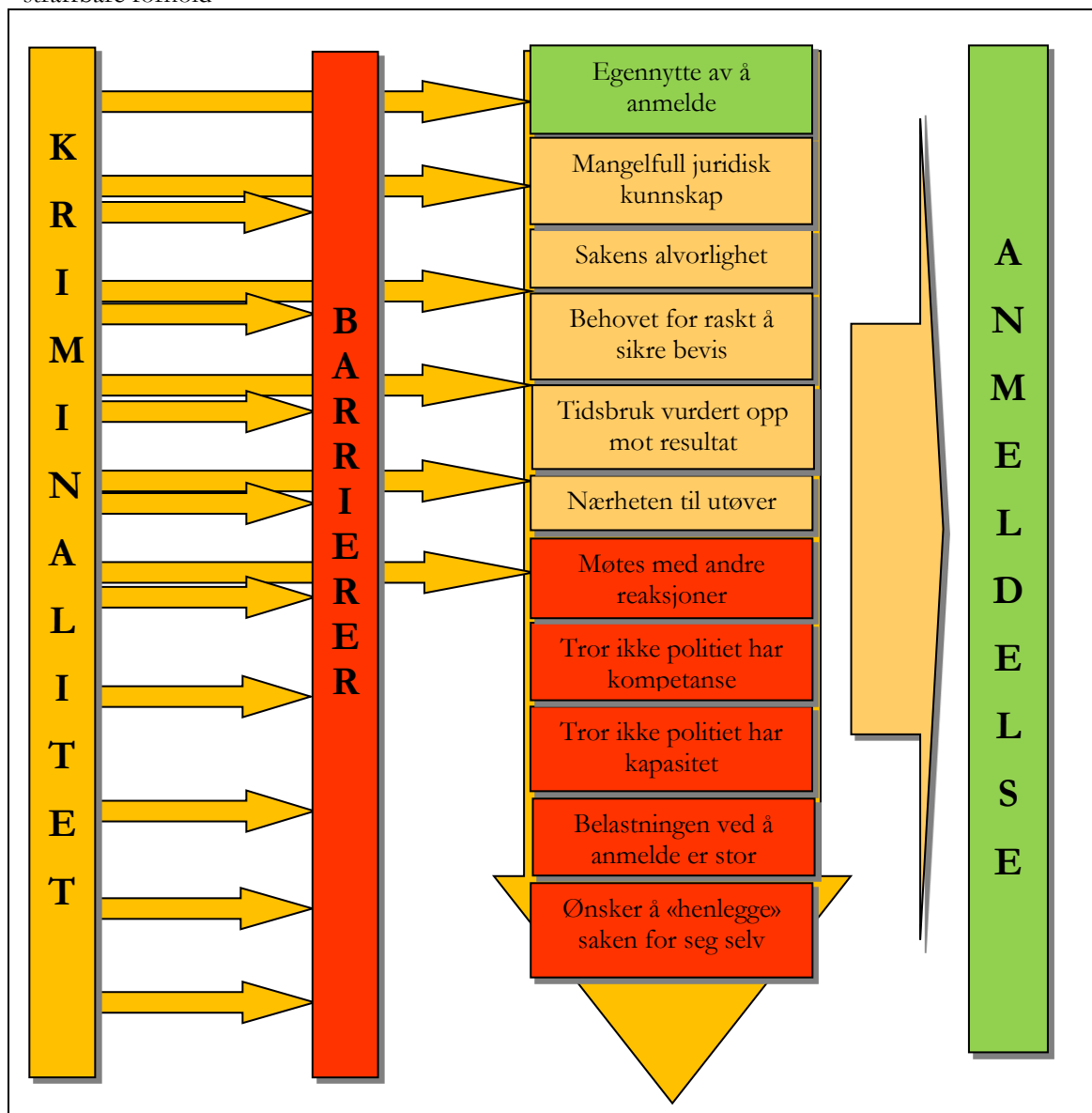
¹¹⁹ Artikkel publisert i SAGE journals "Still plodding along? The police response to the changing profile of crime in England and Wales" april 2017

Det er vanskelig å prøve å sette begreper inn i forklaringsmodeller uten at alle forbehold gjengis i modellen. Men ser man på de mest aktuelle kriteriene som grunnlag for å anmelde eller ikke anmelde som kan utledes av statistikk og undersøkelser, er det noen som trer tydeligere fram;

- *Sakens alvorlighet* synes for mange å være avgjørende for å anmelde. Jo mer alvorlig jo mer tenderer fornærmede mot å anmelde.
- *Nærheten til utøver* har betydning, jo nærmere tilhørighet jo lavere anmeldeshyppighet.
- *Egennytten av å anmelde*, enten for å få utbetalt forsikring i vinningssaker eller for å oppnå økt selvrespekt, særlig i voldssaker, synes å ha betydning. Det kan også ligge et behov for å ta et samfunnsansvar som grunnlag for å anmelde.
- *Handlingen møtes med andre reaksjoner enn anmeldelse*. Det kan være at de involverte ordner opp på egenhånd, enten i private forhold hvor en unnskyldning kan være tilstrekkelig og/eller en økonomisk overenskomst, eller på en arbeidsplass hvor hendelsen løses med advarsler eller andre tiltak.
- *Tror ikke politiet har kompetanse/ressurser til å oppklare saker* er nevnt i alle kategoriene. Lav tillitt og tiltro til at en anmeldelse vil føre til et ønsket resultat hos fornærmede medfører færre anmeldelser.
- *Belastningen ved å anmelde* og mulig etterfølgende rettssak er for mange en grunn til ikke å anmelde, særlig knyttet til voldssaker.
- *Ønsker å «henlegge» saken for seg selv*. Noen ønsker ikke å fortelle noen om saken, verken politiet, hjelpepersoner (som f. eks. leger) familie eller kjente. Kan gå fra at hendelsen blir opplevd som pinlig til så alvorlig at vedkommende ikke klarer å fortelle noen om hendelsen. Vedkommende ønsker å legge saken bak seg og komme videre.
- *Tidsbruk ved å anmelde* vurdert opp mot forventet resultat vil ha betydning på alle kriminalitetsområdene.
- *Mangelfull juridisk kunnskap hos offeret* medfører at det er uvisshet om forholdet er straffbart eller om alvorligheten av det straffbare forholdet. Dette kan utgjøre grunner til ikke å anmelde.
- *Behovet for raskt å sikre bevis*. Offeret er i en situasjon hvor vedkommende ikke er innstilt på handling rett etter et overgrep/en kriminell handling er begått. Ventes det for lenge vil tendensen til å anmelde synke.

I figur V2.1 er de ulike grunnene satt i en skjematisk oversikt. Det skilles mellom tre kategorier; *grønn* for grunnlag for anmeldelse, *gul* som grunnlag for vurderinger som kan gå i begge retninger, enten å anmelde eller å avstå, og *rød* som grunnlag for ikke å anmelde. Flere av grunnene kan også være overlappende og dermed forsterke grunnen til ikke å anmelde.

Figur V2.1 Skjematisk oversikt over allmenngyldige grunner for å anmelde eller ikke anmelde straffbare forhold

Som det er vist til i kapittel 2.3, er det mange og sammensatte forhold som er avgjørende for om et forhold blir anmeldt og dermed kjent for politiet og del av kriminalitetsstatistikken. Men at det gjennomgående finnes faktorer som taler både for og imot å anmelde, kalt barrierer. Nedenfor vil enkelte kriminalitetsområder bli vurdert i forhold til muligheten for i større grad å stipulere mørketall. Kriminalitetsområdene som er valgt for denne rapporten er; vinningslovbrudd, narkotikaloovbrudd og seksuallovbrudd med hovedvekt på voldtekt. Kriminalitetsområdene er vist som eksempler på hvordan det reelle kriminalitetsbildet i større grad kan synliggjøres.

V2.4 Noen eksempler på stipulering av mørketall

Grunnlaget for vurderingene nedenfor er basert på statistikk og annen informasjon fra ulike tidsperioder hvor undersøkelser og annet materiale ble innhentet/publisert. Det anses imidlertid ikke avgjørende for vurderingene. Det anses heller ikke mulig å foreta slike vurderinger kun for ett aktuelt år basert på statistikk og publiserte undersøkelser/rapporter fra det ene året. Men i den grad det er brukt tall fra ett år, er det om mulig forsøkt å finne sammenlignbare tall fra samme år. Dette medfører at det i liten grad er brukt tall for 2018, men for 2017 og tilbake i tid.

V2.4.1 Vinningslovbrudd

Vinningslovbrudd dominerer det totale kriminalitetsbildet, men er samtidig den kriminalitetstypen med lavest oppklaringsprosent. I 2017 utgjorde vinningslovbrudd ca. 32 prosent av alle anmeldte forhold, mens bare ca. 24 prosent ble oppklart¹²⁰. Selv om en stor del av vinningslovbruddene er av mindre alvorlig art er det viktig at disse sakene får en god behandling ettersom denne typen kriminalitet rammer folk flest og dermed er viktig for publikums tillit til politiet. Anmeldelsesraten for vinningskriminalitet har vært synkende siden begynnelsen av 2000-tallet.

Det ble i 2017 inngitt 94 887 anmeldelser for eiendomstyveri/vinningskriminalitet¹²¹. Generelt er det slik at omfanget av anmeldt vinningskriminalitet øker med antallet som er registrert bosatt i en kommune. Det ble anmeldt 6,1 eiendomstyveri/vinningslovbrudd per 1 000 innbyggere i kommuner med innbyggertall under 5 000. Det tilsvarende tallet var 25,8 for kommuner med 50 000 innbyggere eller flere¹²². Fordelt etter gjerningskommunenens sentralitet viser det at omfanget av registrerte vinningslovbrudd også øker med hvor sentral kommunen er.

Antallet straffbare vinningsforhold vil være påvirket av samfunnsutviklingen. Tekniske barrierer for kriminalitet som alarmer og andre sikrings- og sikkerhetstiltak, samt politiets arbeid for å forebygge og iredteføre slik kriminalitet vil være momenter i en slik utvikling. I tillegg er publikums tilbøyelighet til å anmelde et viktig moment. En slik tilbøyelighet er påvirket av fornærmedes tillit til politiets evne og vilje til å håndtere denne typen saker. Den økonomiske egennytten av å anmelde vil også påvirke. Mange lar være å anmelde hvis verdien på gjenstanden er mindre enn egenandelen på forsikringen. Såfremt egennytten anses mindre enn tid og andre ressurser som blir brukt på å anmelde, vil tilbøyeligheten for å anmelde synke.

I innbyggerundersøkelsen 2017 oppgir 75 prosent som har vært utsatt for biltyveri eller tyveri fra bil at de har anmeldt, og 25 prosent at de ikke vil anmelde. Når det gjelder innbrudd eller tyveri fra bolig er tallene henholdsvis 65 og 33 prosent. Mens for lommetyveri, veskenapping eller annet tyveri på offentlig sted er tallene 51 mot 47 prosent.¹²³ Forhold som vil påvirke anmeldelses-spørsmålet hos fornærmede vil særlig være om forholdet er forsikret og om det planlegges å bruke forsikringen, altså om fornærmede har en egennytte utover å få saken kjent for politiet for mulig etterforskning.

¹²⁰ Politidirektoratet, Anmeldt kriminalitet og straffesaksbehandling 2017 Kommenterte STRASAK-tall, 2018

¹²¹ Basert på SSB tall pr 31.12.2017

¹²² <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/lovbrudda>

¹²³ Politiets innbyggerundersøkelse Ipsos MMI 2017

Forsikringsselskapene vil i de alt overveiende av sakene, kreve at saken anmeldes for å sikre at anmelderansvaret gjøres gjeldende overfor kunden/fornærmede. Fordi mange avtaler høye egenandeler med forsikringsselskapet, vil ikke fornærmede ha en økonomisk egen nytte av å anmelde mindre forhold. Mange slike saker vil derfor ikke bli gjort kjent for politiet. Hvis dette sammenholdes med de vesentligste grunnene for at forhold ikke blir anmeldt til politiet i samme innbyggerundersøkelse; liten sak/mindre alvorlig, lav prioritet/ville trolig blitt henlagt/manglende tillitt til politiets behandling og ordnet opp selv¹²⁴, er det grunn til å tro at forsikringsgrunnlaget er svært avgjørende for at det inngis anmeldelse og at mørketall i stor grad er øvrige saker som nevnt ovenfor. Svindel på nett er en økende kriminalitetstrend, se kapittel 3.1, og en kategori som i liten grad anmeldes (20 prosent¹²⁵) og som også passer godt inn i de oppgitte grunner for ikke å anmelde som gjengitt ovenfor. Når det gjelder tyverier som skjer på offentlig sted, herunder lommetyverier og tyverier på offentlig kommunikasjon og restauranter/utesteder, vil en annen faktor være usikkerhet knyttet til om det dreier seg om en stjålet gjenstand eller tapt gods. Majoriteten av anmeldelsene innenfor disse lovbruddskategoriene mangler opplysninger om gjerningsperson, og ofte er det også slik at det er lite annet av bevis som kan kaste lys over hendelsesforløpet. Det vil derfor i mange tilfeller være uklare om det anmeldte forhold faktisk dreier seg om et tyveri eller om gjenstanden er forlagt eller mistet (tapt gods).

Det må kunne legges til grunn at sakens alvorlighet sammenholdt med kostnadsbildet og om gjenstanden er forsikret eller ikke, vil være avgjørende for om hendelsen vil bli anmeldt. Hvis det legges vekt på tall fra innbyggerundersøkelsen fra 2017 som omtalt ovenfor, vil mørketall kunne stipuleres til på generelt grunnlag å utgjøre 20–35 prosent av hendelsene med en økende størrelse i forhold til nettrelatert vinningskriminalitet opp mot og muligens over 80 prosent, da svært mange ikke vurderer forsøk på slik kriminalitet som kriminalitet.

V2.4.2 Narkotikalovbrudd

Antall anmeldelser for narkotikalovbrudd har hatt en markant økning siden begynnelsen på 1990-tallet. Narkotikalovbrudd lå på en fjerdeplass etter vinning, vold og skadeverk blant anmeldte saker i 1993. Siden 1996 har narkotikalovbrudd vært den nest største kategorien etter vinningskriminalitet. Legemiddellovsakene for bruk og besittelse står for den vesentligste andelen av sakene i tillegg til tidligere straffeloven § 162 første ledd saker (og uaktsomhetssakene, § 162 fjerde ledd); det vil si oppbevaring, kjøp, tilvirkning eller omsetning av små kvanta. De større sakene står kun for en liten del av samlet antall anmeldelser, og har ligget forholdsvis stabilt i 20 års perioden.

Bekjempelsesstrategien både i Norge og de fleste andre land, har vært og er fortsatt tydelig på at regulering skal skje gjennom kriminalisering. Troen på bruk av straff som både allmennpreventivt og individualpreventivt middel har i lang tid vært rådende, ikke bare når det gjelder produksjon, eksport og salg, men også for bruk og besittelse. Selv om det særlig det siste året både politisk og fra politiets side har vært en ny forståelse rundt reaksjonsform av bruk og besittelse til eget bruk. Legemiddelsakene registret i 2017 viser også en betydelig nedgang fra 2013 med 24,5 prosent, men er fortsatt den dominerende gruppen i forhold til antall saker når det gjelder narkotikalovbrudd; 19 076 saker i 2017 mot kun 967 for grove narkotikaovertridelser, et tall som også har hatt en betydelig nedgang

¹²⁴ Ibid

¹²⁵ Politiets innbyggerundersøkelse KANTAR TNS 2018, 2019

siden 2013 med 19,2 prosent, noe som ikke er å anse som en omlegging av bekjempelsen, men mer som en reduksjon knyttet til en ressursvurdering i politidistriktene¹²⁶.

Det vil ikke i tradisjonell forstand være ofre for slik kriminalitet som anmelder forholdet. Brukeren vil i utgangspunktet ikke ha egeninteresse av å anmelde forholdet. Det vil kun være i de tilfeller hvor det omsettes stoff som kvalitetsmessig i seg selv er skadelig hvor det tradisjonelle offerbegrep kan anvendes.

Anmeldelsestallene er helt avhengig av egen innsats fra politiet, eller tollvesenet. Jo større ressurser som settes inn, jo flere anmeldelser genereres. I Norge har antallet narkotikasaker økt dramatisk de senere år. I 20-års perioden 1993 til 2014 utgjorde økningen en fire-dobling; fra 12 714, som utgjorde 5,5 prosent av anmeldelsene i 1993 til 48 038 som utgjorde 19 prosent av sakene i 2014. En firedobling som ikke i tilsvarende grad reflekterer utbredelsen av narkotika i samfunnet¹²⁷.

Statens institutt for rusmiddelforskning, SIRIUS, har i en rapport fra 2015 fremlagt tall for bruk¹²⁸. Cannabis er det klart mest utbredte illegale rusmidlet i Norge. I overkant av en femtedel av respondentene (16–44 år) oppgir å ha brukt cannabis "noen gang", mens 4,2 prosent de siste 12 månedene, jf. figur V2.2.

Figur V2.2 Bruk av cannabis

Kilde: SIRIUS 2015 (se fotnote)

Hovedvekten var på aldersgruppen 25–34 år og forholdet mellom menn og kvinner var ca. 60/40.

Når det gjelder sterkere stoffer i samme aldersgruppe oppga 4,6 prosent at de noen gang hadde brukt kokain, 3,9 prosent amfetaminer, 2,2 prosent ecstasy/MDMA, mens rundt 1 prosent rapporterte at de noen gang hadde brukt GHB/GBL, LSD og heroin. Her var det også en betydelig overvekt i aldersgruppen 25 - 34 år og tilsvarende var menn overrepresentert ca. 60/40.

Hvis vi da ser på antall personer i Norge i aktuelle aldersgrupper i samme publiseringsår:

¹²⁶ Politidirektoratet: Anmeldt kriminalitet og straffesaksbehandling 2017 Kommenterte STRASAK-tall, 2018

¹²⁷ Larsson, Paul; Politistategier mot narkotika. Drugs: what is the problem and how do we perceive it? Policies on Drugs in the Nordic countries, s. 78-89, 2015

¹²⁸ SIRIUS; Bruk av illegale rusmidler: Resultater fra befolkningsundersøkelser 2012–2014, 2015

Samlet: 5 165 802 (2015 tall)

16 - 44 år: 2 021 994¹²⁹

vil ca. 21 prosent av aldergruppen 16-44 år utgjøre $\approx$ 420 000 personer som oppgir å ha brukt cannabis noen ganger i løpet av de siste år. For sterkere stoffer er tilsvarende tall for kokain ca. 93 000 personer. Det er grunn til å anta at de som har brukt sterkere stoffer også er inne i tallet som har brukt cannabis.

En annen undersøkelse fra 2016; Rusmidler i Norge – hentet fra den europeiske ungdomsundersøkelsen ESPAD¹³⁰, viser at 15 - 16 åringer som har brukt cannabis har hatt en klar økning fra 1995 til 1999, men at det har vært en jevn nedgang fram til 2011. Men 2015-tallene viser igjen en liten oppgang fra 2011.

Besittelse og bruk forekommer i overveiende grad i lukkede miljøer/rom som politiet ikke har oversikt eller umiddelbar adgang til. Selv om innsatsen er økt betydelig vil muligheten for politiet til å avdekke slik kriminalitet være liten da det ikke i utgangspunktet er en gruppe av fornærmede som vil anmelde forholdet.

Det er vanskelig å stipulere mulige mørketall da usikkerhetsfaktorene er mange. Undersøkelser om bruk av cannabis gir ikke et godt tallgrunnlag. Det er en viss sannsynlighet for at et antall respondenter ikke vil oppgi reel bruk; de ønsker ikke å inkriminere seg selv, eller motsatt ønsker ikke å fremheve egen debutalder eller omfang av bruk, da slikt kan være forventet, altså en mulig konsensus effekt. Såfremt man legger opplysninger om bruk samlet de siste 12 måneder i Sirius-undersøkelsen til grunn, 4,2 prosent av 2 021 994, vil det utgjøre 84 924 hendelser (lagt til grunn kun ett tilfelle per person, noe som må anses mindre sannsynlig). I forhold til 48 038 anmeldte saker (bruk av sterkere stoffer eller de grove sakene er ikke statistikkmessig særlig betydelig i antall og derfor utelatt), vil et mørketall kunne utgjøre ca. 45 prosent av hendelsene. Såfremt det legges et større antall hendelser per person til grunn vil tallet måtte multipliseres opp med det, for eksempel vil bruk 10 ganger i året (bruk er i utgangspunktet festrelatert og således er tallet mulig å bruke) medføre at mørketallet øker til ca. 95 prosent av hendelsene.

V2.4.3 Seksuallovbrudd med hovedvekt på voldtekt

Det vil være for omfattende å omtale alle former for seksuallovbrudd. Det er derfor valgt å avgrense til det som i dagligtale omtales som voldtekt og subsumeres under i hovedsak strl. § 291 (tidligere § 192). Voldtekt av menn reiser noen egne problemstillinger, men vil ikke bli spesielt omtalt.

Når det gjelder anmeldte voldtekter har man gode kunnskaper om noen aspekter ved politianmeldte voldtekter og voldtektsforsøk i Oslo, gjennom voldtektsrapporter fra Oslo politidistrikt. Disse rapportene har utkommet med jevne mellomrom siden 2000. I 2012 publiserte Kripos for første gang en landsomfattende rapport om anmeldte voldtekter og voldtektsforsøk, basert på anmeldelser i 2011. Den siste om voldtekter og voldtektsforsøk anmeldt i 2017 ble publisert i juni 2018.

¹²⁹ <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde>

¹³⁰ https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2016/rusmidler_i_norge_2016.pdf

I politiets innbyggerundersøkelse fra 2018¹³¹ under omtale av prosentandel som har anmeldt ulike hendelser av de som har vært utsatt for en hendelse siste år, oppgis «voldtekt eller andre seksuelle overgrep» som kategori. Der fremkommer det at av de som oppgir å ha vært utsatt for slike hendelser har kun 30 prosent anmeldt. Gruppen er langt større enn de som har vært utsatt for voldtekt, men undersøkelsen indikerer at fornærmede i slike saker i større grad enn i andre saker velger ikke å anmelde forholdet. I tillegg oppgir undersøkelsen en gruppe for "seksuelle overgrep eller krenkelser på internett". Her er det kun 16 prosent som svarer at de har anmeldt.

Ved å sammenligne tall fra voldtektsmottakene¹³² med antall anmeldelser i geografisk til dels samme område, vil man kunne se om det er flere som møter på mottakene enn det er som anmelder. Dette er imidlertid tall som må leses med en viss modifikasjon all den tid dette ikke er direkte sammenlignbare tall. En slik oversikt er svært enkel og tar ikke høyde for at også personer som ikke går til undersøkelse kan anmelde. Den viser heller ikke andel som har søkt annen medisinsk hjelp. Den sier imidlertid noe om størrelser i forhold til de som møter og deretter anmelder. Ved en undersøkelse foretatt av Bergens Tidende i januar 2015¹³³ oppgis det at det ved voldtektsmottaket i Bergen i 2013 møtte 122 personer og i 2014 møtte 156 personer. Antall anmeldelser fra Hordaland politidistrikt i samme perioder er henholdsvis 109 og 118. Ved Stavanger mottak er tilsvarende tall 87 personer i 2013 og 80 personer i 2014. Antall anmeldelser fra Rogaland politidistrikt er henholdsvis 94 og 67. Ved Trondheim mottak er tilsvarende tall 110 pasienter i 2013 og 95 personer i 2014. Antall anmeldelser fra Sør-Trøndelag politidistrikt i samme perioder er henholdsvis 83 og 81. Ved Oslo mottak møtte 428 personer i 2013 og samme antall i 2014. Antall anmeldelser fra Oslo politidistrikt er 218 og 198¹³⁴.

Prosentvis fordelte dette seg slik i 2014:

Bergen:	75,6 prosent av mottakspasientene anmelder.
Stavanger:	83,8 prosent av mottakspasientene anmelder.
Trondheim:	85,3 prosent av mottakspasientene anmelder.
Oslo:	46,3 prosent av mottakspasientene anmelder.

Det er da særlig Oslo som skiller seg ut i negativ retning¹³⁵.

Det er foretatt en gjennomgang i Oslo politidistrikt¹³⁶ av anmeldte voldtektssaker levert i 2010. Her kom det fram at 65,5 prosent av de som anmelder har oppsøkt medisinsk hjelp etter overgrepet. Tallet har vært stigende siden første undersøkelse i 2000 hvor 46,5 prosent søkte slik hjelp, men har ligget forholdsvis stabilt de siste årene. Tallene er ikke kun knyttet til voldtektsmottakene som analysen ovenfor, men all medisinsk hjelp. Denne undersøkelsen viser da noe høyere tall enn analysen som ble presentert ovenfor. Men sammenholdt viser dette at de som oppsøker medisinsk hjelp også i stor grad er tilbøyelige til å anmelde.

¹³¹ Politiets innbyggerundersøkelse 2018 Kantar TNS, 2019

¹³² Mottakene er organisert fylkesvis. Alle fylker har minst ett mottak. Samlet er det 25 mottak

¹³³ <http://www.bt.no/nyheter/lokalt/Dyster-rekord-for-voldtektsmottaket-3288808.html>

¹³⁴ Alle anmeldte tall er hentet fra Voldtektssituasjonen 2014, Kripos 2015

¹³⁵ En forklaring på at tallet for Oslo er lavere enn de øvrige oppgitte kan være at personer som oppsøker mottaket i Oslo, anmelder hendelsen ved tilleggende politidistrikt, f.eks. Øst politidistrikt.

¹³⁶ Marianne Sætre og Veslemøy Grytdal; Voldtekt i den globale byen – Endringer i anmeldte voldtekter og seksualkultur i Oslo, Oslo politidistrikt 2011

Gjennomgangene til Kripos viser at festrelaterte voldtekter er svært dominerende. Sammenholdt med en aldersoversikt over fornærmede og anmeldte, som viser en topp på 16 - 20 år for fornærmede og en topp ca. 21 år for anmeldte, viser dette at voldtekter på fest i ung alder er dominerende på anmeldelsesbildet. På den annen side finnes det også miljøer som bryter med dette mønsteret. Saken fra Kautokeino kjent fra mediene i 2006, hvor det ble tatt ut tiltaler mot en rekke personer i festrelaterte saker hvor overgriperen var betydelig eldre enn fornærmede, synes forklart med at i mindre miljøer fester eldre og yngre sammen da «festtilbudet» er minimalt¹³⁷. Den lukkede kulturen og den felles forståelsen av ikke å skulle gi bygda et negativt omdømme, ble oppgitt som kulturell grunn for ikke å anmelde overgrep.

I en doktorgradsavhandling fra 2012¹³⁸ ble det innhentet uttalelser fra 173 personer over 18 år som hadde vært utsatt for seksuelle overgrep. I tillegg ble 20 personer også intervjuet. Prosjektets formål var blant annet å beskrive hvorfor utsatte personer velger å anmelde seksuelle overgrep eller ikke. Den viktigste forklaring som oppgis til at seksuelle overgrep ikke blir anmeldt, er at de utsatte går inn i en periode med unngåelse etter overgrepet. En annen viktig forklaring på at seksuelle overgrep ikke anmeldes er at de utsatte ikke ser noen mening med denne handlingen. De tenker at en anmeldelse vil gi flere ulemper enn fordeler. Den viktigste forklaring til at seksuelle overgrep blir anmeldt oppgis å være at de utsatte ønsker å styrke egen selvrespekt. De anmelder overgrepet fordi dette er en rett handling å gjøre. Til boken «Bak lukkede dører»¹³⁹ har det blitt foretatt intervjuer av både kvinnelige og mannlige voldtekts ofre. Boken gir et mer utfyllende bilde av et grunnlag for valg ved å anmelde, og peker blant flere forhold på at sannsynligheten for å anmelde et forhold øker med den personlige avstanden til overgriperen.

Definisjonen av voldtekt vil klart si noe om hvor mange som mener seg utsatt for voldtekt. Hvor lavere kunnskapen er om det rettslige, jo større grunn er det for at vedkommende vil definere et overgrep annerledes enn den juridisk riktige forståelsen. Såfremt handlingen ikke er konkret oppgitt i en spørreundersøkelser må avgitte svar med hensyn til usikkerhet vurderes opp mot det.

Det har blitt gjennomført en del offerundersøkelser i Norge. Fram til 2013 oppsummeres disse i rapporten "Menn som har begått voldtekt – en kunnskapsstatus"¹⁴⁰. Ifølge undersøkelsene har 10-15 prosent av kvinnene opplevd voldtekt, voldtektsforsøk eller andre grove seksuelle krenkelser en eller flere ganger i løpet av livet. Mellom 1 og 3 prosent av mennene oppgir det samme. Kritikken mot disse undersøkelsene er at de benytter ulike spørsmålsstillinger, noe som vil kunne få betydning for antallet som svarer positivt. Men hvis man legger de oppgitte tall til grunn og ser på aldersgruppen kvinner 15 – 54 år, 1 357 876¹⁴¹, og legger til grunn at medianen er 12,5 prosent, vil det utgjøre 169 734 kvinner i den norske befolkningen som skal ha opplevd voldtekt, voldtektsforsøk eller andre grove seksuelle krenkelser en eller flere ganger i løpet av livet. Det er imidlertid

¹³⁷ Lars Øverli; Blod er tykkere enn vann, i Plot nr. 26, sommer 2015, Plot 2015

¹³⁸ Hildur Veia; Fra avmakt til makt i eget liv, Anmeldelse av seksuelle overgrep og helse, Doktoravhandling ved Nordic School of Public Health NHV, Norden, Göteborg 2012

¹³⁹ Anne Bitsch og Anja Emilie Kruse; Bak lukkede dører, En bok om voldtekt, Cappelen Damm, Oslo 2012

¹⁴⁰ NKVTS; Menn som har begått voldtekt – en kunnskapsstatus, Rapport 1/2013

¹⁴¹ Basert på SSB tall fra 2015

vanskelig å se slike tall målt opp mot anmeldt statistikk da undersøkelsen oppgir tall over svært mange år.

Det ble imidlertid gjennomført en ny undersøkelse av NKVTS i 2013¹⁴² hvor det for første gang i Norge ble brukt direkte og konkrete spørsmål. Det ble i undersøkelsen funnet en forekomst av voldtekt på 9,4 prosent hos norske kvinner og 1,1 prosent hos norske menn i alderen 18 – 75 år. Dette var den første nasjonale studien i Norge som presenterer livstidsprevalenser for voldtekt der det ble brukt direkte og konkrete spørsmål om vaginal, oral og eller anal penetrasjon ved bruk av makt eller trusler om å skade. Funn fra undersøkelsen viser et godt samsvar med en tidligere nasjonal undersøkelse fra 2005¹⁴³, hvor 10 prosent av kvinnene og 1 prosent av mennene oppgav å ha blitt tvunget til seksuelle omgang i løpet av livet. Undersøkelsene viser altså ikke store variasjoner selv om spørsmålene nå ble stilt mer direkte og konkret. Også internasjonale studier viser et anslag mellom 9 prosent og 13 prosent når det gjelder kvinner¹⁴⁴.

I undersøkelsen UngVold 2015¹⁴⁵ er 4 500 ungdommer mellom 18 og 19 år spurt om de er utsatt for vold og seksuelle overgrep i oppveksten. Det fremgår av undersøkelsen at 16 prosent av jentene og seks prosent av guttene oppgir å ha opplevd grove seksuelle krenkelser.

En rapport fra det danske justisdepartementets eget forskningskontor fra oktober 2017¹⁴⁶ har sett på hva som kjennetegner seksuelle overgrep som ikke ender med en anmeldelse. Undersøkelsen viser at når ofrene ikke anmelder overgrep til politiet, er en av hovedgrunnene at de bebreider seg selv eller er usikre på hendelsesforløpet. Det finnes en rekke både nordiske og europeiske rapporter og undersøker, men plassen begrenser en slik redegjørelse.

Det er noen problemer med å bruke selvrapporteringsundersøkelser som en fasit for mørketall på et kriminalitetsområde. Men det må kunne legges til grunn at de indikerer at antall hendelser klart overstiger antall anmeldelser, samt at også undersøkelsenes antall, både nasjonale og internasjonale og samsvar i disse, også må kunne brukes som en indikator på at tall som oppgis må kunne tillegges vekt, og særlig når dette også ses i sammenheng med momenter som tilsier at barrierer for å anmelde hos offeret er betydelige. I en artikkel i Politiforum i 2015 viser Oslo politidistrikt¹⁴⁷ til en gjennomgang av voldtektsanmeldelser hvor flere av de mottatte anmeldelsene for voldtekt viste seg ikke å være voldtekt, men krenkelser av annen art, og også ikke-straffbare forhold. Det argumenteres således for mulige feilkilder ved bruk av selvrapporteringsstudier.

Men det må kunne legges til grunn at som vesentlig for å anmelde er at offeret raskt kommer til undersøkelse. Behovet for å få avstand til overgrepet står i motstrid med behovet for raskt å møte til undersøkelse. Dette sammenholdt med at jo nærere i relasjon

¹⁴² NKVTS; Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie i et livsløpsperspektiv, Rapport 1/2014

¹⁴³ Haaland, Clausen, Skei; Vold i parforhold - ulike perspektiver: resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge, 2005

¹⁴⁴ NKVTS; Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie i et livsløpsperspektiv, Rapport 1/2014 s. 107

¹⁴⁵ NOVA; Svein Mossige og Kari Stefansen Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015, NOVA-rapport 5/16

¹⁴⁶ Justisministeriets forskningskontor: Anmeldelsestilgjengelighet blant ofre for seksuelle overgrep, Justisministeriet 2017

¹⁴⁷ Marianne Sætre; Nye perspektiver i voldtektsdebatten, Politiforum.no 6.5.15

overgriperen er offeret jo mindre sannsynlighet er det for at offeret vil anmelde. Momenter som særlig trekker i retning av å anmelde er behovet for selvrespekt og øvrige egne opplevde behov. Alle momenter som kan tilføres voldtektssaken, generelt eller spesielt, som styrker og støtter offeret, vil derfor bidra til at flere vil velge å anmelde, for eksempel hvordan anmelder blir møtt av politiet og videre i rettsapparatet som sådan.

Festrelaterte voldtekter er dominerende. Dette inkluderer momentene; nærhet til overgriperen, overgrepet skjer innenfor et lite/lokalt miljø som skal beskyttes, offeret vil kunne bli upopulær i miljøet (anmeldt populær gutt), offeret var selv sterkt påvirket (må selv ta en del av skylden), sjansen for å bli trodd er mindre, mulige vitner var også sterkt beruset, belastningen ved en rettsprosess er stor, offeret er ungt og vil heller legge saken bak seg og egen vurdering; var det voldtekt eller bare dårlig sex (uklar juss for fornærmede).

Når de festrelaterte voldtekter står for nesten halvparten av de anmeldte voldtektene, vil det være nærliggende å kunne legge til grunn at dette i tillegg er den største mørketallsgruppen grunnet alle momentene for ikke å anmelde. Når man ser tall fra mottakssentrene opp mot anmeldte tall, sammenholdt med at avstanden i tid mellom undersøkelse og anmeldelse øker muligheten for ikke å anmelde, og de oppgitte faktorene i avsnittet ovenfor, sammenholdt men flere selvrapporteringsundersøkelser vil det kunne anslås et mørketall på over 80 og opp mot 90 prosent.

Andre former for voldtekt; relasjonsvoldtekt og sårbarhetsvoldtekt vil kunne vurderes tilnærmet likt grunnet mange av de samme motargumentene, mens overfallsvoldtekter nok vil ha færre motargumenter for å bli anmeldt og derfor ha et mindre mørketall.

V2.4.4 Avslutning

Disse tre utvalgte kriminalitetsområdene viser at det er mulig i større grad å stipulere mørketall basert på statistikk og akademiske eller andre publikasjoner. Ved en vurdering av spørreundersøkelser og oppgitte svar om at et straffbart forhold ville bli anmeldt, må det legges vekt på at svar et gitt i henhold til egen subjekt vurdering om forholdet er straffbart. Det er ingen juridisk vurdering som i hovedregel legges til grunn. Det kan medføre at det i enkelte tilfeller oppgis hendelser som straffbare selv om de ikke er det, eller oppgis som mer alvorlig kriminalitet enn de faktisk er, altså feil subsumsjon. Men også motsatt at handlinger som er straffbare vurderes som straffrie. Men det er vanskelig å legge til en fast usikkerhetsprosent til svarene.

VEDLEGG 3 Lovbruddskategorier

Krim.type	Lovbruddskategori	Statistikkgrupper/-koder
Vinning	Grovt tyveri fra bolig	921 Grovt tyveri fra bolig 2201 GROVT TYVERI FRA VILLA 2202 GROVT TYVERI FRA LEILIGHET
Vinning	Tyveri fra person på offentlig sted	910 Tyveri fra person i kollektiv transport eller stoppested 911 Tyveri fra person i gate, park, annet friområde 912 Tyveri fra person i anlegg / lokaler for idrett, kultur o.l. 913 Tyveri fra person i salgslokaler (kafe, butikk o.l.) 914 Tyveri fra person i annet næringsbygg eller -areal 915 Tyveri fra person på annet offentlig sted 925 Grovt tyveri fra person i kollektiv transport / stoppested 926 Grovt tyveri fra person i gate, park, annet friområde 927 Grovt tyveri fra person i anlegg/lokaler for idrett, kultur 928 Grovt tyveri fra person i salgslokaler (kafe, butikk o.l.) 929 Grovt tyveri fra person i annet næringsbygg eller -areal 930 Grovt tyveri fra person på annet offentlig sted
Vinning	Ran	954 Ran 955 Grovt ran 956 Grovt ran, med død/betydelig skade til følge 957 Forbund om ran 2502 RAN (§ 267) 2503 RAN,GROVT (§ 268) 2504 RAN FRA BERUSET PERSON 2505 BANKRAN (§ 268,2) 2506 POSTRAN (§ 268,2) 2507 RAN AV VERDITRANSPORT (§ 268,2) 2508 DROSJERAN 2509 RAN FRA FORRETNING/KIOSK (§ 267) 2510 GROVT RAN FRA FORRETNING/KIOSK (§ 268) 2599 RAN/UTPRESSING, DIVERSE
Narkotika	Narkotikalovbrudd etter legemiddeloven	7101 Narkotika, bruk (§24) 7102 Narkotika, besittelse (§24) 7199 Narkotika, diverse
Narkotika	Narkotikalovbrudd etter straffeloven (narkotika-overtredelser)	704 NARKOTIKA (§ 162,1.LEDD) 711 NARKOTIKA, UAKTSOM (§ 162,4.LEDD) 751 Narkotikaovertrædelse
Narkotika	Narkotikalovbrudd etter straffeloven (grove narkotika-overtredelser)	703 NARKOTIKA (§ 162,2.LEDD) 708 NARKOTIKA (§ 162,3.LEDD) 752 Grov narkotikaovertrædelse 753 Grov narkotikaovertrædelse, betydelig mengde 754 Grov narkotikaovertrædelse, særdeles skjerpende 755 Uaktsom grov narkotikaovertrædelse
Narkotika	Dopinglovbrudd etter legemiddeloven	7110 Doping bruk (§24a) 7111 Doping besittelse (§24a)
Narkotika	Dopinglovbrudd etter straffeloven (dopingovertrædelse)	710 DOPINGMIDLER (§ 162B,1.LEDD)162B,1.LEDD) 712 DOPINGMIDLER (§ 162B,2.LEDD) 713 DOPINGMIDLER, UAKTSOM (§ 162B,3.LEDD) 757 Dopingovertrædelse 758 Grov dopingovertrædelse 759 Uaktsom grov dopingovertrædelse
Vold	Grov kroppskrenkelse og	1703 LEGEMSBESKADIGELSE (§ 229) 1704 LEGEMSBESKADIGELSE, KNIV (§ 229)

	kroppsskade	1705 LEGEMSBESKADIGELSE, SKYTEVÅPEN (§ 229) 1714 LEGEMSBESKADIGELSE MED DØDEN TIL FØLGE (§ 229) 1716 LEGEMSFORNÆRMELSE M/SKADEFØLGE (§ 228,2.LEDD) 1752 Grov kroppskrenkelse 1753 Grov kroppskrenkelse, med følge død 1754 Kroppsskade 1755 Grov kroppsskade 1756 Grov kroppsskade, med følge død
Vold	Menneskehandel	1607 MENNESKEHANDEL - PROSTITUSJON (§224) 1611 MENNESKEHANDEL - KRIGSTJ. I FREMMED LAND (§224) 1613 MENNESKEHANDEL - TVANGSARBEID (§224) 1615 MENNESKEHANDEL - MENNESKEORGANER (§224) 1658 Menneskehandel, prostitusjon 1659 Menneskehandel, tvangsarbeid 1660 Menneskehandel, krigstjeneste 1661 Menneskehandel, indre organer 1668 Menneskehandel tilrettelegge mv
Vold	Grov menneskehandel	1608 MENNESKEHANDEL - PROSTITUSJON, GROV (§224) 1610 MENNESKEHANDEL - MENNESKEORGANER, GROV (§224) 1612 MENNESKEHANDEL - KRIGSTJ. I FREMMED LAND, GROV (§224) 1614 MENNESKEHANDEL - TVANGSARBEID, GROV (§224) 1662 Grov menneskehandel, prostitusjon 1663 Grov menneskehandel, tvangsarbeid 1664 Grov menneskehandel, krigstjeneste 1665 Grov menneskehandel, indre organer 1669 Menneskehandel tilrettelegge mv – grov
Vold	Mishandling i nære relasjoner	1506 MISHANDLING I FAMILIEFORH, MED LEGEMSKRENK (§ 219, 1. LEDD) 1507 MISHANDLING I FAMILIEFORH, UTEN LEGEMSKRENK (§219,1.LEDD) 1508 MISHANDLING I FAM.FORH, GROV, M LEGEMSKRENK (§219. 2. LEDD) 1509 MISHANDLING I FAM.FORH, GROV, U LEGEMSKRENK (§219,2. LEDD) 1768 Mishandling i nære relasjoner, med legemskrenkelse 1769 Mishandling i nære relasjoner, uten legemskrenkelse 1770 Grov mishandling i nære relasjoner, med legemskrenkelse 1771 Grov mishandling i nære relasjoner, uten legemskrenkelse
Vold	Trusler	506 PÅVIRKNING AV OFF. TJENESTEMANN VED TRUSLER (§128) [Tilordnet kriminalitetstypen annen] 557 Trusler mot offentlig tjenestemann, politi 558 Trusler mot offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 1601 TRUSLER, DIVERSE (§ 227) 1603 TRUSLER, KNIV (§ 227) 1604 TRUSLER, SKYTEVÅPEN (§ 227) 1605 BOMBETRUSSEL (§227) 1609 TRUSLER, DIVERSE (§227) 1674 Trusler 1675 Trusler, med skytevåpen 1676 Trusler, med kniv eller annen liknende redskap

		1677 Grove trusler 1678 Grove trusler, med skytevåpen 1679 Grove trusler, med kniv eller annen liknende redskap 1680 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, helsepersonell 1681 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, transportarbeider 1682 Trussel særskilt utsatte yrkesgr, oppl i grunn- og videregå utda
Vold og Annen	Grupper med særskilt vern	501 VOLD MOT POLITITJ.MANN (§ 127) 506 PÅVIRKNING AV OFF. TJENESTEMANN VED TRUSLER (§128) 555 Vold mot offentlig tjenestemann, politi 556 Vold mot offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 557 Trusler mot offentlig tjenestemann, politi 558 Trusler mot offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 559 Hindring av offentlig tjenestemann, politi 560 Hindring av offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 561 Forulemping av offentlig tjenestemann, politi 562 Forulemping av offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 1680 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, helsepersonell 1681 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, transportarbeider 1682 Trussel særskilt utsatte yrkesgr, oppl i grunn- og videregå utda 1774 Vold mot særskilt utsatte yrkesgrupper, helsepersonell 1775 Vold mot særskilt utsatte yrkesgrupper, transportarbeider 1776 Vold særskilt utsatte yrkesgr, oppl i grunn- og videregå utda 1802 ÆREKRENK. MOT OFF. TJ. M. (§251) 5001 HINDRING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (§ 326 NR.1) 5002 FORULEMPING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (§326 NR.2) 5011 HINDRING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (§ 326 NR.1) 5012 FORULEMPING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (§ 326 NR.2)
Seksual-lovbrudd	Voldtekt	1401 VOLDTEKT (§ 192,1.LEDD) 1401 VOLDTEKT (§ 192,1.OG 2.LEDD) 1413 FORSØK PÅ VOLDTEKT (§ 192,JFR.PAR 49) 1420 VOLDTEKT (§ 192,2.LEDD) 1420 VOLDTEKT (§ 192,3.LEDD) 1423 GROVT UAKTSOM VOLDTEKT (§ 192,4.LEDD) 1451 Voldtekt u. samleie 1452 Voldtekt til samleie 1453 Grov voldtekt 1454 Grov uaktsom voldtekt 1455 Voldtekt forsøk
Seksual-lovbrudd	Seksuell omgang og voldtekt av barn u/14 år	1402 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/14 ÅR (§ 195) 1402 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/14 ÅR (§ 195) 1403 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/10 ÅR (§ 195) 1403 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/10 ÅR (§ 195) 1460 Voldtekt av barn under 14 år 1461 Voldtekt til samleie av barn under 14 år 1462 Grov voldtekt av barn under 14 år 1463 Forsøk på voldtekt av barn under 14 år

Seksual- lovbrudd	Seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år	1418 SEKSUELL HANDLING MM MED BARN U/16 ÅR (\$ 200,2.LEDD) 1418 UTUKTIG HANDLING M.V MED BARN U/16 ÅR (\$ 212,2.LEDD) 1466 Seksuell handling med barn under 16 år 1467 Seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn under 16 år
Seksual- lovbrudd	Seksuell omgang med barn 14-16 år	1404 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/16 ÅR (\$ 196) 1404 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/16 ÅR (\$ 196) 1464 Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år 1465 Grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år
Seksual- lovbrudd	Overgrepsmateriale og pornografi	1405 PORNOGRAFI, SKRIFTER/FILM/VIDEO MV (\$204) 1405 UTUKTIGE SKRIFTER/FILM/VIDEO M.V (\$ 211) 1421 PORNOGRAFI,SKRIFTER/BILDER/VIDEO MV VIA DATASYST. (\$204) 1470 Fremvis/still av seksu overgr mot barn el seksualiserer barn 1477 Pornografi
Seksual- lovbrudd	Annet eller uspesifisert seksuallovbrudd	1406 UTUKTIG ADFERD INKL. BLOTTING 1407 INCEST (\$ 197) 1408 HALLIKVIRKS. TILBY, FORMIDLE, ETTERS. PROSTITUSJON (\$202) 1408 HALLIKVIRKS. TILBY, FORMIDLE, ETTERS. PROSTITUSJON (\$202) 1409 KIKKING (\$212) 1410 PROSTITUSJON 1411 HELSERÅDSMELDING 1412 SEKSUELT KRENKENDE/UANSTENDIG ADFERD, BLOTTING MM (\$201) 1414 SKAFFE SEG UTUKTIG OMG.M/TRUSLER, UNDERF. ADFERD O.L (\$ 194) 1415 SEKSUELL OMGANG MED FOSTERBARN, STEBARN OL (\$ 199) 1416 UTUKTIG OMGANG MED BEVISSTLØS (\$ 193) 1417 SAMLEIE MED BROR/SØSTER (\$ 198) 1419 UTUKTIG OMGANG, MISBRUK AV STILLING (\$ 198) 1422 SEKSUELT KRENKENDE/UANSTENDIG ADFERD VIA DATASYSTEMER (\$201) 1422 UTUKTIGE KRENKELSER VIA DATASYSTEMER (\$ 212 1.LEDD) 1424 SEKSUELL OMG. MISBR AV STILLING, AVH.FORH. MM (\$ 193,1.LEDD) 1424 SEKSUELL OMG. MISBR AV STILLING, AVH.FORH. MM (\$ 193,1.LEDD) 1425 SEKSUELL OMG. UTNYTT. AV PSYKISK LIDELSE MM (\$193,2.LEDD) 1426 SEKSUELL HANDLING UTEN SAMTYKKE (\$200,1.LEDD) 1427 KJØP AV SEKSUELLE TJENESTER FRA PERSON UNDER 18 ÅR (\$203) 1428 KJØP AV SEKSUELLE TJENESTER (\$202A) 1429 Grooming - Bygge opp tillit for å utnytte barn seksuelt 1456 Misbruk av overmaktsforhold 1457 Seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon 1458 Seksuell handling uten samtykke 1459 Seksuelt krenkende atferd 1468 Avtale om møte for å begå seksuelt overgrep 1469 Kjøp av seksuelle tjenester fra mindreårige 1471 Incest 1472 Søskenincest 1473 Seksuell omgang mellom andre nærstående

		1474 Hallikvirksomhet 1475 Formidling av prostitusjon 1476 Kjøp av seksuelle tjenester fra voksne 1478 Utstillingsforbud 1498 Seksuallovbrudd, diverse (strl. kap 26) 1499 SEKSUALLOVBRUDD, DIVERSE 1499 Seksuallovbrudd, DIVERSE 3899 Seksuallovbrudd, DIVERSE
Annen	Menneskesmugling	6151 Menneskesmugling 6151 MENNESKESMUGLING (§ 47,3.LEDD) 6157 Organisert menneskesmugling 6157 Organisert menneskesmugling (§47, 4. ledd) 9898 MENNESKESMUGLING